

**TÜRKİYE'DE YAŞAYAN UYGUR VE TÜRK
ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME
TUTUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

Duolıkun AYINUER

**2021
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Asya ÇETİN**

**TÜRKİYE’DE YAŞAYAN UYGUR VE TÜRK ANNELERİN ÇOCUK
YETİŞTİRME TUTUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

Duolıkun AYINUER

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Asya ÇETİN**

**KARABÜK
Kasım, 2021**

Duolıkun AYINUER tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE YAŞAYAN UYGUR VE TÜRK ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Asya ÇETİN

.....

Tez Danışmanı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 05/11/2021

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Asya ÇETİN (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Esra IŞIK (HİTÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

“Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.”

Duolıkun AYINUER

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE’DE YAŞAYAN UYGUR VE TÜRK ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Duolıkun AYINUER

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Asya ÇETİN

Kasım 2021, 99 sayfa

Ebeveynlik tutumları anne-babaların içinden geldiği kültürden etkilenebilmektedir. Zira bireyler genel olarak ebeveynliğin ne şekilde yapıldığını başta kendi anne ve babalarından ve çevrelerindeki ebeveynlerden öğrenmektedir. Ancak kültürler arasında ebeveynlik tutumlarının ne derecede farklılaştığı önemli bir araştırma alanı olarak önemini korumaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada çocuğu okul öncesi eğitime devam eden Türkiye’de yaşayan Uygur ve Türk annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının tespit edilmesi, tutumları arasındaki benzerlik ve farklılıkların incelenmesi amaçlanmıştır. Verilerin toplanmasında Demografik Bilgi Formu, Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) A formu ve Uygur anneler için uyarlaması yapılarak Uygur Anneler İçin Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (U-ÇYTÖ) adı verilen ölçek kullanılmıştır. Çalışma grubu 216 Uygur anne, 223 Türk anne olmak üzere toplam 439 anneden oluşmuştur.Çalışmada elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiş ve verilerin analizinde parametrik olmayan istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Çalışma sonucunda Türk annelerin Uygur annelere göre çocuklarına

yönelik daha demokratik, daha baskıcı ve otoriter, daha aşırı hoşgörölü tutumlara sahip olduğu belirlenmiştir. Türk annelerden yaşı 25 ve daha küçük olanların yaşı 36 ve daha üzeri olanlara göre çocuklarına yönelik daha demokratik, yaşı 31 ve üzeri olanlara göre daha aşırı hoşgörölü olduğu; ilkokul mezunu olanların lise, lisans ve lisansüstü mezunu olanlara göre çocuklarına yönelik daha az demokratik tutuma sahip olduğu; tek çocuğu olanların iki ve üzeri çocuğa sahip annelere göre daha fazla demokratik tutuma, 4 çocuğa sahip olanların en az düzeyde demokratik tutuma ve 1 ve 2 çocuğu olanlara göre daha baskıcı ve otoriter tutuma sahip olduğu; gelir durumunu düşük olanların orta ve yüksek aile gelirine sahip olanlara göre daha baskıcı-otoriter ve daha aşırı hoşgörölü tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumları yaş, öğrenim durumu, çocuk sayısı ve aile gelir durumuna göre farklılaşmamıştır. Hem Türk hem de Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumlarının meslek değişkenine göre farklılaştığı, aile yapısı değişkenine göre ise farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Anne Tutumları, Uygur Türkleri, Türk, Okul Öncesi Dönemi.

Bilim Kodu : 116001

ABSTRACT

Master's Thesis

COMPARISON OF CHILD REARING ATTITUDES OF UIGHUR AND TURKISH MOTHERS LIVING IN TURKEY

Duolıkun AYINUER

Karabuk University

Institute of Graduate Programs

Department of Child Development and Education

Thesis Advisor

Assist. Prof. Dr. Asya ÇETİN

Nov 2021, 99 pages

Parenting attitudes can be affected by the culture of parents. Generally, individuals learn how parenting is done primarily from their own parents and the parents around them. However, the extent to which parenting attitudes differ between cultures remains an important area of research. In this context, this study aims to determine the child-rearing attitudes of Uyghur and Turkish mothers living in Turkey whose children continue to pre-school education; also, it was aimed to examine the similarities and differences between their attitudes. The Demographic Information Form, the Mother-Father Attitude Scale (APTS), and the Child Rearing Attitude Scale for Uyghur Mothers (U-ÇYTÖ), which was a scale adapted for Uyghur mothers, were used to collect the data. The study group consisted of 216 Uyghur mothers and 223 Turkish mothers, a total of 439 mothers. The data obtained in the study were analyzed with the SPSS package program; also, non-parametric statistical methods were used in the analysis of the data. As a result of the study, it was

determined that Turkish mothers have more democratic, more oppressive and authoritarian, and more overly tolerant attitudes towards their children compared to Uyghur mothers. It was found that among Turkish mothers, those aged 25 and younger are more democratic towards their children than those aged 36 and over, and more tolerant than those aged 31 and over; primary school graduates have less democratic attitudes towards their children compared to high school and undergraduate graduates; those with only one child had more democratic attitude than mothers with two or more children, those with 4 children had the least democratic attitude and they had more oppressive and authoritarian attitude than those with 1 and 2 children; those with low-income status have more oppressive-authoritarian and more over-tolerant attitude than those with medium and high family income. On the other hand, attitudes of Uyghur mothers towards their children did not differ according to age, education level, number of children and family income. In addition, it has been determined that the attitudes of both Turkish and Uyghur mothers towards their children differ according to the variable of occupation, but not with the variable of family structure.

Key Words : Maternal Attitudes, Uyghur Turks, Turks, Preschool Period.

Code : 116001

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, benim gibi üç çocuğuyla yüksek lisansa başlayan yabancı bir öğrencinin tüm zorluklarına katlanarak sabır ve sevgi gösteren, mutsuz ve umutsuzluğa kapıldığımda her zaman elimden tutan kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Asya ÇETİN'e teşekkür ederim.

Çocuklarla ilgili güzel hayallerimin gerçekleşmesi için bana bir umut kapısı açan, yüksek lisans hayatıma başlamamdan bu yana bana bir çok alanda katkı sağlayan, yardım ve desteklerini hiç esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım kıymetli hocam Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK'e teşekkür ederim.

Hayatım boyunca hep beni destekleyen ve seven, bana yaşama sevincini öğreten annem Azatgöl'e, babam Dolkuncan'a, hayatımın manevi dağı ve pusulası rahmetli dedem Hacı İSMAIL'e, babaannem Meryem HAN'a, beni hep destekleyen tüm kardeşlerime teşekkür ederim.

Sevgisi ve sabrı ile hep yanımda olan, çocuklarıma verdiği sevgi ve emekleriyle benim eksikliğimi hissettirmeyen, gurbetteki hayatımda bana sadece eş değil bir baba, bir dost, bir abi olan hayat yoldaşım, çocuklarımmın babası Bilal YAKUP'a teşekkür ederim.

Kendileri çok küçük olsa bile “Anne çalışıyor musun? Biz sessiz oynayalım.” diyerek küçücük kalpleriyle büyük destekler veren ve anlayış gösteren canım çocuklarıma çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xiii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. AMAÇ VE KAPSAM.....	1
1.2. PROBLEM CÜMLESİ.....	5
1.3. ALT PROBLEMLER.....	5
BÖLÜM 2	7
GENEL BİLGİLER	7
2.1. EBEVEYNLİK KURAMLARI	7
2.2. EBEVEYN TUTUMLARININ SINIFLANDIRILMASI.....	10
2.2.1. Otoriter Ebeveyn Tutumu	12
2.2.2. Demokratik Ebeveyn Tutumu	13
2.2.3. Aşırı Hoşgörülü (İzin Verici) Ebeveyn Tutumu.....	14
2.2.4. İhmalkâr Ebeveyn Tutumu	15
2.2.5. Yetkin Ebeveyn Tutumu.....	16
2.2.6. Dengesiz ve Karasız Ebeveyn Tutumu.....	16
2.2.7. Koruyucu Ebeveyn Tutumu.....	17
2.2.8. Mükemmeliyetçi Ebeveyn Tutumu	18
2.2.9. Reddedici Ebeveyn Tutumu	19
2.3. ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMUNUN ÇOCUK GELİŞİMİNDEKİ ÖNEMİ.....	19

	<u>Sayfa</u>
2.4. ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	22
2.4.1. Ebeveynin Yaşı.....	22
2.4.2. Ebeveynin Cinsiyeti.....	23
2.4.3. Ailenin Gelir Durumu.....	23
2.4.4. Ebeveynin Eğitim Durumu.....	24
2.4.5. Ebeveynin Çocuk Sayısı.....	26
2.4.6. Çocuğun Cinsiyeti.....	27
2.4.7. Ebeveynin Bilgi Kaynakları.....	27
2.4.8. Ailenin Yaşadığı Bölge.....	28
2.4.9. Ebeveynin Yetiştirdiği Aile Ortamı.....	29
2.5. KÜLTÜRÜN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARINA ETKİSİ.....	30
2.5.1. Türklerde Çocuk Yetiştirme Tutumları.....	36
2.5.2. Uygur Türklerinde Çocuk Yetiştirme Tutumları.....	38
BÖLÜM 3.....	41
GEREÇ VE YÖNTEM.....	41
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	41
3.2. ARAŞTIRMANIN YERİ VE TARİHİ.....	41
3.3. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU.....	41
3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	43
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	43
3.4.2. Anne Baba Tutum Ölçeği -A Formu.....	43
3.4.3.1. Dil Geçerliliği ve Kültürel Eşdeğerlik.....	44
3.4.3.2. Yapı Geçerliliği.....	45
3.4.3.3. Güvenirlilik Çalışması.....	50
3.5. VERİLERİN TOPLANMASI.....	50
3.6. VERİLERİN ANALİZİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER.....	50
3.7. ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ.....	52
3.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	52
BÖLÜM 4.....	53
BULGULAR.....	53

	<u>Sayfa</u>
BÖLÜM 5	66
TARTIŞMA	66
BÖLÜM 6	74
SONUÇ VE ÖNERİLER	74
6.1. SONUÇLAR	74
6.2. ÖNERİLER	75
KAYNAKLAR	77
EK AÇIKLAMALAR A. KİŞİSEL BİLGİ FORMU (Türkçe ve Uygurca).....	91
EK AÇIKLAMALAR B. ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ – A FORMU (Türkçe ve Uygurca).....	94
ÖZGEÇMİŞ	99

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1. Yamaç-birikinti grafiği.	48
Şekil 3.2. Doğrulayıcı faktör analizine ait standartlaştırılmış yük değerleri.....	49

ÇİZELGELER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1. Katılımcıların demografik özellikleri.	42
Çizelge 3.2. Ölçeğe ait yapı için faktörler ve faktör yükleri.....	47
Çizelge 3.3. Ölçek puanları normallik dağılımı.	51
Çizelge 4.1. Çalışma grubu ABTÖ ve U-ÇYTÖ puanlarına ilişkin betimleyici istatistikler.....	53
Çizelge 4.2. Türk ve Uygur annelerin ölçek puanları MWU testi sonuçları.	54
Çizelge 4.3. Türk annelerin yaşa göre ABTÖ puanları KWH testi sonuçları.....	55
Çizelge 4.4. Uygur annelerin yaşa göre U-ÇYTÖ puanları KWH testi sonuçları... ..	56
Çizelge 4.5. Türk annelerin öğrenim durumuna göre ABTÖ puanları KWH testi sonuçları.....	57
Çizelge 4.6. Uygur annelerin öğrenim durumuna göre U-ÇYTÖ puanları KWH testi sonuçları.....	58
Çizelge 4.7. Türk annelerin mesleğine göre ABTÖ puanları KWH testi sonuçları. 59	59
Çizelge 4.8. Uygur annelerin mesleğine göre U-ÇYTÖ puanları KWH testi sonuçları.....	60
Çizelge 4.9. Türk annelerin çocuk sayısına göre ABTÖ puanları KWH testi sonuçları.....	61
Çizelge 4.10. Uygur annelerin çocuk sayısına göre U-ÇYTÖ puanları KWH testi sonuçları.....	62
Çizelge 4.11. Türk annelerin aile gelir durumuna göre ABTÖ puanları KWH testi sonuçları.....	63
Çizelge 4.12. Uygur annelerin aile gelir durumuna göre U-ÇYTÖ puanları KWH testi sonuçları.	64
Çizelge 4.13. Türk annelerin aile yapısına göre ABTÖ puanları KWH testi sonuçları.	64
Çizelge 4.14. Uygur annelerin aile yapısına göre U-ÇYTÖ puanları KWH testi sonuçları.....	65

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın genel amacı ve kapsamına yer verilmiştir.

1.1. AMAÇ VE KAPSAM

İnsanların doğduğu andan itibaren aile içerisinde gördüğü tutum ve davranışlar bireyin tüm yaşamını etkileyebilmekte ve bu bağlamda ebeveyn tutumları çocuklar üzerinde kalıcı etkilere sahip olabilmektedir. Çocukların maruz kaldığı olumsuz ebeveyn tutumları, hâlihazırdaki ve gelecek yaşamlarında özgüven eksikliği, içe kapanıklık, çekingenlik ve daha birçok olumsuzluklara neden olabileceği gibi olumlu çocuk yetiştirme tutumları da başarıya, özgüvenli olma, duygu ve düşüncelerini açıklayabilme gibi olumlu etkiler sağlayabilmektedir. Bu nedenle anne-baba tutumlarının incelenmesi önemli bir çalışma alanı olarak öne çıkmaktadır.

Ebeveynler, çocuğun gelişiminin bilişsel, toplumsal ve duygusal yönden desteklenmesi ve çocuğun yaşamın çeşitli getirilerine hazırlanmasını sağlayan çocuğun ilk eğitimcileridir. Aile içi ilişkiler, çocuğun yaşamındaki en geniş ama aynı zamanda en yalın ilişki olarak belirtilebilir. Anne çocuk ilişkisi kişilik gelişimindeki en önemli bileşendir (Ersoy ve Şahin, 1999; Yavuzer, 2005). Günümüzde birçok ebeveyn tutumunun var olduğu bilinmektedir. Baumrind (1966, 1991) üç temel çocuk yetiştirme tarzı tanımlamıştır. Bunlar yetkin, izin verici ve otoriter ebeveynlik tutumlarıdır. Bu tutumlar çocuğun aldığı bakım düzeyi ve bir çocuğun etkinliklerinin ve davranışlarının kontrol edilme derecesi olan ebeveynliğin iki özel alanında farklılık göstermektedir (Baumrind, 1991). Otoriter tutum sergileyen ebeveynler, çocuk üzerindeki kontrollerini ve itaatini vurgulamakta, çocuğun özerkliğini kısıtlamakta ve çocuk için hangi davranışın uygun olduğuna karar vermektedirler (Baumrind, 1966; Reitman vd.,2002). İzin verici ebeveynler, çocuklarda özerkliği

teşvik etmekte, sıcak ve destekleyici tutumlarıyla çocuğun duruma yönelik davranış geliştirmesine ortam hazırlamaktadırlar (Baumrind, 1991; Reitman vd., 2002). Otoriter ve izin verici ebeveynlik stiline ortası olarak ifade edilen yetkin ebeveynlik stiline sahip ebeveynler, çocuğun özerklik kazanması için çocuğu desteklerken ılımlı yaklaşma eğilimi göstermektedirler (Baumrind, 1966, 1991; Reitman vd., 2002). Yetkin ebeveynlik tutumu ile yetişen çocuklara kabul edilebilir bir serbestlik tanınmakta; araştırmalar, yetkin ebeveynliğin olumlu etkisi olduğuna dair kanıtlar içermektedir (Steinberg vd., 1992; Steinberg vd., 1991). Yetkin ebeveyn tutumu ile yetiştirilen çocukların özgüven ve özsaygı sahibi, kendini dizginleyebilen, meraklı özellikler gösterdiği bilinmektedir (Buri vd., 1988; Wenar, 1994). Ayrıca bu çocuklar otoriter tutumla yetişen akranlarına kıyasla daha az davranış sorunu ve psikolojik probleme sahiptir (Lamborn vd., 1991).

Farklı kültürlerde ve coğrafyalarda, ebeveynler tarafından çeşitli ebeveynlik anlayışları benimsenmiştir. Ebeveynlerin davranışlarını, bireysel ve çevresel değişkenler şekillendirdiği için farklı kültürler açısından ebeveynliğin tanımını yapmak da zorlaşmaktadır. Toplumlar, ortak değer yargıları, toplumsal kural ve yasalar benimsemiş olsa da kültürel bakımdan kendilerine özgü dil, tutum ve davranışa sahiptir (Haslberger, 2005). Ebeveynler de çocuklarını, büyüyüp gelişecekleri ve yaşayacakları kültürün getirisi olan fiziksel, ekonomik ve psikososyal durumlara hazırlamaktadır (Bornstein, 1991). Bu bağlamda farklı kültürlerin kıyaslaması yapıldığında, çocuk yetiştirme tutumlarında da farklılıklar görülebilmektedir. Kültürlerarası çalışmalar, insan gruplarının farklı inançlara sahip olduğunu ve kendi kültürlerinde normal kabul edilen bir durum veya konunun başka bir kültürde normal dışı olarak kabul edildiğini ileri sürmektedir. Kültürlerin belirli inanç, davranış ve özellikleri olduğu, bu inançlar ve davranışların zamanla kalıcı hale geldiği ve bu nedenle, kültür kavramının merkezinde, farklı kültürel grupların farklı inançlara sahip oldukları ve ebeveynliklerinde kendilerine has tutumlara sahip oldukları görüşü mevcuttur (Darling ve Steinberg, 1993; Calafat vd., 2014). Örneğin yetkin ve izin verici gibi ebeveynlik tutumunda kendini ifade etme becerisi, bağımsız birey olma ve benzeri kazanımlar önemlidir. Otoriter ve ihmalkâr ebeveyn tarzları ise bağımlılık ve itaati teşvik eden kazanımların kolektivist ülkelerdeki ailelerde daha fazla görülmektedir (Baumrind, 1971; Carlson ve Grossbart, 1988; Rose, 1999).

Ebeveynlik uygulamaları bağlamında, kültürler arası çocuk yetiştirme uygulamalarının benzerlikleri ve farklılıkları incelemeyi, çocuk gelişimindeki uyum süreçlerinin temellerini değerlendirmeyi, psikososyal teorilerin evrenselliğini ve kültürel özgünlüğünü değerlendirmeyi amaçlayan birçok çalışma vardır (Collins vd., 2000). Kültürün, ebeveyn tutumları üzerinde etkisi olduğunu gösteren çalışmalar olduğu gibi (Albert vd., 2007; Dwairy ve Menshar, 2006; Garg vd., 2005; Keshavarz ve Baharudin, 2009; Maguanghai, 2006; Nacak vd.,2011; Özyürek, 2004; Pinquart ve Kauser, 2018; Quah, 2003), ebeveynlik tutumları üzerinde kültürün etkisinin olmadığını, ebeveynlik tutumlarının çocuklar üzerindeki etkisinin kültürler arasında benzer görüldüğünü ve kültürün ebeveynlik tutumu ve çocuklardaki sonuçları açısından bir moderatör olarak hizmet etmediğini ileri süren bulgular da mevcuttur (Sahithya vd., 2019).

Türk toplumunda genel olarak otoriter ebeveyn tutumunun uygulandığı görülmektedir. Türk ebeveynlerin çocuğu eğitmede ceza yöntemini sık sık tercih ettiği, çocukla konuşma, doğru ve yanlışla yönelik görüş belirtme veya çocukla uzlaşma yolunu nadiren tercih ettiği (Kağıtçıbaşı, 1996), anne ve babasını otoriter olarak algılayan çocukların, demokratik olarak algılayanlara göre daha çok öğrenilmiş çaresizlik yaşadığı bilinmektedir (Erdoğan, 2006). Bu durumun, var olan aile yapısı ile yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Türkiye’de geniş ailelerde geleneksel olarak otoriter ebeveyn tutumunun hâkim olduğu, geniş ailede bireyleşmenin sınırlı olduğu ve karşılıklı ilişkilerin savunulduğu söylenebilir. Otoriter ebeveyn stili, geniş aile yapısının temel özelliği olarak algılanmaktadır. Bu durum, aile üyelerinin hayat şartları ile başa çıkabilmek için birbirleriyle iş birliği yapmaları gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Zaman içinde değişen aile yapılarında, geniş aileler yerini çekirdek ailelere bırakmış, çocuklar daha bağımsız ve özerk tutumla yetişmeye başlamıştır. Çekirdek ailede demokratik ebeveynlik stilini destekleyen bireycilik vurgulanmaktadır (Erkman ve Ekmekci, 2011). Aile yapıları ve yaşam koşullarının değişmesi ile Türkiye’de otoriter ebeveynlik tutumundan yetkin ebeveynlik tutumuna doğru bir değişimin olduğu görülmektedir. Bu duruma, annelerin yaşanan çatışmalarda, çocuklarıyla durumu konuşması, çözüme yönelik olarak tartışması örnek verilebilir (Çopur vd., 2006).

Türkiye’de olduğu gibi Uygur Türklerinde geleneksel ataerkil aile yapıları mevcuttur. Bu ailelerin gelenek ve törelerine sıkı bir bağlılık içinde olan geniş aileler olduğu ifade edilebilir (Qarluk, 2005; Ulusoy ve Celil, 2011). Uygur Türklerinde geniş aile içerisinde çocukların kontrol altında yetiştirildiği, erkeğin, evin geçimini sağladığı, kadınların ev işleriyle birlikte çocukların yetiştirilmesinden sorumlu olduğu ve çocukların da annelerin kontrolünde yetiştiği görülmektedir (Rahman ve Huştar, 1996). Kısaca Uygur ebeveynlerin ve Türk ebeveynlerin geleneksel olarak tutumları birbirine benzemektedir.

Çocuk, ailede eğitilmekte, ebeveynin tutum, davranış, eğilimi çocuğun da yönelimlerini belirlemektedir. Doğduğu andan itibaren belli bir tutumla yetiştirilen çocuk, okul öncesi dönemle birlikte dış dünyanın da bir parçası olmakta, kendi dışındaki bireylere ve akranlarına yönelik de farkındalık geliştirmektedir. Okul öncesi dönem, gerek çocuğun evden farklı bir ortam olan okulda sosyalleşmesi, gerek okulda uyulması gereken kurallar ve öğrenci olmanın gereklerini yerine getirmesi gibi durumların varlığına bağlı olarak okul kültürünün oluşması, gerekse ebeveynlerin sosyalleşen çocuğu toplumsal kurallar çerçevesinde dış dünyaya hazırlaması noktasında önem arz etmektedir. Çevreye uyumda ebeveynlerin yönlendirmeleri ve tutumları önem kazanmaktadır. Okul öncesi dönemde ebeveyn tutumları önemli bir alan olarak göze çarpmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada okul öncesi dönemin, çocuğun yaşantısındaki öneminden yola çıkılarak okul öncesi dönem çocukları olan Türk ve Uygurlu annelerle çalışılması planlanmıştır.

Kültürel farklılıklar konusu, kültür hızlı bir değişime uğradığında ne olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Daha fazla sanayileşme ve kentleşme yönünde sosyal ve ekonomik değişim geçiren geleneksel olarak kolektivist bir toplumda büyüyen çocukların, otoriter ebeveynlerini sıcak ve kabul edici olarak görmeye devam etmeleri mümkün olmayabilir. Bu bağlamda Orta Asya Türk kültüründen giderek daha fazla farklılaşan Türkiye’deki ebeveyn tutumlarının da Uygur Türklerinin ebeveyn tutumlarından farklılaşabileceği söylenebilir. Günümüzde gerek küreselleşme gerekse teknoloji ve ulaşım imkânlarının artması, iç savaşlar, bireylerin iş imkânları, yabancı uyruklu bireylerle evlilik durumları gibi nedenlerle ülkeler arası göç olayları yaşanmaktadır (Özyürek vd., 2016). Çeşitli sebeplerle göç etmek

zorunda kalan ve başta Türkiye olmak üzere diğer ülkelere yerleşen Uygur kökenli aileler, farklı coğrafyalarda çevresindeki diğer milletlerle etkileşimde bulunmaya başlamışlardır. Geleneksel toplumdan gelmiş olan Uygur annelerinin, ait oldukları yerlerden göç nedeniyle ayrılmaları, karşılaştıkları zorluklar ve bunlarla baş etme durumları konusunda henüz bir çalışma da yapılmamıştır. Bu durum, ampirik araştırmalar ile ortaya konması gereken önemli bir araştırma konusudur. Bu çalışma annelerle yürütülmek üzere tasarlanmıştır. Yakın geçmişte aile ve ebeveyn tutumlarını içeren çalışma bulunmaması ve bu çalışmanın Türkiye’de yaşayan Uygur ve Türk annelerin çocuk yetiştirme tutumlarıyla ilgili bir çalışma olmasıyla literatüre yapacağı katkı, bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Türk ve Uygur annelerin, ebeveyn tutumlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın konusu okul öncesi dönem çocuğu olan Türk ve Türkiye’de yaşayan Uygur ve Türk annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi olarak belirlenmiştir.

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

Bu araştırma, çocuğu okul öncesi eğitime devam eden Türkiye’de yaşayan Uygur ve Türk annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını tespit etmeyi ve annelerin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki benzerlik ve farklılıkları incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın problem cümlesini “Türkiye’de yaşayan, çocuğu okul öncesi eğitime devam eden Uygur ve Türk annelerin çocuk yetiştirme tutumları nasıldır?” ve “Türkiye’de yaşayan, çocuğu okul öncesi eğitime devam eden Uygur ve Türk annelerin çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı ilişki var mıdır?” soruları oluşturmaktadır.

1.3. ALT PROBLEMLER

- Uygur ve Türk annelerin uyruğuna göre çocuk yetiştirme tutumları değişmekte midir?
- Türk ve Uygur annelerin çocuk yetiştirme tutumları, annelerin yaşına göre değişmekte midir?

- Türk ve Uygur annelerin çocuk yetiştirme tutumları, annelerin öğrenim durumuna göre değişmekte midir?
- Türk ve Uygur annelerin çocuk yetiştirme tutumları, annelerin mesleğine göre değişmekte midir?
- Türk ve Uygur annelerin çocuk yetiştirme tutumları, annelerin çocuk sayısına göre değişmekte midir?
- Türk ve Uygur annelerin çocuk yetiştirme tutumları, ailenin gelir durumuna göre değişmekte midir?
- Türk ve Uygur annelerin çocuk yetiştirme tutumları, aile yapısına göre değişmekte midir?
- Uygur ve Türk annelerin, çocuk yetiştirme tutumları arasında benzerlik ve farklılık var mıdır?

BÖLÜM 2

GENEL BİLGİLER

Bu bölümde ebeveynlik kuramları, ebeveyn tutumlarının sınıflandırılması, çocuk yetiştirme tutumlarının çocuk gelişimindeki önemi ve çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen faktörler konuları ele alınmıştır.

2.1. EBEVEYNLİK KURAMLARI

Ebeveynlik kuramları başlığı altında beş faktör kişilik kuramı, yapısal işlevsel kuram, aile sistemleri kuramı, aile ekolojisi kuramı, bağlanma kuramı, insancıl (hümanistik) kuramlar, sosyal-bilişsel kuramlar, sosyal alışveriş kuramı, sembolik etkileşim kuramı, feminist aile kuramı ve sosyal çatışma kuramı kısaca açıklanmıştır.

Beş faktörlü kişilik kuramı, insan davranışlarının genel eğilimlerine dayanan; faktörlerin her birinin kişilik özellikleri ve doğal dillerin kişilik özellikleri tanımlamaları ile örtüşen; farklı yaş, ırk, cinsiyet ve dilde bulunan; temelinde biyolojik faktörlerin yer aldığı kısaca tüm insanların sahip olduğu ortak kişilik özellikleri olarak tanımlanabilir (Şahin, 2020). Yüksek yetkinliğe sahip ebeveynler çocukların yer aldığı ortamı düzenleme davranışı gösterirken düşük yetkinlik sahibi aileler çocuklar üzerinde aşırı disiplin uygulamaları geliştirerek onları kontrol etme davranışı göstermektedir (Aydoğdu, 2020). Beş boyuttan oluşan faktörlerin her biri iki zıt özelliği temsil etmektedir. *Dışadönüklük boyutunda* dışadönük bireyler, girişken, sosyal, pozitifken içe dönük bireyler çekingen, utangaç davranış sergilemektedir (Özsoy, 2013). *Yumuşak başlılık boyutunda* bireyin şefaatten düşmanlığa doğru bir davranış geliştirmesi söz konusudur (Sevi, 2009). *Duygusal denge boyutunda* bireyler olumlu olarak sakin, mutlu, kendinden emin davranırken diğer uçtaki bireyler karamsar, endişeli, depresif olarak nitelendirilmektedir. Bir diğer boyut olan *deneyime açıklıkta* olumlu uçta bireyler kibar, meraklı ve

entelektüel olurken diğer uçta geleneksel bireyler karşımıza çıkmaktadır (Sarioğlu-Uğur, 2018). *Sorumluluk boyutunda* sorumlu bireyler azimli, disiplinli, odaklı olurken diğer uçta sorumsuz, öz disiplini düşük, dağınık özellikler sergilemektedirler (Özsoy, 2013).

Yapısal-işlevsel kuram aile içi süreçlerden ziyade, aile sisteminin işlevi ve yapısına, aile sisteminin toplumsal kurumlarla olan iletişimini odağına alması açısından diğer sistem kuramlarından ayrılmaktadır. Düzen ve devamlılık istenen faktörlerken çatışma ve karmaşa sistemde işlev bozukluğunun nedeni olarak görülmektedir (Özgün, 2020). Kuram, ailenin işlevinin neler olduğu, ailenin sosyal sistemlerle ilişkisinin neler olduğu, ailenin üyelere karşı sorumluluklarının neler olduğu gibi sorulara odaklanmaktadır (Ertürk-Kara, 2021).

Aile sistemleri kuramına göre ailede birbirine bağlı olan bireyler, ailenin parçalarıdır ve sistemde bir parçanın etkilenmesi diğer parçaların da etkilenmesine yol açacaktır. Kuram, ailenin karmaşık yapısını, aile içi iletişimlerini yönlendiren etkileri çözümlenmeye çalışmaktadır (Çevik-Özdemir, 2018; Özgün, 2020). Kuram aileyi, tutarlı davranışlar gösteren ve karşılıklı iletişim içinde olan öğelerin birleşimiyle çevrelenmiş bir sistem olarak görmektedir. Kurama göre aile bir sistemdir ve elemanları vardır, sürekli değişim ve döngü halindedir, aile elemanlarının kontrolü için kurallar içermektedir ve bu kurallar elemanların davranışlarını belirlemektedir (Ertürk-Kara, 2021). Aile, bilgi aktarımı içeren, karmaşık iletişim süreciyle dengeyi koruyup değişikliklere uyum sağlayan, meydana gelen değişimlerin aile içindeki tüm bireyleri etkilediği, birçok alt sistemi de içinde barındıran sistem olarak açıklanabilmektedir (Özgün, 2020).

Aile ekolojisi kuramı, ailelere ve ailelerin yaşadıkları farklı çevrelerle ilişkisine odaklanmaktadır. Ailenin varlığını devam ettirebilmek için doğal ve toplumsal çevreye ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Ailenin ve aile üyelerinin yaşadığı çevre ve ilişkilerinin farklı düzeylerden oluştuğu, bu düzeylerin de ebeveyn ve çocukların gelişim ve bakış açılarını etkilediği düşüncesi benimsenmektedir (Özgün, 2020). Kurama göre aile; doğrudan iletişimde olunan çevre (mikrosistem), mikrosistemlerin birbiri ile ilişkilerinden oluşan mezosistem, dolaylı etkiye sebep olan sosyal ilişkiler

(ekzosistem), tarihi ve kültürel olayların etkilerini kapsayan makrosistem olarak dört çevresel sistemden bahsedilmektedir (Ertürk-Kara, 2021).

Bağlanma Kuramında, bağlanma, kavramsal ve terimsel olarak bireyin diğer bireylere karşı geliştirdiği (Çetinkaya, 2017) ait olma ve güven duygusuyla ilişkili duygusal bağ olarak ifade edilmektedir (Özyürek, 2021). Bağlanma kuramcıları, bebeklerin genetik olarak insanlarla etkileşim kurma eğilimine, ebeveynleri ile işaret ve mimikler aracılığıyla bağ kurduklarına odaklanmaktadır. Ebeveynlerin, bebeğin ağlama, gülme, ses çıkarma tepkilerine karşılık vermenin önemli olduğunu altını çizmektedir (Özgün, 2020). Ainsworth tarafından güvenli, korkulu, kaygılı ve saplantılı bağlanma stilleri ortaya atılmıştır. Bowlby, zor anlarda kişi için önemli kişilere yakın olup bu yakınlığı devam ettirmek için geliştirdikleri duygusal bağ olarak tanımladığı bağlanmanın, yenidoğan ile bakım veren arasında kurulup yaşam boyunca da diğer bireylerle kurulan ilişkilere taşındığının altını çizmektedir (Özyürek, 2021).

Sosyal-bilişsel kuramlara göre çocuklar çevrelerini ve kendileri açısından önemli bireylerin davranışlarını gözlemleyerek yaşama ve topluma yönelik bilgi edinmekte, kendi davranışlarının sonucunu gözlemleyerek de toplumsal olaylarda nasıl davranmaları gerektiğini belirlemektedirler. Çocuğun yaptığı davranış olumlu tepki alırsa davranış pekişir ve çocuğun davranışı tekrar etme olasılığı artar ancak çocuk davranış sonucunda olumsuz tepkiye maruz kalırsa çocuğun davranışı tekrar etme olasılığı azalır. Kuram, anne ve babanın model olarak, pekiştireç veya ceza yöntemlerini kullanarak çocukların davranışlarını şekillendirebileceğini savunmaktadır (Özgün, 2020).

Sosyal alışveriş kuramına göre aile bireyleri ihtiyaçlarını birbirleri aracılığıyla gideren konumdadır ve alışveriş (sevgi, yiyecek vb.) devam ettiği sürece de sağlıklı ilişki içinde olunmaktadır. Kuramın odağında eşitlik ve karşılıklılık kavramları vardır ve bireylerin memnuniyet duyabilmeleri için dengeli bir alışveriş yaptıklarını hissetmeleri gerekmektedir (Ertürk-Kara, 2021). Aile üyelerinin bireysel çıkarlarını

üst seviyeye çıkarmaya çalıştıkları düşünülmekte, her bireyin birbirine yeterli kaynağı sağlaması da değerlerini artırmaktadır (Özyürek, 2021).

Sembolik etkileşim kuramı kişilerarası sosyal etkileşimlerin temelinde anlam oluşturma olduğunu, dil ve işaretler gibi ortak simgeleri paylaştığını ve kuramın temelinde bu simgeleri yorumlama ve anlamlandırmanın var olduğunu belirtmektedir. Kuram özellikle bireylerin kendi davranışlarını ve diğer bireylerin davranışlarının değerlendirilmesinin altını çizmektedir. Buna göre ailedeki sorunların ortaya çıkması için aile üyelerinin durumu, bir olayın sebepleri ve sonuçlarını nasıl yorumladıkları önem kazanmaktadır (Ertürk-Kara, 2021). Kuram bireyin, toplumdaki kişilerin davranışlarını değerlendirmesi ve kendi davranışlarını buna göre şekillendirmesi yoluyla bireye çevresini pragmatik olarak yorumlama seçeneği sunmaktadır (Özyürek, 2021).

Feminist aile kuramı, eşitlikçi bir toplumsal cinsiyet görüşünü benimsemekte, kadının aile ve toplum içindeki rolünün anlaşılması üzerinde durmaktadır. Aileyi, cinsiyet, aile içi iletişim, çatışma gibi kavramlar açısından incelemekte ve genel olarak ailenin erkek egemenliği altında sürdürüldüğünü vurgulayarak aileyi erkek hakimiyetinin artırıldığı yer olarak tanımlamaktadır (Özyürek, 2021).

Sosyal çatışma kuramı, sosyal düzenin nasıl mümkün olabileceği soruna odaklanmaktadır. Normal düzen, sistemlerin birlikte iş birliği ve uyumlu çalışması olarak açıklanırken çatışma yaklaşımında rekabet, otorite, itaat, çatışma gibi kavramlardan bahsedilmektedir (Ertürk-Kara, 2021). Kuram, kadının toplum ve evdeki rolünün değişime uğraması ve erkeğin gücünü paylaşmak istememesinden ötürü kızarak tepki vermesi sonucu boşanmanın gerçekleşeceğine odaklanmakta ve aile içi eşitsizliği boşanma sebebi olarak göstermektedir. Kuram özellikle kuşaklar arası çatışmalar, yoksulluğun nedenleri veya sonuçlarına açıklık getirmeye çalışmaktadır (Özyürek, 2021).

2.2. EBEVEYN TUTUMLARININ SINIFLANDIRILMASI

Çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişki, bireyin hayatında kurabileceği en güçlü bağıdır. Ebeveynlerin doğumlarından itibaren çocuklarıyla bir arada olması, çevre ve

akranlarla etkileşim ve iletişime geçişin temelini aile ortamında atılması ve kural, disiplin, sorumluluk gibi toplumsal yaşamda da son derece önemli kavramların çocuğa kazandırılması noktasında ebeveynler kritik öneme sahiptir. Çocuğun anne ve babasıyla kurduğu ilişki, erken yaşamındaki ilk deneyimini oluşturmakta, yaşamının geri kalanındaki diğer ilişkileri de etkileyebilecek derecede önem arz etmektedir. Ailelerin çocuk yetiştirirken bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde tercih ettiği ebeveynlik stilleri, sağlıklı bir ilişki kurabilmek adına önemli rol oynamaktadır. Bu noktada ebeveyn stillerinin açıklanması konunun detaylarının anlaşılması açısından önemli görülmektedir. Ebeveyn tutumları, genel uygulamalar baz alınarak belli kategorilere ve kuramlara dayandırılmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde ebeveynlik yaklaşımları ele alınmıştır.

Geleneksel olarak tüm sosyal gelişim araştırmacıları, ebeveynlik stil ve uygulamalarının çocuk ve gençleri nasıl etkilediği ile ilgilenmektedir (Milnitsky-Sapiro vd., 2006). Araştırmacılar, ebeveynlerin çocuklarının gelişiminde oynadığı rolü anlamak için ebeveynlik stili ile ebeveynlik uygulamaları arasında bir ayrım yapılması gerektiğini belirtmektedirler (Darling ve Steinberg, 1993). Darling ve Steinberg (1993)'in ileri sürdüğü birleştirilmiş modele göre ebeveynlik stili, çocukla iletişim kurmaya yönelik tutumların tümü yani çocukla ebeveyn arasındaki ilişkinin yansımaları ve kalitesi, ebeveyn ile çocuk arasında duygusal bir ortam yaratmaya yönelik bütün ebeveyn davranışları olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk yetiştirme tutumları çeşitli şekillerde tanımlanmış olsa da diğer araştırmacılar, Baumrind'in ebeveynlik stilleri tipolojisinin genel standart olduğu konusunda hemfikirdir (Carr, 2006; Newman vd., 2008; Pellerin, 2005). Baumrind (1966) başlangıçta ebeveynlik uygulamalarına yönelik sınıflandırmasını üç ayrı ebeveyn kontrolü modeline ayırmıştır. Bunlar yetkin (authoritative), otoriter (authoritarian) ve müsamahakâr (permissive) ebeveynliktir. Baumrind (1991), müsamahakâr ebeveynliğin diğer bir alt bölümü olan ihmalkâr / ilgisiz ebeveynliği, çocuklarına ebeveynlik yapmak için herhangi bir ilgisi veya yeteneği yok gibi görünen ve genellikle sorumluluklarından kaçan ebeveynleri hesaba katmak için tanımlamıştır. Diğer taraftan literatürde çocuk yetiştirme tutumlarının farklı başlıklar altında incelendiği de görülmektedir. Hart vd. (1998) ebeveynlik uygulamalarını belirli bir

ortamda ve durumda ebeveynlerin çocuklarını akademik ve spor ile ilgili bir alana veya sosyal yeterliliğe ulaştırmada kullandıkları stratejiler olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, çocukla beraber futbol maçına veya okul aktivitelerine katılmak, çocuğun arkadaşları hakkında sorular sormak, çocukla müze ve sanat galerilerine gitmek, çocuğun ödevlerine yardımcı olmak yapılandırılmış birer ebeveynlik uygulaması olarak görülmektedir (Darling ve Steinberg, 1993; Lee vd., 2006). Ebeveynlik uygulamalarına sosyal yeterliliğe ulaşma açısından bakıldığında eğer sosyal yeterliliğin hedefinde okul başarısı yer alıyorsa, ebeveynlik uygulamaları ev ödevi yapmada çocuğa yardımcı olma ve okul faaliyetlerine katılma olarak şekillenir (Darling ve Steinberg ,1993).

Ebeveynlik stillerinin, kültüre ve etnik yapılara göre farklı anlamlar içerdiğini, ebeveynlik stillerinin farklılık gösterebildiğini belirten araştırmacılar bulunmaktadır (Chao, 1994; Steinberg vd., 1992). Buna paralel olarak Feldman (2003), çocuk yetiştirmede kültürel bağlamın önemi ve ebeveynlik stilleri ile bir kültürün normları arasındaki yakın ilişkiye dikkat çekmektedir. Çalışmanın bu kısmında literatürde ele alınan haliyle çocuk yetiştirme tutumları açıklanmıştır.

2.2.1. Otoriter Ebeveyn Tutumu

Bu tutumda, adından da anlaşıldığı gibi çocuklara katı bir disiplin uygulanmakta ve bununla beraber duygusal destek ve ilginin gösterilmediği ifade edilmektedir (Sümer vd., 2010). Otoriter (authoritarian) ebeveynler, çocuklarının davranışlarını mutlak standart olarak bilinen, belirlenmiş davranış kalıpları doğrultusunda değerlendirmeye, şekillendirmeye ve kontrol etmeye çalışmakta ve bu doğrultuda çocukların, ebeveynleri tarafından belirlenen katı kurallarına uymaları beklenmektedir. Otoriter ebeveynlerin genellikle bu tür kuralların arkasında akıl yürütme konusunda başarısız olduklarına işaret edilmektedir (Sarwar, 2016). Ebeveynler olaylar ve durumları, çocuklarının perspektifinden ziyade kendi sınırlı bakış açılarına ve değer yargılarına göre değerlendirmektedir (Özgüven, 2010). Bu çocuk yetiştirme tutumuna geleneksel aile yapılarında sık rastlanmaktadır. Otoriter tutumda korku kültürü egemendir. Çocukların ebeveynleri tarafından belirlenen her kurala uymaları zorunludur (Çağdaş, 2012; Yavuzer, 2013). Baumrind (1991) kendi

araştırmasında, otoriter ebeveynlerin büyük ölçüde koşulsuz itaat talep ettiğini ancak ebeveynlerin çocuklarının duygusal taleplerine cevap vermediklerini belirtmektedir. Buna ek olarak Baumrind (1991), otoriter ebeveynlerin çocukları için katı sınırlar belirleme ve çocuklarının hayatlarına aşırı derecede müdahaleci olma eğiliminde olduklarını eklemektedir. Otoriter ebeveynler talepkar, çocuğu iletişimden uzaklaştıran ve çocuğun özerkliğini sınırlayan bir tutum benimsemekte ve çocuklarına karşı düşük düzeyde bağlılık ve güven sergilemektedirler (Hoskins, 2014).

Otoriter ailelerde çocuk, sebeplerini bilemediği yasaklarla karşılaşmaktadır. Yasakların oluşturulmasında çocuğun düşüncesi sorulmadığı gibi, yasak sebepleri de onlara izah edilmemektedir. Çocuğun kişiliğini sarsmak otoriter ailelerin özelliğidir. Çocuklara, fiziksel olarak veya ağır sözlerden oluşan sert cezalar verilebilmektedir. Çocuklar katı cezalardan kendilerini korumak adına ebeveynlerinin yanında elinden gelen en iyi davranışları sergilemeye çalışmaktadır. Bununla beraber, bu çocuklar ebeveyninin olmadığı zamanlarda kendisine has bir davranış sistemi geliştirmekte zorlanmaktadır (Derman ve Başal, 2013). Nijhof ve Engels'e (2007) göre, otoriter ebeveynlik tarzı, ergenler arasında başa çıkma mekanizmalarını kullanma becerisinin ve özgüveninin düşük olmasıyla ilişkilidir. Bu nedenle bir çocuğun yeteneklerini ve sosyal etkileşimlerini keşfetmesini kısıtlayarak çocuğun ebeveyn rehberliği ve yönlendirmesinin bağımlılığına neden olduğu ifade edilmektedir. Otoriter çocuk yetiştirme tutumunun neden olduğu davranışlar sonucunda anne ve babalar çocuklarında görmeyi arzu etmedikleri eylemleri şiddet ile durdurma yoluna gitmektedir. Bunun sonucunda aile içinde şiddetin egemen olduğu böylesi bir ortamda sevgi ve saygı hisleri yok olur, korku ve kızgınlık duyguları ilişkilerde hâkim hale gelmektedir. Anlatılan bu düzene sahip olan ailelerin iletişimi tek yönlü bir şekilde uyguladıkları görülmektedir (Şendil ve Kaya-Balkan, 2005).

2.2.2. Demokratik Ebeveyn Tutumu

Çocuklara karşı demokratik tutum kavramı ilk olarak Dewey (1916) ve Montessori (1915) tarafından, çocuğun ilgilerinin ve disiplinin beraber ilerlemesinin gerekli olduğu fikri ile ortaya atılmıştır. Buna göre çocuğun tamamen özgür bırakılmasından

ziyade yalnızca yaş ve gelişime uygun miktar ve zamanda özgür bırakılması gerekmektedir (Akt.: Hale, 2008). Bu yaklaşımda çocukların yaşadıkları başarısızlıkları cezalandırılmamakta fakat başarılar ödüllendirilmekle birlikte hiçbir şekilde bedensel bir yaptırım uygulanmaması benimsenmektedir. Bunun yerine arzu edilen davranışın çocuğa kazandırılmasına ya da arzu edilmeyen davranışın engellenmesine ya da baskılanmasına yönelik kanıtlar sunarak ikna etme ya da mahrum bırakma gibi yaptırımlara gidildiği görülmektedir (Kulaksızoğlu, 2014).

Demokratik ebeveyn tutumu, çocuğa karşı hoşgörülü, güven verici ve destekleyici bir davranış sergilemeyi vurgulamaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2011). Bu tutuma sahip ebeveynler çocuklara, girişken, sorumluluk sahibi, özgür bireyler olma fırsatı sunmakta; çocuğun beceri kazanımının desteklenmesinde önemli rol üstlenmekte; çocuğun temel ihtiyacını karşılamakla birlikte çocuğa sevgisini de hissettirmektedir (Yavuzer, 2012). Ebeveynler çocuklarını ayrı bireyler olarak kabul etmekte, çocuklarına gereken değeri vererek bağımsız yetişmelerine katkı sağlamaktadır (Schaffer ve Digeronimo, 2009). Demokratik aile yapısında birlikte belirlenen kurallar ve bu kurallara riayet edilmesi beklentisi de vardır. Bu kurallar sert değildir, çocuğun kişiliğinin değil hatalarının eleştirildiği bir anlayış hakimdir (Derman ve Başal, 2013). Ebeveynler çocuğa olumlu model olacak davranışlar sergilemektedir (Dursun, 2010).

2.2.3. Aşırı Hoşgörülü (İzin Verici) Ebeveyn Tutumu

Baumrind'e (1966) göre, izin verici tutumu benimseyen ebeveynler, çocuklarının dürtülerine, eylemlerine ve arzularına karşı kabul edici, olumlu ve ılımlı bir şekilde davranmaya çalışmaktadır. Çocuklarına karşı son derece duyarlı olarak tanımlanır, çocuklarına sınırlar koymaları olası değildir (Baumrind, 1991). Bu bağlamda izin verici bir ebeveynin aile ile ilgili kuralları tanımlama ve belirleme olasılığının daha yüksek olduğunu ileri sürülmüştür. Ayrıca ebeveynin kural tanımlaması, çocukların bu kuralları kaynak olarak görmesine teşvik etmektedir (Johnson ve Kelley, 2011). Bu ebeveynler, davranış kontrolünden kaçınma eğilimindedirler, çocukları için kurallar koymamakta ve az sayıda davranışsal beklentiler belirlemektedir (Hoskins, 2014). Çocuk merkezli yaklaşım genelde, ileri yaşlarda çocuk sahibi olan ailelerde ve

bir çocuk olarak yaşlılarla birlikte geniş aile içinde yetişenlerde görülmektedir. Aile fertleri çocuğun istediklerinin çoğunu kayıtsızca yerine getirmektedirler. Bunun sebebi ise çocuğun aile içinde söz sahibi tek kişi haline gelmesidir. Anne baba ile çocuğu arasında kaliteli iletişimin yokluğu, çocuğun aşırıya kaçan sevgiyle ve şımartılarak büyümesi, çocuğa sınırsız hakların verilmesi, onun tatminsiz ve kural tanımaz biri haline gelmesine sebep olmaktadır (Özyürek vd., 2019; Yavuzer, 2016). Yaşam boyunca her isteğinin yerine getirileceğini sanan bu çocuklar, yetişkin yaşlara gelince toplumun onlara vermediği hakları kendilerine sağlamaya çalışmaktadırlar (Yavuzer, 2016). Bu durumda en büyük handikap çocuğun evindeki serbestliğin dış dünyada bulunamayışdır. Nitekim bu şekil serbestlik ile yetişmiş olan bu çocuklar dış dünyada hayal kırıklığına uğramakta, kendi istek ve arzularını kontrol edebilme yetisinden mahrum oldukları için özellikle dayanıklılık ve yoğunlaşma gerektiren işlerde başarı sağlayamamaktadırlar (Şendil, 2003). Aşırı hoşgörülü ailede bütün arzuları karşılanarak büyüyen çocuklar, okullarında aynı davranışı göremediği gibi birçok kurallarla karşılaştıkları zaman hayal kırıklığına uğramakta ve okul ortamına uyum sağlamak istememektedirler (Yavuzer, 2016). Davranışlarında serbest bırakılan çocuğa sınırsız haklar verildiği için, çocuk da kuralları hiçe saymakta ve o kurallara uymamaktadır. Çocuğun ebeveyninden çekinmesi gerekirken anne baba çocuktan çekinir hale gelmektedir. Çocuk merkezli davranışlarla yetişen bu çocuklar uysal olmamakta, bencil, şımarık olmakta ve sorumluluktan kaçmaktadırlar (Özyürek, 2004).

2.2.4. İhmalkâr Ebeveyn Tutumu

İhmal edici ve kayıtsız kalan ebeveynler, çocuklarına karşı yetersiz seviyede katılık göstermektedir (Kremers vd., 2003). Bu anlayışa sahip ebeveynler çocuk yetiştirme konusunda isteksiz davranmakta, sorumluluk almamakta, çocuğun yetiştirilmesi ve gelişimi konularına ilgisiz kalmakta, anne-babalık görevlerini benimsememektedirler. Çocuklar anne-baba rehberliğinden yoksun kaldığı gibi kontrol altında da değildir. Ebeveynler, kendi hayatlarını merkeze koyduklarından dolayı bencil bir yaşam sürmekte ve çocuklarını ihmal etmektedirler. Buna bağlı olarak kendi gereksinimlerini ve isteklerini çocuklarınınkinin önüne koymakta ve bu durum onları ihmal etmelerine yol açmaktadır (Bronstein ve Zlotnik, 2008).

Çocuklarının olumlu veya olumsuz davranışlarına kayıtsız kalmakta, çocuğu daima suçlamakta, dolayısıyla çocukta yalnızlık ve suçluluk duyguları oluşmakta, çocuğun sorun çıkarmaması istenmekle birlikte sorun çıktığında çocuğa ilgi gösterme davranışı görülmektedir. Ebeveynler ve çocuk arasında iletişim kurulamayacak düzeydedir (Çakmak ve Kaplan, 2015).

2.2.5. Yetkin Ebeveyn Tutumu

Baumrind'e (1991) göre yetkin (authoritative) ebeveynlerin, ebeveynliğin kontrol edici ve sınırlayıcı yönleri ile duygusal, duyarlı yönler arasında ideal bir denge kurması daha olasıdır. Baumrind'e (1966) göre yetkin ebeveynler, çocuklarına konuya yönelik ve akılcı bir şekilde rehberlik etmektedir. Bu tarz aynı zamanda, ebeveynlerin bir eylemin gerekçesini çocuğa açıklayacak kadar sabırlı olmasını gerektirmektedir (Larzelere, Morris ve Harrist, 2013). Bu ebeveynlik tarzında talepkarlık seviyesi daha yüksek olduğu için, ebeveynler genellikle etkili iletişimi ve aralarındaki etkili ilişkiyi hoş karşılamaktadır (Piko ve Balazs, 2012). Hoskins (2014), yetkin ebeveynlerin çocuklarının sert davranışlarına karşı daha destekleyici görünerek daha çok talepkarlık ve duyarlılık sergilediğine işaret etmektedir. Bu ebeveynler, hedefleri güçlendirmek için sözlü etkileşimi ve kuralların ardındaki mantığı teşvik etmektedir. Nijhof ve Engels (2007), yetkin ebeveynlik tutumunun ergenlerin psikolojik ve sosyal gelişiminde etkili bir rol oynadığına dair kesin bir inanca sahiptir. Bunun nedeni özellikle yetkin ebeveynlik tutumunun, olumlu benlik imajı geliştirirken çocukların daha yüksek düzeyde özgüven, öz saygı ve etkili başa çıkma stratejileri kullanma becerisi geliştirmelerine yardımcı olmasıdır (Parker ve Benson, 2004). Ayrıca yetkin ebeveynlik ile yetiştirilen bireylerin, aile ile daha yüksek düzeyde bağlılık, benlik saygısı, memnuniyet ve ergenlerin daha iyi ruh sağlığı ile ilişkilendirildiği bilinmektedir (Chang, 2007; Dwairy ve Menshar, 2006).

2.2.6. Dengesiz ve Kararsız Ebeveyn Tutumu

Farklı davranışlar içinde bulunan ebeveynler, dengesiz ve kararsız tutum sahibi ailelere en tipik örnektir. Ana-babanın birbiriyle görüş ayrılığı içinde olması çocuğun doğru davranış sergileme konusunda bocalamasına, saldırgan tutumlarıyla söz

dinlememesine, doğru ile yanlış ayıramamasına sebep olabilmektedir (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2007). Birçok şekilde karşısına çıkan ölçüsüz ve istikrarsız davranışlar çocuğun eğitim hayatını ve gelişimini olumsuz şekilde etkileyecektir. Ölçüsüz ve istikrarsız tutumlar, ebeveynin fikir ayrılıklarından, davranışlarında gösterdiği değişikliklerden de kaynaklanabilmektedir. Yavuzer (2005)'e göre bu tutumu sergileyen ebeveynlerin en sık yaptığı ölçüsüz davranışlar, çocuğun yüzüne karşı kişiliğine yönelik eleştiriler yapmaları, birinin pozitif tutumuna karşın diğerinin olumsuz yaklaşımı veya çocuğu sürekli kayırması gibi tutarsızlıklardır. Arap ergenlerle yapılan çalışmalarda, tutarsız ebeveynlikle yetiştirilen ergenler, kontrolcü veya esnek odaklı ebeveynlik modeline göre yetiştirilenlere göre ruhsal bozukluklarda daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür (Dwairy vd., 2006).

2.2.7. Koruyucu Ebeveyn Tutumu

Koruyucu tutumda çocuk aşırı derecede korunmakta ve kontrol altında olup çocuğa haddinden fazla özen gösterilmektedir. Bu çocuklar, çevresindeki gelişmelere seyirci kalmakta, karar almada zorlanmakta, hedeflerine ulaşmada başkalarının yardımını beklemekte ve sorunlarını kendi yerine başka birinin halletmesini bekler hale gelmektedir (Alisinanoğlu, 2003). Araştırmalar, ebeveynlerin korumacı tutumda ve kontrollü davranışlarda aşırıya kaçmalarının, çocuklarının esnek düşünme yetilerinin gelişmesini azaltabileceğini göstermektedir (Kulaksızoğlu, 2014).

Ailelerin aşırı koruyucu tutumu sergileme davranışı genel olarak tek çocuğu olan aileler içinde sık rastlanılan bir tutumdur. Çocuklarına gereğinden çok dikkat eden ve aşırı kontrol eden aileler gerçekte onlara kendilerini geliştirme imkânı vermemektedir. Bu sebeple de çocuklarında kendini koruyabilme yeteneği gelişmemektedir. Bu tutumla yetiştirilen çocuklarda başkalarına karşı fazla bağımlılık, sonrasında hayal kırıklığıyla birlikte güvensiz ve asi davranışlara rastlanabilmektedir (Tuzgöl, 1998). Sorup danışmadan hiçbir şey yapamamakta ve bu nedenle girişimci yetenekleri zayıf kalmaktadır (Navaro, 1987). Çocuğun fiziksel beceri ve ruhsal gelişimine, bağımsız düşünce ve özgüvenin gelişmesine engel olunmaktadır. Ebeveynin abartılı koruyuculuğunun çocuğun okul ortamındaki başarısını ve okula karşı uyum geliştirmesini de olumsuz etkilediği görülmüştür

(Güenalp, 2007). Çocuklar hislerini kontrol edememekte, sebatsız, tatminsiz ve sorumluluktan uzak kimseler olarak yetişmektedir (Yavuzer, 2018). Bu davranış şekliyle büyütülen çocukların, kendilerine olan güvenlerinin düşük olduğu gözlemlenmekte, çocuklar yalnız başına işlerini yapamamakta, başkalarından kendi işlerini yapmaları konusunda beklentiye girmektedirler (Kulaksızoğlu, 2014). Bununla birlikte, korumacı aile ortamında yetişmekte olan çocuklarda utangaçlık sorunu da dikkat çekmektedir (Rubin ve Burgess, 2002).

2.2.8. Mükemmeliyetçi Ebeveyn Tutumu

Mükemmeliyetçi ebeveyn tutumuna sahip anne babalar, kendilerinin yapamadıklarını, zamanında yaşayamayıp içinde ukde olarak kalan olayları çocuklarında görmeyi arzu etmektedirler. Bu tutuma sahip anne babalar, çocuklarının yaş ve gelişiminin üzerindeki amaçlara çocuklarının ulaşmalarını çok katı bir davranış sergileyerek istemektedir. Çocuklarından her şeyi mükemmel bir şekilde yapmalarını beklemekte, bu nedenle çocuklar üzerinde hissettiği baskılar altında ezilerek başarısızlık ve güvensizlik duygusunu yaşamaktadır (Ayдын, 2002).

Bu ebeveyn tutumu ile yetişen çocuklar gösterdikleri davranışlarından dolayı hiçbir zaman tam olarak memnuniyet duygusunu hissetmemektedir. Neticede çocuk memnuniyet hissinden mahrum kalmakta, davranışları ve başarıları ailelerine göre hiçbir zaman yeterli sayılmamaktadır. Mükemmeliyetçi aileler kendi başarısızlıklarını dikkate almadıkları gibi çocuklarının gayretlerini takdir etme ve onları ödüllendirmede zorlandıklarını belirtmişlerdir (Frost vd., 1990). Bu davranışla büyüyen çocuklar şartlı sevgiye odaklıdır. Anne babalarının başarıya ulaştıklarında kendilerini seveceğini, başarıya ulaşamadıkları zaman ise sevilmeceklerini zannederek bu çeşit sevgiyi benimsemekte ve insanlara şartlı sevgiyle yaklaşmaktadırlar. Bu çocuklar da genelde mükemmeliyetçi olmakta ve hata yapmayı kabullenmemektedirler. Yaşamlarının mükemmel olmasını düşünmelerine karşın hayatın farklı çehresiyle karşılaştıkları zaman mutsuz olmaktadır (Öz, 2005).

2.2.9. Reddedici Ebeveyn Tutumu

Reddedici anne baba yaklaşımı genellikle çocuğun dünyaya gelmesi arzu edilmediğinde; özellikle evlilik dışı ilişkilerde ve istek dışı hamilelikte ortaya çıkmaktadır. Bu çeşit bir yaklaşımla yetiştirilen çocuklar asgari düzeyde sevgi ve ilgiden bile mahrumdurlar. Ebeveynleri çocuğa sık sık istenmediği duygusunu hissettirmekte, dolayısıyla bu çocuklar insanlarla münasebetlerinde zorlanmakta, çoğu zaman iyi ilişki kuramamakta, her zaman sahip olduklarını kaybetme korkusuyla yaşamaktadırlar (Tuzcuoğlu, 2004). Reddedilmiş çocuklar başkalarının ilgisini çekebilme adına iyi davranışlar sergileyebilmekte, istedikleri ilgiyi göremediklerinde ise bu davranışlarını terk ederek değişik refleksler gösterebilmektedirler (Aydın, 2002).

2.3. ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMUNUN ÇOCUK GELİŞİMİNDEKİ ÖNEMİ

Çocuk yetiştirmede ana hedef sağlıklı kişiliğe sahip bir çocuk yetiştirmektir. Kişilik, davranış ve duygu özelliklerinin kombinasyonundan oluşan bir olgudur. Kişi çevresine uyum sağlayabilmek için karşısına çıkan çeşitli durumlarda belirli, tutarlı ve ferdi davranışlar sergilemektedir. Kişilik oluşumu ilk beş veya altı yaş içinde meydana gelmektedir. Bu yaştaki çocukların kendilerine özgü kişilik geliştirdikleri görülmektedir. Dengeli ve tutarlı kişilik için çocuk hasarsız, zararsız bir gelişim süreci geçirmelidir. Çocuklukta kişilik hatları ortaya çıkmakla birlikte biraz değişimle kişilik ergenlikte son şeklini almaktadır. Çocuğun tasvip edilen davranışları gün geçtikçe yerine oturmakta ve böylece kişilik hatları şekillenmeye başlamaktadır (Yörükoğlu, 2014). Araştırmalar açıkça göstermektedir ki, tutumlar (yetkin, otoriter ve izin verici) çocuklarda olumlu ya da olumsuz davranışların sebepleri olabilmektedir. Bu bağlamda çocukların gelecek yaşamlarında, dışa dönük yönlerinde ve kendi iç dünyalarında depresyon, anksiyete, somatik şikayetler veya gerileyen davranış gibi birtakım sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Yahav, 2007; Phares, 2003). Alizadeh vd. (2011) çocuk yetiştirme tutumu ve çocuk davranışı (iç yönler) üzerine yaptıkları çalışmalarında geri çekilme ve düşünce problemlerine ilişkin sorunlara yer vermişlerdir. Bu bağlamda ebeveyn yetiştirme tutumlarının

çocukların gelecekte iç dünyalarında problemler yaşamasına neden olabileceği ifade edilmektedir.

Diğer taraftan olumsuz çocuk yetiştirme tutumu sonucunda çocukların dışa yönelik davranışlarında saldırganlık veya suç davranışı problemleri yaşanabilmektedir (Phares, 2003; Racz ve McMahon, 2011; Yahav, 2007). Çocuklarda meydan okuma bozukluğu kızgın / sinirli ruh hali, tartışmacı / meydan okuyan davranış ve kinci olma ve davranış bozukluğu, başkalarının haklarını ve toplumsal normları ihlal eden ve duygusuz duygusal olmayan özellikleri içeren davranış bozuklukları vb. (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013) dış belirtiler kategorisine girmektedir. Dış semptomlar ayrıca sigara içmeyi, uyuşturucu almayı ve içmeyi içerebilir (Patock-Peckham ve Morgan-Lopez, 2006). Araştırmalar, Baumrind'in (1966) ebeveyn tipolojilerinde belirtildiği gibi, belirli ebeveynlik stilleri ile davranışsal sonuçlar arasında açık bağlantılar olduğunu göstermektedir. Otoriter ebeveynlik tarzı ile çocuklardaki depresyonun önemli ölçüde bağlantılı olduğu bulunmuştur (Dearing vd., 2006). Özellikle otoriter çocuk yetiştirme tutumunun çocukların gelişiminde olumsuz etkilere neden olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çocukların kendi benliklerine ilişkin olumsuz yargılara sahip olabildikleri, özgüven eksikliği yaşadıkları, yapacakları işleri dahi başaramayacaklarını düşündükleri görülmektedir. Diğer taraftan fikirlerini açık bir şekilde muhataplarına iletemedikleri ve sosyal gelişimlerinde olumsuz sonuçlar olabildiği görülmektedir (Weilburger, 2008). Otoriter ebeveynlerin çocuklarına karşı baskıcı, hoşgörüsüz olmaları sonucunda çocukların içe kapanık, çekingen, isyankâr, yanlış yapma korkusu taşıyan ve duygularını içine atan bireyler haline geldiği görülmektedir (Sayan ve Bağlan, 2011). Demokratik bir ortamda yetişen bireylerin ise gelecekte daha yapıcı, kendini tanıyan, potansiyelini kullanan bireyler olduğu görülmektedir (Özgüven, 2010). Böyle ortamlarda yetişen bireyler fikirlerini açık bir şekilde ifade etmekte, girişimci olmaya ve yaratıcı fikirleri ortaya koymaya meyilli olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2014). Bu tutumun çocuk yetiştirme sürecinde takip edilen en uygun yöntem olduğu ileri sürülmektedir (Bornstein ve Bornstein, 2008).

Aşırı koruyucu tutum sergileyen ebeveynlerin bu tutumu sonucunda çocukların anne babalarına bağımlı oldukları ve özbakım becerilerini yerine getirmede sorunlar

yaşadıkları, dolayısıyla yaşamları boyunca mutsuz oldukları görülmektedir. Bu tutumda yetişen çocuklar güç mücadelesine girmemekte ve yenilgiyi daha baştan kabul etmektedir (Yazvuer, 2008).

Ebeveynlerin aşırı hoşgörülü çocuk yetiştirme tutumunu benimsemesi sonucunda çocuk ve ebeveynler arasında sağlıklı bir iletişim olmadığı, abartılı düzeyde bir sevgi ortamında büyüyerek doyumsuz bireyler haline geldikleri görülmektedir (Yavuzer, 2012). Kendileri üzerinde denetim ve kontrol mekanizması bulunmayan çocuklar olağan hayat akışının içinde yerine getireceği bütün aktiviteleri kendi isteklerine göre şekillendirmekte ve bunları ne zaman isterse o zaman icra etmektedir. Bunun sonucunda da çocuğun sağlıklı bir birey olmasının önüne geçilmiştir (Şendil ve Balkan, 2005).

Literatür gözden geçirildiğinde, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda kişiler arası iletişimin önemi ortaya çıkmaktadır (Amato, 1989). Olumsuz ebeveyn tutumları, sağlıklı bir gelişimin kaynağından olabilir. Ana-baba tutumlarının, özellikle çocukla daha uzun süre vakit geçiren anne tutumunun çocukluktan başlayarak benlik yapısının gelişmesinde önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir (Baumrind, 1966; Maccoby ve Martin, 1983). Birçok anne-baba eğer çocuk zorlanmazsa iyi eğitim almamış düşüncesine sahiptir. Halbuki ebeveynlerin eylemleri çocuklara model olmaktadır. Ebeveynler, çocuklarına değer verir, verirlerse, onlara karşı açık olur, çocukları ile duygusal bağlamda paylaşımda bulunur, çocuklarını oldukları gibi kabul eder, yetenekleri doğrultusunda gelişmelerine olanak sağlar ve çocuklarının yapmasını istemediklerini kendileri yapmazsa, çocuklar da ileriki yıllarda diğer bireylerle kurdukları ilişkilerde bu şekilde davranmaları muhtemeldir. Anne babalar, bu davranışları ile hem çocuklarının kişilik gelişimine olumlu etkide bulunmuş hem de olumlu model olmuş olurlar (Tausch, 1991).

Sonuç olarak çocuk yetiştirme tutumlarındaki farklılıklar çocukların mevcut davranışlarında ve gelecek yaşamları üzerinde kayda değer etki bırakmaktadır. Bu nedenle anne babaların çocuklarına en uygun şekilde bir tutumu belirleyerek davranması çocukların sağlıklı gelişimi açısından önemlidir.

2.4. ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Anne babanın çocuk yetiştirme tutumları ve aile ortamının çocuğun ilk doğduğu andan itibaren devam eden süreç içerisinde çocuğa etkisi büyük olmaktadır. Ebeveynlerin kişilik özellikleri, yaşları, eğitim seviyesi, sosyoekonomik durumu, çalışma durumları, ailedeki kişiler, çocuk sayısı, çocukların ve ebeveynlerin cinsiyeti, yetiştirme tarzları yani kendi ebeveynlerinden gördükleri muamele, çocuğu ve çocuk yetiştirme tutumlarını doğrudan etkilemektedir (Atalay- Yalçın, 2010; Dinn ve Sunar, 2017; Kaya, 2010; Şanlı ve Öztürk, 2012).

Literatür taramasında; ebeveynlerin çocuk yetiştirme yaklaşımlarına etki eden birçok etken olmakla beraber genellikle sosyo-demografik nitelikler, anne baba nitelikleriyle çocukla alakalı özellikler ve kültürün daha fazla etkili oldukları görülmüştür. Anne babaların hayallerinde oluşturdukları çocuğa sahip olmaları ya da olmamaları, cinsiyet, çocuk sayısı, çocuğun yetenekleri, ebeveynlerin çocukluk dönemlerinde anne babaları ile olan tecrübeleri ebeveynin davranışlarını etkilemektedir (Yavuzer, 2012). Anne babaların çocuk yetiştirme uygulamalarını ve yaklaşımlarını etkileyen faktörler arasında; ebeveynin yaşı, eğitim seviyesi, sosyo-kültürel ve sosyoekonomik durumlar, ebeveynlerin zihinsel, duygusal ve sosyal bakımdan anne babalığa hazır bulunuşlukları, eşler arasındaki ilişkinin kalitesi, çocuğun doğumuyla birlikte ebeveyn rollerinde eşlerin birbirine destek olup olmamaları, anne babalık hususunda düşüncelerinde daha önce oluşmuş olan şekil ve şemalar sayılabilmektedir (Yıldız, 2004).

Bu bağlamda çalışmanın bu kısmında ebeveyn yaşı, ebeveyn eğitim düzeyi, ebeveyn cinsiyeti, gelir durumu, çocuk sayısı, yaşanan bölge, çocuğun cinsiyeti ve ebeveynlerin bilgi kaynaklarının ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki etkisi açıklanacaktır.

2.4.1. Ebeveynin Yaşı

Anne babaların çocuk yetiştirme yaklaşımları üzerinde yaşın etkisi olabilmektedir. Yaşadıkları periyot aralıklarında anne babaların görüşleri yapısal olarak değişiklik

gösterebilmekte ve yaklaşımlarında farklılık olabilmektedir. Örneğin Gölcük (2014), erken yaşta anne olanların daha yoğun otoriter tutum sergilediklerini belirtmiştir. Şanlı ve Öztürk (2012), ise anne babaların ilerleyen yaşlarında bilgi ve tecrübelerinin artmasıyla birlikte, çocuklarına daha fazla bilgi ve deneyimle yaklaşım gösterdiklerini ve onlara daha demokratik davrandıklarını vurgulamışlardır.

2.4.2. Ebeveynin Cinsiyeti

Anne baba cinsiyeti hususunda yapılan çalışmalarda, çocuklara karşı sergilenen tutumlarda annelerin babalardan daha demokratik olduğu tespit edilmiştir. Babaların agresif ve otoriter davranış biçimlerini çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlarına da yansıtıkları görülmüştür. Buna karşın annelerin daha müsamahakâr, daha yapıcı ve esnek davranışları sayesinde babalara nazaran daha demokratik tavır gösterdikleri saptanmıştır (Aktürk, 2015; Russel vd., 1998; Sadi, 2018; Sak vd., 2015). Yalçın ve Türnüklü (2011) ise kadınların erkeklere göre korumacı davranışı daha önemli gördükleri ve özümstedikleri aynı zamanda başarılı olmak için daha yüksek baskı algısına sahip oldukları sonucuna varmıştır.

2.4.3. Ailenin Gelir Durumu

Anne babaların sosyal ve ekonomik imkanları, çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen önemli faktörlerdendir. Yeterli gelir düzeyine sahip anne babaların, modern eğitim olanaklarını kullanarak gerek olduğunda çocuğun gelişimine destek sağlamada olumlu etkinlikler geliştirdiği gözlemlenmiştir (Çağdaş ve Seçer, 2011). Bornstein ve Zlotnik (2008), araştırmalarında aynı düzeydeki sosyo-ekonomik imkanlara sahip olan anne babaların birbirine benzeyen tutumlar gösterdikleri, sosyo-ekonomik imkanları az olan ebeveynlerin otoriter yaklaşım sergiledikleri, orta seviyede sosyo-ekonomik imkana sahip anne babaların genel olarak demokratik anlayışta oldukları, sosyo-ekonomik imkanları ileri düzeyde olan ebeveynlerin ise çocuklarına hoşgörülü yaklaşımda buldukları sonucuna ulaşmışlardır. Gelir durumu, ebeveynlerin çocuk yetiştirme stillerini etkilemektedir (Şanlı ve Öztürk, 2012).

Sosyoekonomik imkanların, ebeveynlik yaklaşımlarına etkisini izah eden ‘kaynak ve stres modeli’ olarak iki kavramsal model kullanılmıştır. Kaynak modeli, çocukların tüm ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili olarak ailenin ekonomik durumuna; stres modeli ise ailedeki ekonomik durumla bağlantılı meydana gelen duygusal durumun ebeveyn yaklaşımları üzerinde etkilerini incelemektedir. Kaynak modelinde çocuğa verilebilecekler ailedeki maddi imkanlara göre belirlenir. Bu modelde anne baba yaklaşımları, ailedeki gelir seviyesine göre çocuğu etkilemektedir. Stres modeli ise ailedeki ekonomik problemlerin, anne babaların duygu durumlarında meydana getireceği negatif etkinin ebeveyn yaklaşımlarına yansıdığını iddia etmektedir (Sayıl ve Yağmurlu, 2012).

Araştırmalar, alt sosyoekonomik gelir düzeye sahip annelerin, çocuklarını yetiştirirken büyüklere ve toplumun görüşlerine değer verdikleri, üst sosyo-ekonomik imkanlara sahip olan annelerin ise çocuklarının kendini yönetebilmesine önem verdikleri sonucunu ortaya koymaktadır (Luster vd., 1989). Annelerin duygusal yeterliliğinin, ekonomik yeterlilik ile bağlantılı olduğunu savunan araştırmalar da mevcuttur. Buna göre maddi imkanları yeterli olan ailelerin daha etkili çocuk yetiştirme davranışları gösterdikleri görülmüştür. Buna ilave olarak aylık gelir düzeyleri artan anne babaların çocuklarına demokratik yaklaşım davranışlarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Brody vd., 1999). Benzer araştırmalarda ailede gelir düzeyi arttıkça annelerin otoriter tutumlarının azaldığı görülmüştür (Gökçe, 2013; Gölcük, 2014; Korbek- Gökmen, 2019). Aylık gelirleri az olan anne babaların aşırı koruyucu yaklaşımda buldukları da bilinmektedir (Aydoğdu ve Dilekman, 2016).

2.4.4. Ebeveynin Eğitim Durumu

Eğitim ve eğitim seviyesi ebeveynliği etkileyen faktörlerden sayılabilir ve ebeveynlerin eğitim düzeyine bağlı olarak çocuk yetiştirme tutumları değişebilir. Bazı araştırmalar, annelerin eğitim düzeylerinin ebeveyn yetiştirme stillerini ve problem çözme stratejilerini etkilediği sonucuna ulaşmıştır (Pridham vd., 1995). Buna göre, eğitim seviyesi yüksek olan anne ve babaların çocuk yetiştirme yöntemlerinde daha demokratik bir çizgi takip ettikleri ve bununla ilgili yaklaşımlar sergiledikleri görülmektedir. Bu ebeveynlerin fiziksel cezaya daha az başvururlarken

çocuklarının gelişimine destek verecek tavırları daha fazla gösterdikleri söylenebilmektedir (Dursun, 2010).

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun (1995) Türkiye'de ebeveyn davranışlarını geniş olarak incelediği çalışmada; hassaslık, sıcaklık, izah edici akıl yürütme ve bilişsel uyarma gibi pozitif ebeveyn davranışları ile onların eğitim seviyesi arasında olumlu bir ilişkinin bulunduğu neticesine ulaşılmıştır.

İnsanlara istenilen davranışlar eğitimle kazandırılmakta ve bireylerin toplum içinde yer edinebilmesi amaçlanmaktadır. Bu sebepten ötürü eğitimdeki her ilerleme, kişiyi bu amacına daha da yakınlaştırmaktadır. Yüksek eğitim düzeyine sahip kişilerin içinde yaşadığı toplumsal çevresiyle daha uyumlu ve daha iyi etkileşimde bulunacağı öngörülmektedir. Yapılan araştırmalar, yüksekokul mezunu anne babalarla ilkökul mezunu ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımlarında büyük farklılıklar olabildiğini göstermiştir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000).

Sahip olunan çocuk sayısı ile annenin eğitim seviyesi arasında negatif bir ilişki olmakla birlikte düşük eğitim seviyesine sahip annelerin çocuk sayısını belirlemede ve ebeveynlik tutumlarında daha kaderciler bir yaklaşım gösterdikleri bilinmektedir (Kitapçıoğlu ve Yanıkerem, 2008). Araştırmalar, eğitim seviyesi arttıkça ebeveynlerin demokratik tutumunun ve bilinç düzeyinin arttığını; aşırı korumacı ve katı disiplin uygulamalarının azaldığını ortaya koymakta, ebeveynlerin çocuklarına karşı daha pozitif yaklaşım sergilediklerini göstermektedir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Kaya vd., 2012; Özyürek, 2004). Annelerin çocuklarını topluma kazandırmadaki hedefleri, eğitime bağlı olarak değişmekte; yüksek eğitim seviyesine sahip olan annelerin çocuklarının sabırlı, neşeli, mutlu, kendisi ile barışık ve pozitif kişiler olmaları için daha fazla titizlik gösterdikleri (Yağmurlu vd., 2009); annelerin eğitim seviyeleriyle koruyucu, baskın ve otoriter yaklaşımları arasında ters orantılı bir bağlantı olduğu bilinmektedir (Haktanır vd., 1998). Yaşı küçük, iş dünyasına dahil olmayan, eğitim düzeyi düşük annelerde yüksek koruyuculuk ve katı disiplin davranışlarının daha fazla olduğu, babanın eğitim düzeyi arttıkça annenin pozitif tutumlara yönelerek demokratik tutum sergilediği fark edilmiştir (Şanlı, 2007).

Araştırmalara bakıldığında eğitim seviyeleri yükseldikçe ebeveynlerin demokratik tutum davranışlarının da arttığı; ebeveynlerin eğitim seviyeleri, anne-babanın çocuğa verebileceklerine ve ebeveynlik hedeflerine etki ettiği; anne babaların eğitim seviyelerinin yüksekliği, çocuklarının eğitimleri konusunda farkındalıklarının artmasını sağladığı; artan eğitim seviyesiyle birlikte de ebeveynlerin çocuklarına yönelik daha pozitif anlayış ve olumlu davranışta buldukları söylenebilir.

2.4.5. Ebeveynin Çocuk Sayısı

Anne babaların çocuklarına yönelik davranışlarını etkileyen faktörlerden biri de çocuk sayısıdır (Gander ve Gardiner, 1993). Tek çocuklu ailelerin, birden fazla çocuğa sahip ailelere nazaran çocuklarına karşı daha duyarlı, toleranslı ve yumuşak davranışlarda bulunduğu; üç ve daha fazla çocuğu olan anne babaların, çocuk yetiştirirken daha kuralcı ve katı disiplinli oldukları bilinmektedir (Özyürek ve Tezel-şahin, 2005).

Anne babalar çocuk yetiştirirken her geçen gün tecrübe sahibi olmakta, ilk çocuklarıyla sonrakiler arasında tecrübe ve beklentilerden kaynaklanan farklı yaklaşımlarda bulunmaktadır. Garip (2010)'e göre anne babaların ilk çocuğa karşı beklentisi diğer çocuklara nazaran daha fazladır. Bunun ana nedeni ailenin ilk çocuğuna bir yetişkin gibi davranması ve onlara farklı görevler vermesidir. Küçük çocuklara daha az bağımsız davranabilme hakkı tanınmasına karşın daha fazla müsamaha gösterilmektedir. Birden fazla çocuğa sahip olan ailelerde, anne babaların çocuklarına karşı şefkat, birlikte vakit geçirme, onlara sağlanan maddi ve manevi destekler, az çocuklu ailelere kıyasla daha sınırlıdır (Black vd., 2005). Çocuğun beklenen veya istenemeyen bir çocuk olması, çocuk sayısı ile anne baba tutumları ilişkisini izah eden unsurlardan biridir. Çocuk sayısı fazla olan ailelerde, sonradan doğanların istenmeme ihtimalinin yüksek olduğu ve bu çocuklara daha kısıtlı imkanların sunulduğunu belirtilmektedir. (Baydar, 1995).

2.4.6. Çocuğun Cinsiyeti

Çocukların farklı davranışlarının anne babalarınca kabul edilebilme durumu onların cinsiyetine göre farklılaşabilmektedir. Erkek çocukların genellikle daha hareketli ve yaramaz, kız çocuklarınsa daha terbiyeli ve ağırbaşlı olması bilinen bir durumdur. Bu rollerde değişme olduğu zaman anne babalar çocuğun davranışlarına karşı olumsuz tepki gösterebilmektedir (Navaro, 2003).

Anne babalar, çocukları daha doğmadan cinsiyet hususunda beklenti içine girebilmekte, istedikleri cinsiyette dünyaya gelemeyen çocuğa karşı reddedici davranışta bulunabilmektedir. Tersini düşünüldüğünde, çocuk istenilen cinsiyette dünyaya geldiyse, anne babaların onlara karşı daha olumlu tavır ve tutum sergiledikleri düşünülmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2011). Atabey (2017) yapmış olduğu araştırmada annelerin erkek çocuklarına davranışlarında daha demokratik yaklaşımda bulduklarını tespit etmiştir. Bu yaklaşım tarzının kültürel etkilerden dolayı olduğu tahmin edilmektedir. Çocuk cinsiyetlerine göre farklı kültürlerdeki anne babaların anlayış ve davranışlarında farklılıklar görülebilmektedir. Literatür incelemesi yapıldığında, araştırmalar neticesinde bilinenlerden farklı olarak anne baba yaklaşımlarında çocuk cinsiyetinin ebeveyn tutumlarına hiçbir etkisinin olmadığı sonucuna da ulaşılmıştır (Aktürk, 2015; Karabulut-Demir ve Şendil, 2008; Korbek-Gökmen, 2019; Özyürek ve Şahin, 2005; Uykan, 2019; Yalçın, 2016).

2.4.7. Ebeveynin Bilgi Kaynakları

Anne babalar çocukları için çok önemli etkileyicidirler. Çocuk yetiştirme hususunda her ebeveyn, geçmişteki ailevi hayatlarından kalan bir kısım bilgi ve becerilere sahiptir. Ebeveynlerin çoğu, aile büyüklerinden şahit oldukları çocuk yetiştirme anlayışlarını kabullenmektedir (Tezel-Şahin ve Özyürek, 2008). Ancak çocuk bakımı ve gelişimi konusunda bilgi ve becerilerini geliştirme ihtiyacı da hissedebilmektedirler (Bolat-Yılmaz, 2011; Tezel-Şahin ve Özbey, 2007). Bu nedenle anne babalar çocuk yetiştirme konusunda kitaplardan, internette sosyal ağlar ile medyadaki birçok kaynaktan ve aile büyüklerinden yardım edinebilmektedir. Anne babaların çocuk yetiştirme konusundaki anlayışları üzerinde yardım aldığı

kişiler ve bilgi kaynaklarının etkilerinin olabileceği düşünülmektedir. Grusec ve Davidov (2007) anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarına aile büyüklerinden, dergi ve kitaplardan, alanlarında bilgili kişilerden veya yakın arkadaşlarından aldıkları yardımların etkili olabileceğini belirtmişlerdir.

2.4.8. Ailenin Yaşadığı Bölge

Çevre, kişiyi içinde bulunduğu zamana ve kültüre göre yoğurmakta, bireyler bakış açılarını, davranışlarını, görüş ve değerlerini yetiştiği bölgeye göre şekillendirmektedir. Bu noktada yaşanan bölgenin değişmesiyle ebeveyn yaklaşımlarının farklılaşması, farklı bölgelere bakıldıkça uygulamaların çeşitlilik göstermesi şaşırtıcı olmayacaktır. Farklı etnik kökenlere ve eğitim düzeylerine sahip ebeveynlerin ebeveynlik tutumları arasında önemli farklılıklar olduğu, ebeveynlik tutumlarının ebeveynlerin etnik grubu ve dini bağlılığıyla ilişkili olduğu, Budist veya Taoist inançlara sahip ebeveynlerin diğer dinlere kıyasla daha az açık şefkat gösterdikleri bilinmekte, dolayısıyla dinin ebeveynlik tutumlarının bir göstergesi olabileceği düşünülmektedir (Quah, 2003). Ebeveynlerin çocuklarına karşı davranışları, kırsal veya kentsel bölge içinde yaşam sürmeye göre anlamlı değişiklikler göstermekte, kırsal bölgede yaşayan ebeveynlerin kentsel bölgede yaşayanlara nazaran daha katı disiplin ve daha koruyucu yaklaşımlar sergiledikleri bilinmektedir (Özyürek, 2004). Bu noktada literatürde kültürler arası ebeveynlik tutumları incelendiğinde Singapur'da etnik köken ve ebeveynlik tarzlarının incelendiği, farklı etnik kökenlere ve eğitim seviyelerine sahip ebeveynler arasında ebeveynlik tarzlarında önemli farklılıklar olduğunu (Quah, 2003), Batı ülkelerinde otoriter ebeveynlik ile akademik başarı arasındaki ilişkinin, Hispanik olmayan Beyaz ailelerde Asyalı azınlıklara göre daha güçlü olduğunu (Pinquart ve Kauser, 2018), Malezyalı, Çinli ve Hintli etnik gruplardan Malezyalı ebeveynlerin yetkin ebeveynliğe eğiliminin diğer gruplara göre daha fazla olduğunu (Keshavarz ve Baharudin, 2009), Kanada'daki Avrupa kökenli ergenlerin ebeveynlerinin yetkin ebeveynlik tutumunu benimsediklerini, Hindistan'daki ebeveynlerin ise Kanadalı ebeveynlere göre daha çok otoriter ebeveynlik tutumunu benimsediklerini (Gang vd., 2005), Hintli annelerin Alman annelere göre daha fazla kontrol ve daha az kabul gösterdiğini dolayısıyla Hintli ebeveynlerin daha fazla talepkar, daha az kabul edici

ve otoriter ebeveynlik tutumunu andıran daha fazla kontrol ve sert ceza kullanma eğiliminde olduklarını (Albert vd., 2007) tespit eden çalışmalara rastlanmaktadır. Ayrıca Mısır'da kırsal topluluklarda erkek ergenlerin ebeveynliklerinde otoriter tarzın daha baskın olduğu, yetkin stilin ise kadın ergenlerin ebeveynliklerinde daha baskın olduğu; kentsel topluluklarda ise yetkin ebeveynlik tutumunun, kadın ergenlerin ebeveynliğinde daha baskın olduğu; kadın ergenlerin aileleriyle olan bağlarının erkek ergenlere göre daha güçlü olduğu tespit edilmiştir (Dwairy ve Menshar, 2006). Anadolu'da kırsal bölgede hayat süren annelerin metropol şehirde yaşayanlara nazaran çocuklarının daha erken yaşlarda rutin ahlaki kurallara uymalarını ve çocuktan sorgulama yapmadan itaat beklediklerini; metropollerde yaşayan ve eğitim seviyesi yüksek olan annelerin çocuklarından daha az itaat beklentisinde oldukları ve onlara karşı daha fazla müsaade eden tutumu tercih ettikleri tespit edilmiştir (Nacak vd., 2011).

2.4.9. Ebeveynin Yetiştirdiği Aile Ortamı

Dönmezer (1999)'e göre, ebeveynlerin çocuklarına karşı göstermiş oldukları tutumlarının temelinde, çocukluk dönemlerindeki anne babalarıyla olan yaşanmışlıkları yatmaktadır. Çocukluk yıllarında anne babalarınca kısıtlanan bireyler, kendilerine bahşedilmeyen serbestliklere çocuklarının sahip olmaları halinde istem dışı bir kıskançlık duyabilmektedir. Bu sebeple kendi anne babalarından öğrendikleri yöntemlerle çocuklarını yetiştirmeye gayret etmektedir. Bazı durumlarda ise anne babaların kendileri baskı altında yetişmelerine karşın, çocuklarına karşı gevşek ve toleranslı bir yaklaşım sergileyebilmektedir (Yavuzer, 2018).

Ebeveynin çocukluk dönemlerindeki yaşanmışlıkları, mevcut yaklaşım ve davranışlarını etkileyebilmektedir. Çocukluk dönemlerinde, kendi ebeveyniyle sağlıklı ilişki kuramayan anne babaların, kötü yaşanmışlıkları sebebiyle çocuklarına karşı davranışları olumsuz olabilmektedir. Ebeveynler çocukları bir problemle karşılaştığında genellikle kendi anne babalarından öğrendikleri yaklaşımları uygulamakta, öğrenip tecrübe ettikleri hatalı yaklaşımlara da devam etmektedir. Ayrıca kendi ebeveynlerinden dinledikleri nasihatleri kendi çocuklarına karşı da aynı

biçimde sürdürme ve sorunları çözerken bu tutuma devam etme eğilimi göstermektedir (Yavuzer, 2013).

Ebeveynlerin mutlu, dengeli ve sevgi/saygı bulunduran bir ilişkilerinin olması çocuklarına yönelik sağlıklı tutumlarda bulunmaları ile bağlantılıdır. Anne baba tutumlarını olumsuz yönde etkileyen faktörlerden birkaçı; ebeveynlerin kendi çocukluklarında baskı içinde ya da aşırı serbest büyütülmeleri, eşleriyle huzurlu bir yaşantılarının olmaması ve sosyoekonomik olanaklarının yetersiz olmasıdır (Yavuzer, 2018). Sonuçta anne babalarının tutumlarını örnek alan çocuklar çocuk sahibi olduklarında kendi ebeveynlerinin uygulamaları gibi çocuk yetiştirmeyi denemektedir.

2.5. KÜLTÜRÜN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARINA ETKİSİ

Farklı kültürlerde ve geleneklerde yetişen çocukların davranışlarının temelde farklı olduğu ispat edilmiş ve farklı kültürlerin, insan karakterinin oluşmasında önemli rol oynadığından biyolojik ve davranışsal özelliklerin kültürel çevre olarak kabul gördüğünden bahsedilmiştir (Maguanghai, 2006). Aile eğitiminin milli olduğu ve her milletin eğitim kültürünün farklılık gösterdiği söylenebilmektedir (Qorgan, 2006).

Çinli araştırmacılar Batı kültüründen türediği iddia edilen yetkin, otoriter ve izin verici tutumlar yerine Konfüçyüsçü ebeveynliği yansıtan bir tipoloji önermekte ve bunun çocukla yakın ilişki, kendini adama ve çocuğun iyiliği için fedakârlık yapma isteği ve hem çocuklar hem de ebeveynler tarafından destekleyici olarak görülen aile temelli kontrol olduğunu belirtmektedir (Chao ve Sue, 1996; Caho, 2004). Türk ve diğer kolektif kültürlerin incelendiği araştırmalarda ebeveyn kontrolü ve sıcaklığının rekabetçi bileşenlerden ziyade uyumlu olarak görülmesi gerektiğini öne sürülmüştür (Kağıtçıbaşı, 1970; 2005).

Vygotsky (1978) ve Bronfenbrenner (1979) çocuğun gelişiminde kültürün rolünü vurgulamıştır. Onlar için ebeveynlik, çocuğun ruh sağlığını ve refahını etkileyen pek çok etken arasında yalnızca bir faktördür; okul, medya, toplum ve kültür gibi aile dışı faktörler de çocuğu etkilemektedir. Bu teoriler, ebeveynlik tarzlarının çocuk

üzerindeki etkisini yeniden düşünmeye, onu kültürel bir bağlama oturtmaya ve ebeveynlik tarzının etkisinin kültürel gruplar arasında farklılık gösterebileceğini varsaymaya götürmektedir (Hill, 1995). Otoriter ebeveynliğin olumsuz bir etkisi olduğunu belirten raporların aksine bazı araştırmacılar, Afrikalı Amerikalılar arasındaki otoriter ebeveynlik tarzının, kızlar arasında girişkenlik ve bağımsızlıkla (Baumrind, 1972) ve yüksek riskli bir ortamda yüksek düzeyde yetkinlikle ilişkili olduğunu bulmuşlardır (Baldwin vd., 1990). Bu duruma, başka ülkede göçmen veya mülteci durumda bulunmanın yani kendi ülkesinde olmamanın verdiği riskin neden olduğu, bu durumun onları baskıcı ve otoriter davranmaya itmiş olabileceği söylenebilir. Tayland'da yapılan bir çalışmada, anne babaların otoriter ya da demokratik tutum sahibi olmalarının çocuklarının başarı ve başarısızlığı üzerinde orta derecede bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır (Tapanya, 2011). Araştırma sonuçları, ebeveynlik tarzlarının kültürel farklılıklardan ve sosyal değerlerden önemli ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Spesifik olarak, bazı kültürlerin otoriter ebeveynlik tarzına diğerlerinden daha toleranslı olduğuna dair kanıtlar vardır. Örneğin, Malezyalı, Çinli ve Hintli etnik gruplardan Malezyalı ebeveynler, yetkin ebeveynliği teşvik etmekte ve bunu ebeveynlik için elverişsiz bir tarz olarak görmemektedir (Keshavarz ve Baharudin, 2009). Otoriter, yetkin ve otoriter/yetkin ebeveynlik stilleri altında yetiştirilen Nijeryalı üniversite öğrencilerinin, yeterlilik duygusu, başarı ihtiyacı, kontrol odağı ve akademik başarı seviyelerinde farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Akinsola, 2011). Otoriter ebeveynlik tarzı ile akademik başarı arasındaki ilişkinin batı ülkelerindeki etnik gruplar arasında farklı olduğu da bulunmuştur. Örneğin bir araştırmada Batı ülkelerinde, otoriter ebeveynlik ile akademik başarı arasındaki ilişkinin, Hispanik olmayan Beyaz ailelerde Asyalı azınlıklara göre daha güçlü olduğu; otoriter ebeveynlik ile akademik başarı arasındaki ilişkiler, Hispanik ailelerde Hispanik olmayan Beyaz ailelere göre daha az olumsuz olduğu tespit edilmiştir (Pinquart ve Kauser, 2018). İspanya'da yapılmış olan bir araştırmada, müsamahakâr ebeveynlik tutumu ile yetiştirilen ergenlerin akademik, sosyal, duygusal, ailevi ve fiziksel değişkenler açısından yetkin ebeveynlik tutumu ile yetiştirilen akranlarına eşit veya onlara göre daha iyi puanlara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (García ve Gracia, 2009). İspanyol okul çağındaki çocuklarla yapılan başka bir araştırma, zorlayıcı olmayan ebeveynlik tarzının akademik başarı ile değil, okul uyumuyla ilişkili olduğu ve zorlayıcı ebeveyn

tutumlarının akademik başarı ile olumsuz yönde ilişkili olduğu gözlenmiştir (Checa ve Abundis-Gutierrez, 2017). Diğer taraftan Arap ergenlerin otoriter ebeveynliği tercih ettikleri, katılımcıların çoğunluğunun, sosyal davranış, kişiler arası ilişkiler, evlilik, mesleki tercih ve politik tutumlar gibi hayatın her alanında ebeveynlerinin talimatlarını takip ettikleri, uygulanan ebeveyn tutumundan memnun oldukları tespit edilmiştir (Dwairy vd., 2006). Arap okullarında öğretmenlerin fiziksel ceza kullanımına ilişkin yapılan başka bir çalışmada, öğrencilerin bu durumdan şikâyet etmedikleri ve bunun kullanımını öğretmenin görevinin normal bir parçası olarak kabul ettikleri sonucuna ulaşılmıştır (Dwairy, 1997). İsrail'deki Filistinli Arap ergenler arasında yapılan daha yakın tarihli araştırmalar, otoriter ebeveynliğin daha iyi benlik kavramı ve benlik saygısı ile ve daha az kaygı, depresyon, davranış bozukluğu ve kimlik bozukluğu ile ilişkili olduğunu, Arap ergenlerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz bir etkisinin olmadığı göstermiştir (Dwairy, 2004a). Üstün yetenekli Arap çocuklarına gelince, otoriter ebeveynliğin düşük benlik saygısı, kaygı, depresyon, davranış bozukluğu ve kimlik bozukluğu ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Dwairy, 2004b).

Çocuk yetiştirme uygulamaları, kültürler ve toplumlararası farklılıkların yanında mevcut toplumdaki aileler arası farklılıklara da sahiptir. Her çocuk bir kültürün içine doğmakta ve kültürün temsilcileri olan ebeveynler tarafından ebeveynlerin kültürel değerleri ile yetiştirilmektedir. Her toplumun ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumlarında bireysel farklılıklardan daha fazla, kültürün etkisi ile şekillenen benzerlikler vardır (Kulaksızoğlu, 2014). ABD'deki Meksikalı-Amerikalı ve Meksikalı-göçmen ailelerin otoriter stratejilerden daha çok yetkin uygulamaları kullandıkları tespit edilmiş, bu ebeveynler arasında bulunan kültürel farklılıkların Meksika kültürüne bağlılıktan çok Meksika kökenli ailelerinin ekolojik bağlamıyla ilişkili olabileceği ifade edilmiştir (Varela vd., 2004). Afrikalı-Amerikalı ve Asyalı-Amerikalı ebeveynler ebeveynlik uygulamalarının incelendiği çalışmalarda ise Asya kökenli ebeveynlerin Afrikan-Amerikan kökenli ebeveynlere göre çocukların hatalı davranışları karşısında daha yetkin ebeveynlik sergiledikleri, Asya-Amerikan kökenli ebeveynlerin duygularını diğer gruba göre daha fazla belli ettiği tespit edilmiştir (Wu ve Qi, 2005). Aynı kökene sahip olan fakat farklı bölgelerde yaşayan Çinli annelerin, bildirilen otoriter ebeveynlik tarzlarında önemli kültürel grup farklılıkları olduğunu

tespit edilmiştir. Ayrıca, farklı gruptaki annelerin, Çin toplumlarında hem otoriter hem de yetkin ebeveynlik unsurlarının mevcut olduğuna dair diğer bulgularla tutarlı olarak benzer şekilde yüksek düzeyde yetkin ebeveynlik tarzına sahip olduğu anlaşılmıştır (Huang vd., 2017). Kendilerini farklı etnik kökene sahip olarak nitelendirip ABD’de yaşayan genç ebeveynlerin özellikle annelerin Güney örneğinde daha otoriter olduğu tespit edilmiştir (McKinney vd.,2018). Bunun yanında araştırmalar, Batı ve Hindistan arasındaki kültürel farklılıklara rağmen, ebeveynlik tarzlarının çocuklar üzerindeki etkisinin kültür genelinde benzer görüldüğü ve kültürün ebeveynlik tarzı ve çocuğun üzerindeki etkisi için bir moderatör görevi görmediğini tespit etmiştir (Sahithya vd., 2019). Yunan-Avustralyalılar, ebeveynlerinin çocuklarının yetiştirilmesinde, Anglo-Avustralyalı ebeveynlere göre önemli ölçüde daha fazla otoriter bir çocuk yetiştirme tarzı kullandıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, hem ikinci nesil Yunan-Avustralyalı ebeveynler hem de onlarla aynı konumdaki Anglo-Avustralyalı ebeveynler, önceki nesil ebeveynlerden önemli ölçüde daha yetkin ebeveynler oldukları; her iki kuşaktan erkeklerin, kadınlardan daha hoşgörülü bir ebeveynlik tarzına sahip olmadığı gözlenmiştir. Sonuçların kültürel temelli olmaktan ziyade, yetkin bir çocuk yetiştirme tarzına yönelik genel bir toplumsal eğilimin olduğu vurgulanmıştır (Zervides ve Knowles, 2007). Avrupa, Amerika, Latin Amerika ve Afrika kökenli ebeveynlerin, demokratik, katı sevgi ve yönlendirici olmak üzere üç ebeveynlik stili uyguladığı, demokratik ve yönlendirici ebeveynlik stilleri anne etnik kökeniyle ilişkili olduğu gözlemlenmiştir (Chaudhuri vd., 2009). Hindistan ve ABD’deki üniversite öğrencileri ile yürütülen çalışmada Hintli üniversite öğrencilerinin, müsamahakâr ebeveynlik sergileyen ebeveyni ABD'deki üniversite öğrencilerinden daha etkili ve yararlı bulduklarını göstermekte, buna karşılık, ABD'li üniversite öğrencileri, yetkin ve otoriter ebeveynlik sergileyen ebeveynlerin Hintli üniversite öğrencilerinden daha etkili, yardımcı ve şefkatli olduğunu düşünmektedir (Barnhart, Raval, Jansari ve Raval,2013). Romen, Rus ve Fransız kökenlere sahip olan üç farklı grupta yapılan çalışmada Fransız çocuklar, Romen ve Rus akranlarına kıyasla daha düşük seviyelerde yetkin ebeveynlik tarzı ve daha yüksek otoriter ebeveynlik tarzı bildirmiştir. Dahası, Fransız çocuklar hem Romen hem de Rus akranlarından daha yüksek düzeyde depresif belirtiler bildirirken Rus çocuklar Romen ve Fransız

akranlarından daha yüksek yaşam doyumuna sahip olduğu görülmüştür (Gherasim vd., 2017).

Anne babaların çocuklarına yönelik tutumları, içinde bulunulan toplumun kültürel değerlerini yansıtmaktadır. Örneğin, Doğu ve Batı topluluklarında annelerin çocuklarına yönelik tutumları arasında farklılıklar vardır (Dönmezer, 1999). Ebeveynlik ile ilgili diğer kültürler üzerinde yapılan pek çok araştırma mevcuttur. Çin, Kolombiya, İtalya, Ürdün, Kenya, Filipinler, İsveç, Tayland ve Amerika Birleşik Devletleri örneklemi üzerinde yapılan bir araştırmada anne babaların çocuklarının başarı ve başarısızlık sebepleri konusunda farklı nedenleri ileri sürdükleri, annelerin babalara göre daha modern ebeveynlik tutumu sergiledikleri, babaların ise tüm kültürlerde annelere göre daha otoriter tutum benimsedikleri saptanmıştır (Bornstein vd., 2011). İsveçli 77 aile ile yürütülen bir başka araştırmada babaların, çocuklarda gözlenen başarısızlık ve davranış problemlerinin sorumlusu olarak anneleri gördükleri saptanmıştır (Sorbring ve Gurdal, 2011). Roma ve Napoli'deki araştırmada da anne baba tutumlarının, yaş, eğitim düzeyi ve toplumsal statü değişkenlerinden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır (Bombi vd. 2011).

Çocukların gelişimlerinde ebeveynlik stillerinin ve uygulamalarının çocukların yaşamlarının her dönemini şekillendirdiği, gelecekte sağlıklı, mutlu bir birey olmadaki önemi yadsınamaz bir gerçektir. Türkiye açısından ele alındığında ebeveynlik stilleri ve uygulamalarının çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerine olan etkileri hem ebeveynler hem de çocuklara yönelik çıktıları geniş bir bakış açısı ile değerlendirilmelidir. Bu geniş bakış açısının içinde yer alması öngörülen değişkenlerden biri farklı aile yapıları ve içinde bulunulan sosyal ve kültürel ortam, bir diğer değişken de ebeveyn ve çocuk arasında sağlıklı iletişimin kurulmasındaki en önemli araçlardan biri olan aile ve çocuk eğitim programlarının niteliğidir. Aile çocuk eğitim programlarının oluşturulmasında bölgesel ve yöresel özellikler göz önüne alınmalıdır. Bununla birlikte, ebeveynlik stili ve uygulamaları ile ilgili yapılacak çalışmalarda Doğu ve Batı kültürlerindeki örneklerin sunulduğu karşılaştırmalı çalışmalara yer verilmesi ve gelişen ve değişen bakış açılarının da altının çizilmesinin gerekliliği vurgulanabilir (Aksoy vd., 2009). Kültür farklılıkları çocukların aile içinde nasıl sosyalleştirildiğiyle yakından ilişkilidir. Örneğin, Türkiye

gibi toplulukçu kültürlerde, anne babalar çocuklarını övmektense, onlara eleştiriyile yaklaşırlar (Kağıtçıbaşı, 1989). Bu ebeveynler için söz hakkının hâlâ aile büyüklerinde olduğu, kız çocuklarının oğlan çocuklarına göre daha itaatkâr olması beklendiği ve çocuklar, geleneksel cinsiyet rolleri göz önünde bulundurularak yetiştirildiği bilinmektedir (Kağıtçıbaşı, 2013). Her iki cinsiyetten çocukların aile büyüklerinin koyduğu kurallara uymaları beklenirken oğlan çocuklarının ileride aileyi idare edeceği ve maddi katkı sağlayacağı düşünülerek onlara daha fazla özgürlük tanındığı söylenebilir.

Anne babanın çocuk yetiştirme tutumlarının tanımlaması Batı kültürüne uygun olarak yapılmış, kültürel farklılıklar gözetilmemiştir. Kontrolün yüksek olduğu Türk kültüründe sevgi ve duyarlılığın düşük olduğu söylenemez. Türk toplumunda sevgi ve kontrol birbirinden bağımsızdır ve birlikte görülebilmektedir. Buna karşılık Batı toplumlarında sevgi ve ilgi daha çok aşırı izin verici aile tanımı içinde yer almaktadır (Kağıtçıbaşı, 1981).

Aile ve çocuğa ilişkin evrensel yaklaşımlar tüm dünyadaki aileler ve çocuklar için ortak, geçerli ve önemli açıklamalar sunmaktadır. Bu evrensel özelliklerle birlikte çocuklarını içinde buldukları kültürden etkilenerek yetiştiren aileler ve ailelerin çocuk yetiştirme tutumları, kültürel özellik ve değerlerden etkilenmektedir. Her kültürde olduğu gibi Türk kültüründe de kendine özgü aile yapı ve özelliklerinden, çocuk yetiştirme tutumlarından söz edilebilir. Bu nedenle kültürel özelliklerin ve farklılıkların tanımlanması, kültürü dikkate alan yaklaşımlar aileyi ve çocuk yetiştirme tutumlarını anlamak için önem taşımaktadır. Ancak kültürler arası farklılıkları gereğinden fazla ön plana alarak evrensel değerler, bireysel farklılık ve özellikler gözden kaçırılmamalıdır. Her aile kendine özgüdür ve kendi bağlamı içinde değerlendirmesi önem taşımaktadır.

Kültürün, çocuk yetiştirme uygulamalarını etkilediği, ebeveynler tarafından uygulanan ebeveynlik tarzı, genellikle kendi kültürel geçmişleri ve yetiştirilme tarzları tarafından belirlendiği söylenebilir. Avustralyalı ve Vietnam kökenli ebeveynlerde şefkatsiz kontrol ebeveynlik tarzlarının daha yüksek oranda olduğu, bu ebeveynlerin hala geleneksel algılarına bağlı olabileceği tespit edilmiştir (Herz ve

Gullone, 1999). Dolayısıyla her kültürde farklı ebeveyn tutumlarının farklı şekilde algılanabileceği görülebilmektedir. Bu nedenle ebeveynlikteki sosyo-kültürel farklılıkların etkileri ve bunun çocuk üzerindeki etkisi diğer kültürlerde de yeterince ele alınmalıdır. Kültürel bağlamda ebeveynlik tutumunun etkilerindeki değişkenliğe ilişkin araştırmalar önem kazanmaktadır. New Jersey’de gençlerle yürütülen çalışmalar ırk ve otoriter ebeveynlik tarzı arasında önemli bir fark olmadığını, ancak Asyalı Amerikalı ebeveynlerin Kafkasyalı ebeveynlere göre daha otoriter olma eğiliminde önemli farklılıklar olduğunu göstermiştir (Chang, 2007).

Sonuç olarak kültürün bazı bağlamlarda belirli ebeveynlik tarzları açısından geçerli ve uygun etkilere sahip olabildiği görülmektedir. Ancak yine kültürün getirdiği gelenekler ve çocuk yetiştirme tutumları belirli ebeveynlik tutumları açısından modası geçmiş tutumlara neden olabilmektedir. Birçok araştırmada görüldüğü gibi, Batı toplumları, sağlıklı çocuklar yetiştirmek için en uygun olan yetkin ebeveynlik tarzını tercih etme eğilimindedir ve bu eğilim, tüm dünyada giderek daha fazla kabul görmektedir (Dor ve Cohen-Fridel, 2010).

2.5.1. Türklerde Çocuk Yetiştirme Tutumları

Geçmişten günümüze var olan hemen her toplumda, toplumsal denge unsuru olan aileye önem verilmiş, sanayileşme, toplumsal yapının değişmesi ve tarımdan endüstri toplumlarına geçiş süreci ile, ailenin otoritesi eskiye kıyasla farklılaşmış, bu farklılaşma Türk aile yapısını da etkilemiştir (Tezel-Şahin ve Cevher, 2007). Türk toplumunda çocuk yetiştirme tutumlarına bakıldığında geleneksel olarak otoriter eğilimlerin sergilendiği görülmektedir. Bu bağlamda Türk ebeveynlerin genellikle cezalandırma yöntemlerine başvurduğu, nadiren çocuğu ikna etme, onunla diyalog kurma, doğruyu ve yanlış ayırt etmesine yardımcı olma yoluna gittikleri görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 1996). Geleneksel Türk aile oluşumunda çocukları yetiştirmek ve onları sevmek, onların güvenliğini ve ilgisini sağlamak ve onlar için daha iyi bir gelecek istemekle eşdeğerdir. Bu bağlamda, sıklıkla ebeveynlerin kontrol edici ve koruyucu davranışlar sergiledikleri gözlenebilmektedir (Körük vd., 2016).

Geleneksel Türk aile yapısında annelerin, çocukları yetiştirenler ve bakım verenler, babaların ise ailenin geçimini sağlayanlar olarak görev aldığı; hızlı kentleşme, sanayileşme ve köylerden kentlere göç nedeniyle Türk ailelerinin tür ve yapılarında değişiklikler olduğu bilinmektedir. Çekirdek ailelerde daha yakın bağlara ve yoğun ebeveyn-çocuk etkileşimlerine sahip olma eğilimi olmuştur. Çekirdek ailedeki ergenler, geniş aileye kıyasla daha büyük olasılıkla daha fazla bağımsızlık, inisiyatif ve özerkliğe sahiptir. Geniş ailede bireyleşme ve ayrılık sınırlandırılmakta, karşılıklı ilişkiler savunulmaktadır. Otoriter ebeveyn tarzı, geniş aile yapısının temel özelliği olarak algılanmaktadır çünkü aile üyelerinin zorlu yaşam koşullarında hayatta kalabilmek için kolayca iş birliği yapmaları gerekmektedir. Çekirdek ailede ise aile üyeleri, demokratik ebeveynlik tarzlarını destekleyen bireyciliği vurgulamaktadır. Genişletilmiş aileler, çocuklara ve ergenlere yaşam ortamlarını keşfetmeleri ve günlük rutinlerinde bile daha az bağımsız olarak işlev görmeleri için daha fazla kısıtlama ve daha az özgürlük sağlamaktadır ve bu durum genellikle aile üyeleri arasında çatışmaya neden olmaktadır (Erkman ve Ekmekci, 2011).

Diğer taraftan geleneksel yaklaşımın aile yapısında geniş aileden çekirdek aileye evrilme yaşanması ile birlikte değişmekte olduğu da görülmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocukları ile yaşamakta oldukları problemleri sözlü ve fiziki şiddetten daha çok, çocuklar ile konuşarak ve ılımlı bir biçimde gidermeye çalıştıkları gözlenmektedir. Örneğin Çopur vd. (2006) tarafından yapılmış olan araştırmada, çocukları ile yaşamış oldukları çatışmalara çözüm bulmaya yönelik olarak annelerin çoğunluğunun konu ile ilgili olarak çocukları ile konuşup tartıştığı gözlenmiştir. Bu sonuç bahse konu değişimin bir göstergesi niteliğindedir. Diğer taraftan Türk ebeveynlerde eğitim düzeyinin artması ile birlikte aşırı koruyucu ve otoriter tutumdan daha çok demokratik tutumun benimsendiği görülmektedir (Şanlı ve Öztürk, 2012). Çocuk yetiştirme tutumları ve aile modelleri bakımından batı, birçok model öne sürmüştür.

Yapılan araştırmalarda Türk çocukların en sık otoriter ebeveynliği tanımladıkları görülse de her ebeveynlik tarzının üstünlüğü birçok araştırmada farklılık göstermiştir (Tunç ve Tezer, 2006; Filiz, 2011). Bu çeşitlilik, Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) tarafından bildirildiği üzere Türkiye'deki önemli kolektivist ve bireyci

yönelimlerin bir arada varoluşu ile tutarlıdır. Türkiye'deki karma sosyal yönelimler, ebeveynlik için daha az net sonuçlara izin vermektedir. Otoriter ebeveynleri olan çocukların, yetkin ebeveynler tarafından yetiştirilen çocuklara göre akademik olarak daha az başarılı olduğu (Van der Veen ve Meijnen, 2002) ve daha zayıf öğrenilen becerikliliğe sahip oldukları (Türkel ve Tezer, 2008) bulunmuştur. Ebeveynlerini otoriter olarak algılayan Türk ergenlerin, ebeveynlerini otoriter veya küstah olarak algılayanlara göre daha düşük öz saygıya sahip oldukları (Tunç ve Tezer, 2006), demokratik ebeveyn tutumunun benlik saygısı ile pozitif ilişki içinde olduğu (Filiz, 2011), farklı etnik gruplar için de ebeveyn ergen ilişkisinin olumlu ve özellikle olumsuz kalitesi, anlamlı ilişki içinde olduğu bilinmektedir (Wissink vd., 2006).

Türkiye’de son yıllarda yapılan çalışmalar incelendiğinde, geçmişten günümüze aile çocuk ilişkilerinde değişimlerin yaşandığı, ebeveynlerin çocuğa karşı daha olumlu tutumlar sergilemeye başladıkları gözlenmektedir. Bununla birlikte, anne-baba tarafından çocuğa hâlâ faydacı bir değer yüklendiği görülürken sosyo-ekonomik düzey ve eğitim düzeyinin artmasıyla çocuk eğitime ve kişilik oluşumuna giderek artan bir önemin verildiği vurgulanmıştır (Şahin vd., 2007). Ebeveyn tutumlarının, kendi yaşlarına, kaç çocukları olduğuna ve çocuklarının cinsiyetlerine bağlı olarak değiştiği belirlenmiş, anne babaların yaşlandıkça daha demokratik davrandıkları, tek çocuğu olan ebeveynlerin otoriter tavırlarının daha az olduğu ve ebeveynler tarafından erkek çocukların daha otoriter tavırlara maruz kaldığı görülmüştür (Alabay, 2017). Ayrıca ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların davranışları, sosyal becerileri, çoklu zeka puanları, akademik beceriler üzerinde etkili olduğu da görülmektedir (Şalcı vd., 2018). Üniversite öğrencileriyle yürütülen çalışma sonuçlarına göre babaların gençler tarafından kabul edici ve ilgili bir stilde algılanmamasının, baba-genç değerler benzerliği üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir (Akarslan-Esen ve Cesur, 2015).

2.5.2. Uygur Türklerinde Çocuk Yetiştirme Tutumları

Uygur Türklerinde, diğer Türk soylarında olduğu gibi geleneksel ataerkil aile yapıları mevcuttur ve bu aileler gelenek ve törelerine sıkı bir şekilde bağlıdır. Dedelerin hayatta olması durumunda erkeklerin evlense dahi yeni evler açmadıkları

görülmektedir (Ulusoy ve Celil, 2011; Qarluq, 2005). Bu bağlamda çocukların geniş aile içerisinde kontrol altında yetiştirildikleri görülmektedir. Uygur kültüründe erkeğin evin geçimini sağlaması ve kadının da eve ve çocuklara bakması rollerine sahip olduğu görülmektedir (Zang, 2012). Aile yapısına bakıldığında, genelde büyük aile yapısı görülürken hoşlanarak evlenme gibi modern yaşamın benimsenmesi ve çalışma durumları aile yapısının değişerek çekirdek aile yapısının oluşmasına neden olmuştur (Qarluq, 2005). Çocukların yetiştirilmesinde ebeveynlerin çocuklarının çalışkan, sevecen, yumuşak gönüllü, dürüst, zeki ve dindar birer Müslüman olmalarını hedefledikleri görülmektedir. Erkek çocukların yaşama erkenden uyum sağlayabilmesi açısından toplum içine erken yaşlarda karıştırıldığı kız çocukları ise diğer ailelere gelin olarak gideceği için buna göre küçüklükten itibaren ev işlerine alıştırıldığı görülmektedir (Rahman ve Huştar, 1996). Aile içerisinde baba otorite sağlarken ailenin dışa dönük işleri baba tarafından yapılmaktadır (Ulusoy ve Celil, 2011). Çocukların yetiştirilmesi ebeveynlerin ortak sorumluluğundadır ancak ev işleriyle birlikte bu görevi büyük oranda annenin üstlendiği bilinmektedir. Diğer taraftan evin en büyük erkek çocuğunun ailenin geleceğine sahip çıkması beklenmekte ve çocuk buna uygun olarak yetiştirilmektedir (Rahman ve Huştar, 1996). Uygurlar'da "Atanın izi balağa qalır/Atanın izi çocuğa kalır" anlayışının hakim olduğu ve bu nedenle belirli kurallar dahilinde çocukların yetiştirilmesine önem verildiği görülmektedir. Erkek çocukların yetişmesinde babanın ağırlığı fazla iken kız çocuklarda ise annenin etkisi fazladır (Ulusoy ve Celil, 2011). Ayrıca çocukların yetiştirilmesinde aileye, anne-babaya bağlılık konularına önem verilmektedir. Buna bağlı olarak büyüklere saygı gösterilmesi Uygur çocuklarından beklenmektedir. Bu konularda yapılan hatalar gerek aile içinde ve gerekse toplumda ağır bir şekilde tepki görmektedir (Hebibullah, 2000).

Uygurlarda aile demek çocuk, çocuk demek aile demektir. Eğer bir ailede çocuk olmazsa o aile, aile sayılmamakta, evli çiftlerin çocuğu yoksa ya boşanmaları ya da evlat edinip evliliğe devam etmeleri beklenmektedir. Uygur kültüründe soyun devam etmesi ve iyi iz bırakma anlayışı ile iyi çocuk yetiştirmek çok önemli bir rol oynamaktadır. Uygurlarda kız-erkek çocuk aynı ölçüde sevilmesine karşın erkek çocuğa düşkünlük eğilimi de mevcuttur. Ancak kız çocuğunun, ana-babasına daha düşkün, şefkatli olduğu anlayışı da egemendir (Ulusoy ve Celil, 2005).

Sonuç olarak Uygurların çocuklarını sıkı bir kontrol altında, geleneklere bağlı olarak yetiştirdiği ve hayata alışmaları açısından disipline etmeye çalıştıkları ifade edilebilir. Bu zellikleri ile doğal olarak üyesi oldukları geleneksel Türk aile yapısı ile benzer özelliklere sahip oldukları söylenebilir.

BÖLÜM 3

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın yeri ve tarihi, çalışma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi, araştırmanın etik yönü, araştırmanın sınırlılıklarıyla ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, çocuğu okul öncesi eğitime devam eden ve Türkiye’de yaşayan Uygur ve Türk annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını tespit etmek, tutumları arasındaki benzerlik ve farklılıkları incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte olan ya da halen var olan bir durumun var olduğu şekli ile betimlenmesine olanak tanıyan araştırma modelidir (Karasar, 1999). Araştırmanın bağımlı değişkenini, çocuğu okul öncesi dönemdeki annelerin çocuk yetiştirme tutumları iken araştırmanın bağımsız değişkenleri ile annenin yaşı, öğrenim düzeyi, meslek, çocuk sayısı, aile yapısı ve gelir düzeyidir.

3.2. ARAŞTIRMANIN YERİ VE TARİHİ

Bu araştırma, Türkiye’nin çeşitli il ve ilçelerinde, Kasım 2020- Haziran 2021 tarihleri arasında yürütülmüştür.

3.3. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’de yaşayan, çocukları okulöncesi eğitime devam eden Uygur ve Türk anneler oluşturmaktadır. Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu’ndan izin alındıktan sonra, çalışma Google form

üzerinden çevrimiçi anket şeklinde, çocuğu okul öncesi eğitime devam eden Uygur ve Türk annelerin gönüllü katılımı ile sürdürülmüştür. Çalışma grubunu 216 Uygur anne, 223 Türk anne olmak üzere toplam 439 anne oluşturmaktadır.

Çizelge 3.1’de, Türk ve Türkiye’de yaşayıp çocuğu okul öncesi eğitimine devam eden Uygur ve annelerin yaşı, öğrenim durumu, mesleği, çocuk sayısı, aile yapısı ve algılanan gelir düzeyi demografik özelliklerine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Çizelge 3.1. Katılımcıların demografik özellikleri.

	Türk Anneler (n=223)		Uygur Anneler (n=216)	
	n	%	N	%
<i>Yaş</i>				
25 yaş ve altı	19	8,5	39	18,1
26 – 30 yaş	34	15,2	71	32,9
31 – 35 yaş	86	38,6	66	30,6
36 – 40 yaş	38	17	34	15,7
41 – 45 yaş	30	13,5	6	2,8
46 yaş ve üzeri	16	7,2	-	-
<i>Öğrenim</i>				
İlkokul	11	4,9	19	8,8
Ortaokul	11	4,9	49	22,7
Lise	39	11,5	55	25,5
Ön lisans	31	13,9	-	-
Lisans	105	47,1	77	35,6
Lisansüstü	26	11,7	16	7,4
<i>Meslek</i>				
Çalışmıyor	92	41,3	106	49,1
Serbest (örn. Esnaf)	8	3,6	19	8,8
İşçi	24	10,8	4	1,9
Memur	22	9,9	14	6,5
Öğretmen, doktor vb.	77	34,5	73	33,8
<i>Çocuk Sayısı</i>				
1 çocuk	97	43,5	37	17,1
2 çocuk	75	33,6	83	38,4
3 çocuk	37	16,6	47	21,8
4 çocuk	12	5,4	32	14,8
5 çocuk	2	0,9	17	7,9
<i>Gelir Durumu Algısı</i>				
Düşük	18	8,1	43	19,9
Orta	187	83,9	161	74,5
Yüksek	18	8,1	12	5,6
<i>Aile Yapısı</i>				
Çekirdek aile	193	86,5	198	91,7
Geniş aile	15	6,7	10	4,6
Tek ebeveynli aile	15	6,7	8	3,7

Çizelge 3.1’de görüldüğü gibi Türk annelerin %38,6’sı (n=86) 31-35 yaşları arasındayken Uygur annelerin %32,9’u (n=71) 26-30 yaş arasındadır. Öğrenim durumu açısından Türk annelerin %47,1’i (n=105) lisans öğrenimi almışken Uygur annelerin %35,6’ı (n=77) lisans öğrenimi almıştır. Meslek açısından, Türk annelerin %41,3’ü (n=92), Uygur annelerin ise %49,1’i (n=106) çalışmamaktadır. Çocuk sayısı açısından, Türk annelerin %43,5’inin (n=97) 1 çocuğu varken Uygur annelerin %38,4’inin (n=83) 2 çocuğu vardır. Gelir düzeyi açısından, Türk annelerin %83,9’u (n=187) ve Uygur annelerin %74,5’i (n=161) orta gelir düzeyine sahiptir. Aile yapısı açısından, Türk annelerin %86,5’i (n=193) ve Uygur annelerin %91,7’si (n=198) çekirdek aile yapısına sahiptir.

3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada kişisel bilgi formu, Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) A Formu ve bu formun Uygur anneler için uyarlaması yapılan versiyonu Uygur Anneler İçin Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (U-ÇYTÖ) kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Form araştırmanın değişkenleriyle ilgili bilgileri edinmek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Çalışma grubundaki annelerin yaşı, gelir durumu, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, mesleği ve aile yapısına yönelik bilgiler sorgulanmıştır.

3.4.2. Anne Baba Tutum Ölçeği -A Formu

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ-A) okul öncesi çocuğa sahip anne-babaların çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri ebeveynlik davranışlarının belirlenmesi amacıyla Özyürek (2017) tarafından geliştirilen bir ölçektir. Toplam üç faktörlü ve 5’li likert tipindeki (1-Hiç katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kısmen katılıyorum, 4-Katılıyorum ve 5-Tamamen katılıyorum) ölçekte toplam 38 madde yer almaktadır. Her bir ifadelere katılma düzeyi 1-5 arasında değişmektedir. Ölçekte ters puanlanan bir madde bulunmamaktadır. Ölçek toplam puanı, ölçekte yer alan maddelerin

puanları toplanarak hesaplanır. Ölçeğin her alt boyutta alınan yüksek puan o tutumun baskın olduğunu göstermektedir.

- Demokratik Tutum alt boyutunda toplam 15 madde (1, 4, 10, 13, 14, 21, 24, 28, 29, 32, 33, 34, 36, 37, 38. maddeler) yer almakta olup bu alt boyutun güvenilirlik katsayısı 0,84'tür.
- Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyutunda toplam 12 madde (2, 6, 7, 9, 18, 22, 23, 25, 26, 30, 31, 35. maddeler) yer almakta olup bu alt boyutun güvenilirlik katsayısı 0,80'dir.
- Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyutunda toplam 11 madde (3, 5, 8, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 27. maddeler) yer almakta olup bu alt boyutun güvenilirlik katsayısı 0,72'dir.

Türkçe geliştirilen ölçek Türk annelere uygulanmıştır. Türk anneler için ölçeğin güvenilirlik analizleri yeniden yapılmış ve Türk anneler için ABTÖ Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı Demokratik Tutum alt boyutu için 0,88, Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyutu için 0,74 ve Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyutu için 0,84 olarak hesaplanmıştır.

3.4.3. Uygur Anneler İçin Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (U-ÇYTÖ)

ABTÖ-A Formu Uygur annelere uygulanmadan önce, Uygur annelere uyarlanmıştır. Bunun için ölçek uyarlama aşamaları takip edilmiştir. Uyarlama sürecinde çeviri, uzman görüşü, geri çeviri, ön uygulama ve bilişsel incelemenin ardından ölçüm aracının son halinin elde edilmesi aşamaları izlenmiştir (Çapık vd., 2014). Aşağıda bu aşamalar verilerek yapılan işlemlere ilişkin ayrıntılar sunulmuştur.

3.4.3.1. Dil Geçerliliği ve Kültürel Eşdeğerlik

Dil geçerliliği çalışması için ölçek maddeleri çeviri ve geri çeviri işlemleri yapılmıştır. Ölçek maddeleri öncelikle Türk Dili alan uzmanı Uygur Türkü bir araştırmacı ve her iki dili iyi düzeyde konuşabilen bir başka çevirmen tarafından Uygurca'ya çevrilmiştir. Tercümanların yanlılık hatası yapmasının önüne geçmek amacıyla bir

tercümana ölçeğin amaç ve kapsamı hakkında bilgi verilirken diğer tercümana bilgi verilmemiştir (Beaton vd., 2007).

Çeviri işlemleri sonucu ölçek maddeleri tek tek düzenlenmiş, maddelerin uygunluğunun kontrolünün yapılması amacıyla Uygurca dilini iyi bilen bir uzmanın görüşüne başvurulmuş, ölçeğin birebir çevirisine değil, hedef kitle açısından maddelerin açık, anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Ölçeği geliştiren Çocuk Gelişimi alan uzmanıyla yüz yüze görüşülerek her bir alt boyuta ilişkin maddelerin Uygurcadaki anlamları açıklanmıştır. Alan uzmanının görüşleri doğrultusunda ifade ettiği anlamın farklı olduğu beş maddenin nasıl olması gerektiği belirlenmiştir. Bu maddeler yeniden Uygurcaya çevrilmiş ve alan uzmanı onayı alınmıştır. Uzman görüşüne bağlı olarak gerekli düzeltmeler yapılmış ve ölçek, orijinal ölçeğin maddeleriyle eşdeğerliğinin kontrolü için iki tercüman tarafından geri çeviri işlemine alınmıştır. Geri çeviri işlemi sonucu tercüman çevirileri dil, kavram, anlam ve bağlam kapsamında değerlendirilmiş, çeviri işlemi yapılan maddelerin orijinal maddelere uygunluğu araştırmacı ve tercüman tarafından çevrimiçi ortamda tartışılmıştır.

Her bir madde için Uygurca versiyonlarına karar verilen ölçme aracı, ön uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Ölçek uyarlama aşamaları takip edilerek hazırlanan formun gözden kaçan, anlaşılır olmayan maddelerinin olup olmadığını anlamak amacıyla 10 katılımcıyla ön uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamada formun çevrimiçi versiyonu katılımcılara iletilmiş ve doldurmaları istenmiştir. İşlem sonrası anlamadıkları madde veya alan olup olmadığı sorulmuş, katılımcıların yanıtlarından ve görüşlerinden yola çıkılarak ölçeğin Uygurca versiyonunun veri toplamak için uygun olduğuna karar verilmiştir.

3.4.3.2. Yapı Geçerliği

Ölçeğin yapı geçerliğinin belirlenmesi için Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) tekniklerinden yararlanılmıştır. Toplam 38 madde üzerinden analizler yapılmıştır. AFA aşamasında düşük faktör yüküne sahip ve binişiklik gösteren maddeler tek tek çıkarılarak analizler yenilenmiştir. Sonuç olarak

2, 4, 6, 7, 8, 15, 16, 17, 18, 19, 24, 26, 30, 31, 32, 35, 37, 38 maddeleri olmak üzere toplam 18 madde ölçekten çıkarılmıştır.

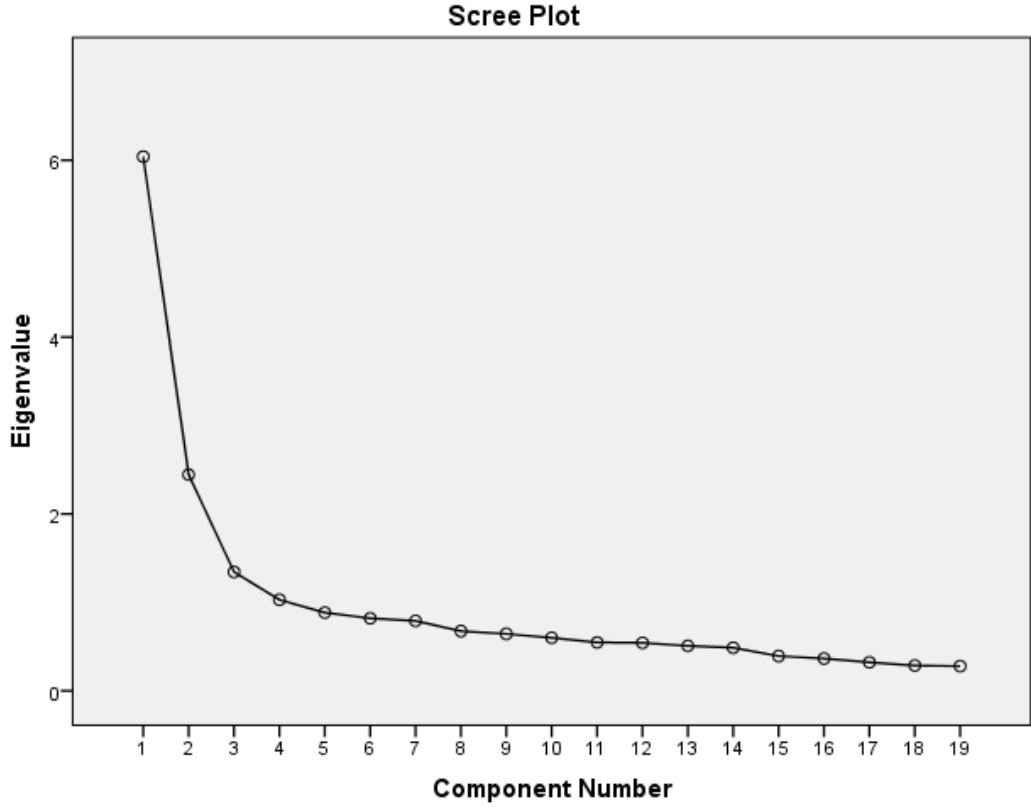
Analiz sonucunda örneklemin faktörleme için yeterli olduğunu gösteren KMO değeri .868 ve yapının faktörlenebilir olduğunu gösteren Barlett Küresellik Testi sonucu anlamlı ($\chi^2=1475,888$, $sd=171$, $p<.001$) bulunmuştur. KMO değerinin .60'tan yüksek ve Bartlett Testi sonucunun anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2003).

AFA, Temel Bileşenler yöntemi kullanılarak sürdürülmüştür. Faktör yüklerinin boyutlara dağılımını engellemek adına varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Orijinal ölçekten farklı olarak öz değeri 1'den büyük dört faktör olduğu ve 3 faktörlü yapının toplam varyansın 57,152'sini açıkladığı görülmüştür. Uyarlama çalışmasında ölçeğin orijinal faktör yapısını koruması beklenir. Bu nedenle ölçek faktör sayısı üçe sabitlenerek analizler yenilenmiştir. Bu durumda üç faktörlü yapı ölçek toplam varyansının 51,736'sını açıklamıştır. Elde edilen üç boyutlu 20 maddelik yapı için faktörler ve maddelerin faktörlerdeki yük değerleri Çizelge 2'de sunulmuştur.

Çizelge 3.2. Ölçeğe ait yapı için faktörler ve faktör yükleri.

Maddeler	Faktör 1 (Demokratik Tutum)	Faktör 2 (Baskıcı ve Otoriter Tutum)	Faktör 3 (Aşırı Hoşgörülü Tutum)
M1	0,566		
M10	0,632		
M13	0,555		
M14	0,762		
M21	0,667		
M28	0,632		
M29	0,694		
M33	0,756		
M34	0,749		
M36	0,783		
M9		0,669	
M22		0,613	
M23		0,709	
M25		0,668	
M3			0,576
M5			0,670
M12			0,658
M19			0,515
M20			0,665
M27			0,724
Açıklanan Varyans	%31,79	%12,86	%7,07
Toplam Varyans	%31,79	%44,65	%51,73

Çizelge 3.2 incelendiğinde, Faktör 1'in 10 maddeden oluştuğu, Faktör 2'nin 4 maddeden ve Faktör 3'ün 6 maddeden oluştuğu; birinci faktörün açıkladığı varyansın %31,79, ikinci faktörün açıkladığı varyansın %12,86 ve üçüncü faktörün açıkladığı varyansın %7,07 olduğu, üç faktörlü ve 19 maddeli yapının toplam varyansın %51,73'ünü açıkladığı görülmektedir. Bu bulgulara ek olarak Şekil 1'de yamaç-birinkinti grafiği verilmiştir.

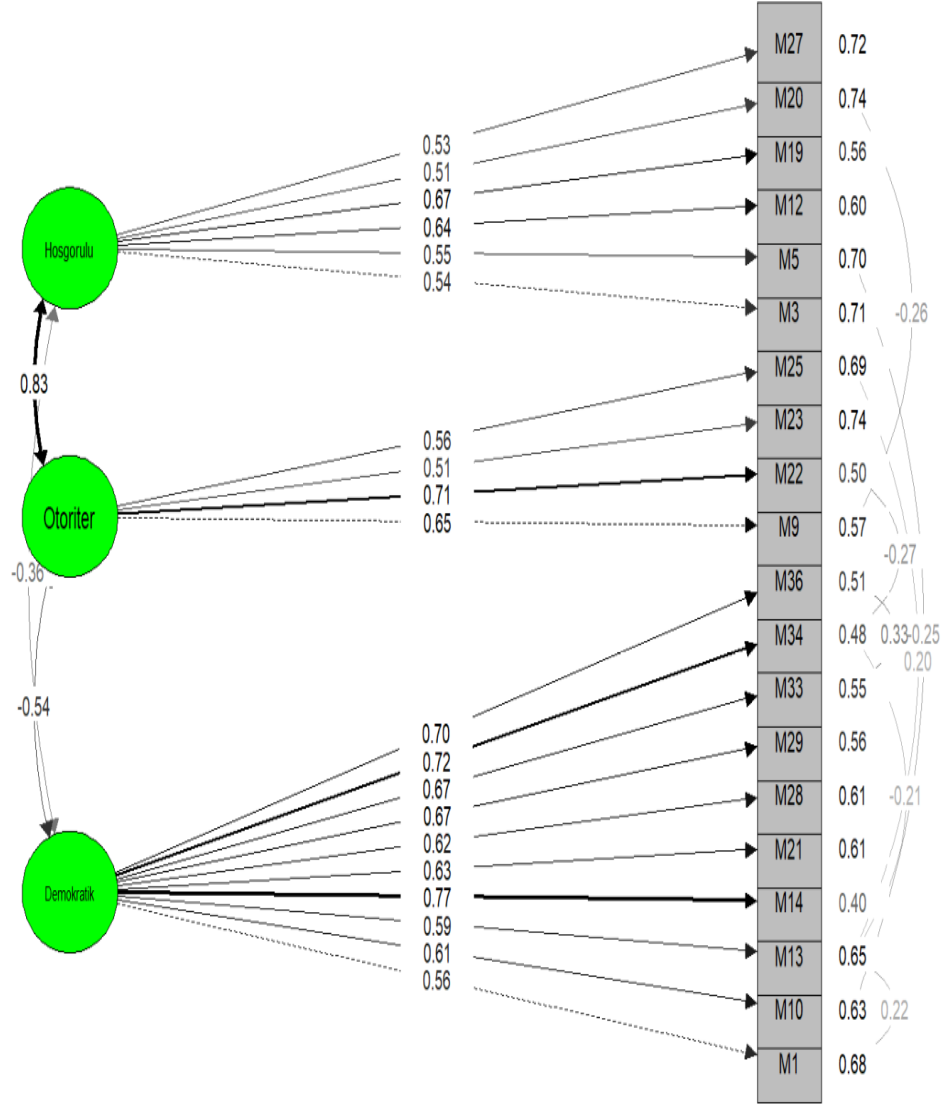
Şekil 3.1. Yamaç-birikinti grafiği.

Şekil 3.1. incelendiğinde, öz değere ait yamaç birikinti grafiğinin üç boyutu işaret ettiği söylenebilir. Grafikte üçüncü kırılmadan sonraki düşüşün yavaşladığı ve bir plato oluşturduğu görülmektedir. Grafikteki yüksek ivmeli, hızlı düşüşlerin yaşandığı bölümler önemli faktör sayısını göstermektedir (Büyüköztürk, 2003). Bu hızlı düşüş noktaları genellikle yapının sahip olduğu faktör yapısını göstermektedir.

AFA sonuçlarına göre üç faktörden oluşan ölçek formu, okul öncesi çocuğa sahip Uygur annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemede toplam varyansın %51,73'ünü açıklamaktadır. Sosyal bilimler araştırmalarında açıklanan varyansın %40 ile %60 arasında olması yeterli seviyede kabul edilmektedir (Tavşancıl, 2006).

Sonraki aşamada AFA ile elde edilen üç alt boyuta ilişkin 20 maddelik yapının doğrulanıp doğrulanmadığını değerlendirmek amacıyla uygulanan DFA uygulanmıştır. DFA, ölçek geliştirme çalışmalarında önemli bir değere sahip olan ve gözlenen veya gizli değişkenler arası ilişki belirlemeyi amaçlayan yapısal eşitlik modelidir (Çapık vd., 2014). DFA ile yapının ne kadar tutarlı olduğu sonucu ortaya

çıkarılmaktadır. DFA ile elde edilen yapıya ait bilgiler ve maddelere ait standartlaştırılmış katsayılara ait bilgiler ve diyagram Şekil 3.2’de sunulmuştur.

Şekil 3.2. Doğrulayıcı faktör analizine ait standartlaştırılmış yük değerleri.

Şekil 3.2’de görüldüğü gibi ölçeğin üç faktörlü yapısı doğrulanmıştır. Örtük özelliklerin birbirlerine yakınlıklarından dolayı bazı gözlenen değerler birbirleri ile ilişki vermiştir. Böylece modele modifikasyonlar eklenmiştir (M33 ~ M36; M1~M13; M10 ~ M5; M9 ~ M20; M34 ~ M22; M13 ~ M25; M13 ~ M34). DFA sonucunda elde edilen model uyum indeksleri RMSEA=0,05 (mükemmel uyum), CFI=0,937 (kabul edilir uyum), IFI=0,938 (kabul edilir uyum), NNFI=0,925 (kabul edilir uyum) ve NFI=0,84 (orta düzeyde uyumlu) olarak bulunmuştur. Ayrıca

$\chi^2=251,844$ ($p>0,05$) ve $\chi^2/sd=1,57$ olup mükemmel uyum gösterdiğine karar verilmiştir (Çapık, 2014). Dolayısıyla ABTÖ üç boyut ve 20 madde ile geçerli bir ölçme aracı olarak Uygur anneler için kullanılabilir bulunmuştur.

Uygur annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesine yönelik geliştirilen ölçeğe “Uygur Anneler İçin Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği, U-ÇYTÖ” isminin verilmesi uygun görülmüştür.

3.4.3.3. Güvenirlik Çalışması

Uygur annelere ait U-ÇYTÖ alt boyutları verileri için iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı Demokratik Tutum alt boyutu için 0,88, Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyutu için 0,70 ve Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyutu için 0,71 olarak hesaplanmıştır. Tezbaşaran (1997), likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek bir güvenirlik katsayısının olabildiğince 1’e yakın olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu sonuçlara göre araştırma için kullanılan ölçme aracının güvenirliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilmektedir.

3.5. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışma için gerekli izinlerin alınmasının ardından Türkçe ve Uygurca veri toplama araçları, çevrimiçi olarak bilgisayara yüklenmiştir. Formun giriş kısmında yapılan çalışmanın amacı açıklanmış gönüllülük esasına dayalı olduğu ifade edilerek Onam formunu onaylamaları istenmiştir. Sosyal medya gruplarından çocuğu okul öncesi eğitime devam eden Uygur ve Türk annelere ulaşılarak annelerin formları doldurmaları sağlanmıştır. Elde edilen veriler, daha sonra istatistik analiz programına aktarılmıştır.

3.6. VERİLERİN ANALİZİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

Verilerin analizinde SPSS Statistics 22 paket programı kullanılmıştır. ABTÖ ve U-ÇYTÖ alt boyutlarından alınan puanların normal dağılıp dağılmadığı Kolmogorov

Smirnov Testi, basıklık ve çarpıklık değerleri ve varyasyon katsayısı ile incelenmiş, sonuçlar Çizelge 3.3'te sunulmuştur.

Çizelge 3.3. Ölçek puanları normallik dağılımı.

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Basıklık	Çarpıklık	Varyasyon
	Statistic	df	Sig.			Katsayısı
ABTÖ						
Demokratik Tutum	0,134	223	0,000	7,60	5,29	0,100
Baskıcı ve Otoriter Tutum	0,119	223	0,000	4,94	3,22	0,176
Aşırı Hoşgörülü Tutum	0,116	223	0,000	7,79	7,49	0,284
U-ÇYTÖ						
Demokratik Tutum	0,133	216	0,000	1,42	2,39	0,104
Baskıcı ve Otoriter Tutum	0,107	216	0,000	1,58	1,12	0,288
Aşırı Hoşgörülü Tutum	0,115	216	0,000	6,05	8,02	0,276

Çizelge 3.3. incelendiğinde Türk örneklem için ABTÖ Kolmogorov Smirnov Testi sonuçlarına göre verilerin anlamlılık değerinin $p < 0,05$, basıklık ve çarpıklık değerlerinin +2 değerinin üzerinde olduğu, varyasyon katsayılarının 0,3'ten küçük olduğu görülmüştür. Uygur örneklem için ise Kolmogorov Smirnov Testi sonuçlarına göre anlamlılık değerinin $p < 0,05$, basıklık ve çarpıklık değerlerinin Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyut dışında +2 değerinin üzerinde olduğu, varyasyon katsayılarının 0,3'ten küçük olduğu görülmüştür. Ayrıca her iki grubun veri dağılımı histogram ve Q-Q plot grafikleri incelenmiştir. Sonuç olarak Türk ve Uygur örneklem U-ÇYTÖ verilerinin normallik dağılımını karşılamadığı görülmüştür. Kişisel değişkenlere göre de normallik analizi incelendiğinde verilerin normal dağılım göstermediği görülmüştür. Buna göre verilerin analizinde Kruskal Wallis H (KWH) testi kullanılmış, anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır. Anlamlı fark çıkması durumunda Mann Whitney U (MWU) Testi kullanılarak farkın kaynağı belirlenmiştir.

3.7. ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Veriler toplanmadan önce Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 07/02/2020 tarih ve 2020/02 toplantı numarası 17 sayılı karar ile gerekli etik izinler alınmıştır.

3.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışma Uygur ailelerin çoğunlukla ikamet ettiği İstanbul İli Zeytinburnu, Küçükçekmece, Fatih ve Başakşehir ilçelerinde gerçekleştirilmesi planlanırken pandemi nedeniyle yüze yüze görüşme şansı olmadığından veriler çevrimiçi olarak toplanmıştır. Veri toplama, çevrimiçi olarak Google form yoluyla yapıldığından internet veya akıllı telefona sahip ve orta veya yüksek düzeyde eğitim almış annelerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu durum, çalışmanın sınırlılığı olarak kabul edilebilir.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulgular ve yorumlarına yer verilmiştir. Çizelge 4.1’de çalışma grubu ABTÖ ve U-ÇYTÖ puanlarına ilişkin betimsel analiz sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.1. Çalışma grubu ABTÖ ve U-ÇYTÖ puanlarına ilişkin betimleyici istatistikler.

ABTÖ	n	Min.	Max.	Ortalama	Standart Sapma
Demokratik Tutum	223	37,00	70,00	62,82	6,33
Baskıcı ve Otoriter Tutum	223	24,00	60,00	38,08	6,73
Aşırı Hoşgörülü Tutum	223	13,00	55,00	27,33	7,78
U-ÇYTÖ					
Demokratik Tutum	216	31,00	50,00	43,67	4,56
Baskıcı ve Otoriter Tutum	216	4,00	18,00	9,27	2,67
Aşırı Hoşgörülü Tutum	216	6,00	30,00	13,10	3,62

Çizelge 4.1’e göre çalışma grubundaki Türk annelerin ABTÖ puan ortalamaları Demokratik Tutum alt boyutu için $62,82 \pm 6,33$, Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyutu için $38,08 \pm 6,73$, Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyutu için $27,33 \pm 7,78$ ’dir. Uygur annelerin U-ÇYTÖ puan ortalamaları Demokratik Tutum alt boyutu için $43,67 \pm 4,56$, Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyutu için $9,27 \pm 2,67$, Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyutu için $13,10 \pm 3,62$ ’dir. Ölçeklerin alt boyutlarından alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlar dikkate alındığında, Türk ve Uygur annelerin Demokratik Tutum ile Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyut puanlarının ortanın üzerinde, Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyut puanlarının ise orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.2’de Türk ve Uygur annelerin ölçek puanları analiz sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.2. Türk ve Uygur annelerin ölçek puanları MWU testi sonuçları.

ABTÖ ve U-ÇYTÖ	Uyruğu	n	\bar{x}	S	z	p
Demokratik Tutum	Türk	223	62,82	6,33	17,441	0,000*
	Uygur	216	43,67	4,56		
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Türk	223	38,08	6,73	18,145	0,000*
	Uygur	216	9,27	2,67		
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Türk	223	27,33	7,78	17,245	0,000*
	Uygur	216	13,10	3,62		

*p<0,05

Çizelge 4.2’e göre annelerin uyruğuna göre ABTÖ ve U-ÇYTÖ Demokratik Tutum ve Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyut puanları arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05). Türk annelerin ABTÖ Demokratik Tutum alt boyut puanı (\bar{x} =62,82), Baskıcı ve Otoriter Tutum (\bar{x} =38,08) ve Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyut puanları (\bar{x} =27,33), Uygur annelerin U-ÇYTÖ Demokratik Tutum, Baskıcı ve Otoriter Tutum, Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyut puanlarından (\bar{x} =43,67, \bar{x} =9,27, \bar{x} =13,10) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Buna göre, Türk anneler Uygur annelere göre çocuklarına yönelik daha demokratik, daha baskıcı ve otoriter, daha aşırı hoşgörülü tutuma sahiptirler.

Çizelge 4.3’de Türk annelerin ve Çizelge 4.4’de Uygur annelerin yaşlarına göre ölçek analiz sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.3. Türk annelerin yaşa göre ABTÖ puanları KWH testi sonuçları.

ABTÖ	Anne Yaş	n	\bar{x}	S	H	p	
Demokratik	25 yaş ve altı	19	65,21	4,95	18,064	0,003*	
Tutum	26-30 yaş	34	63,76	6,07			Fark: 1-4,5,6
	31-35 yaş	86	63,76	6,32			
	36-40 yaş	38	61,00	5,53			
	41-45 yaş	30	61,96	5,73			
	46 yaş ve üstü	16	58,81	8,75			
Baskıcı ve	25 yaş ve altı	19	42,21	10,18	10,687	0,058	
Otoriter	26-30 yaş	34	10,18	7,18			
Tutum	31-35 yaş	86	36,65	6,00			
	36-40 yaş	38	37,05	4,79			
	41-45 yaş	30	39,50	6,94			
	46 yaş ve üstü	16	40,56	5,64			
Aşırı	25 yaş ve altı	19	33,63	12,31	14,558	0,012*	
Hoşgörülü	26-30 yaş	34	28,70	7,58			Fark: 1-3,4,5
Tutum	31-35 yaş	86	27,10	6,43			
	36-40 yaş	38	25,36	5,08			
	41-45 yaş	30	24,20	7,62			
	46 yaş ve üstü	16	28,75	9,53			

Çizelge 4.3'e göre Türk annelerin yaşına göre ABTÖ Demokratik Tutum ve Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyut puanları arasındaki fark anlamlıdır ($p < 0,05$). Yaşı 25 veya daha küçük Türk annelerin ABTÖ Demokratik Tutum alt boyut puanı ($\bar{x}=65,21$) yaşı 36 ve üzeri olan annelerin puanlarından ($\bar{x}=61,00$, $\bar{x}=61,96$, $\bar{x}=58,81$) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Annelerin yaşı arttıkça ABTÖ Demokratik Tutum alt boyut puanları azalmıştır. Yaşı 25 veya daha küçük olan annelerin ABTÖ Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyut puanı ($\bar{x}=33,63$) yaşı 31-45 aralığındaki annelerin puanlarından ($\bar{x}=27,10$, $\bar{x}=25,36$, $\bar{x}=24,20$) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Buna göre, yaşı 25 ve daha küçük Türk anneler yaşı 36 ve daha üzeri annelere göre çocuklarına yönelik daha demokratik, ve yaşı 31 ve üzeri annelere göre daha aşırı hoşgörülü tutuma sahiptirler.

Çizelge 4.4. Uygur annelerin yaşa göre U-ÇYTÖ puanları KWH testi sonuçları.

U-ÇYTÖ	Anne Yaş	n	\bar{x}	S	H	p
Demokratik Tutum	25 yaş ve altı	39	43,97	4,85	7,225	0,065
	26-30 yaş	71	42,50	4,28		
	31-35 yaş	66	44,34	4,40		
	36-40 yaş	40	44,32	4,76		
Baskıcı ve Otoriter Tutum	25 yaş ve altı	39	8,79	2,34	3,193	0,363
	26-30 yaş	71	9,52	2,20		
	31-35 yaş	66	9,09	2,88		
	36-40 yaş	40	9,60	3,32		
Aşırı Hoşgörülü Tutum	25 yaş ve altı	39	13,56	2,75	3,075	0,380
	26-30 yaş	71	12,84	3,08		
	31-35 yaş	66	12,87	3,61		
	36-40 yaş	40	13,47	5,04		

Çizelge 4.4'e göre Uygur annelerin yaşına göre U-ÇYTÖ puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$). Buna göre, Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumları yaş değişkenine göre farklılaşmamıştır.

Çizelge 4.5'de Türk annelerin ve Çizelge 4.6'da Uygur annelerin öğrenim durumlarına göre ölçek puanları analiz sonuçları sunulmuştur.

Çizelge 4.5. Türk annelerin öğrenim durumuna göre ABTÖ puanları KWH testi sonuçları.

ABTÖ	Anne Öğrenim	n	\bar{x}	S	H	p
Demokratik Tutum	İlkokul	11	56,36	8,86	11,734	0,039*
	Ortaokul	11	60,63	7,65		
	Lise	39	63,89	6,72		
	Ön lisans	31	62,48	4,97		
	Lisans	105	63,35	5,91		
	Lisans üstü	26	63,11	5,84		
Baskıcı ve Otoriter Tutum	İlkokul	11	39,63	5,76	8,671	0,123
	Ortaokul	11	39,45	8,32		
	Lise	39	40,41	7,97		
	Ön lisans	31	38,22	6,09		
	Lisans	105	37,73	6,22		
	Lisans üstü	26	34,57	5,96		
Aşırı Hoşgörülü Tutum	İlkokul	11	27,54	9,45	1,671	0,893
	Ortaokul	11	29,09	9,54		
	Lise	39	27,79	10,87		
	Ön lisans	31	27,35	8,93		
	Lisans	105	27,01	6,07		
	Lisans üstü	26	27,07	5,90		

Çizelge 4.5'e göre Türk annelerin öğrenim durumuna göre ABTÖ Demokratik Tutum alt boyut puanları arasındaki fark anlamlıdır ($p<0,05$). İlkokul mezun annelerin ABTÖ Demokratik Tutum alt boyut puanı ($\bar{x}=56,36$), lise, lisans ve lisansüstü öğrenime sahip annelerin ortalama puanından ($\bar{x}=63,89$, $\bar{x}=63,35$, $\bar{x}=63,11$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Buna göre, ilkokul mezunu Türk anneler lise, lisans ve lisansüstü mezunu annelere göre çocuklarına yönelik daha az demokratik tutuma sahiptirler.

Çizelge 4.6. Uygur annelerin öğrenim durumuna göre U-ÇYTÖ puanları KWH testi sonuçları.

U-ÇYTÖ	Anne Öğrenim	n	\bar{x}	S	H	p
Demokratik Tutum	İlkokul	19	42,78	4,13	8,472	0,076
	Ortaokul	49	42,65	4,68		
	Lise	55	43,38	4,62		
	Lisans	77	44,59	4,35		
	Lisans üstü	16	44,37	4,97		
Baskıcı ve Otoriter Tutum	İlkokul	19	9,10	2,37	2,263	0,688
	Ortaokul	49	9,40	2,51		
	Lise	55	9,47	3,14		
	Lisans	77	9,09	2,55		
	Lisans üstü	16	9,25	2,56		
Aşırı Hoşgörülü Tutum	İlkokul	19	12,94	2,77	8,364	0,079
	Ortaokul	49	13,00	3,19		
	Lise	55	14,23	4,36		
	Lisans	77	12,32	3,34		
	Lisans üstü	16	13,43	3,55		

Çizelge 4.6'ya göre Uygur annelerin öğrenim durumuna göre U-ÇYTÖ puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$). Buna göre, Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumları öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşmamıştır.

Çizelge 4.7'de Türk annelerin ve Çizelge 4.8'de Uygur annelerin mesleklerine göre ölçek puanları analiz sonuçları sunulmuştur.

Çizelge 4.7. Türk annelerin mesleğine göre ABTÖ puanları KWH testi sonuçları.

ABTÖ	Anne Meslek	n	\bar{x}	S	H	p
Demokratik Tutum	Çalışmıyor	92	61,78	6,35	12,187	0,007*
	Memur	22	61,27	7,70		
	Serbest-İşçi	32	65,68	4,04		
	Profesyonel m.	77	63,31	6,34		
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Çalışmıyor	92	39,46	6,78	9,585	0,022*
	Memur	22	35,09	4,60		
	Serbest-İşçi	32	39,37	7,81		
	Profesyonel m.	77	36,74	6,25		
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Çalışmıyor	92	27,52	8,16	1,649	0,648
	Memur	22	26,81	6,18		
	Serbest-İşçi	32	27,34	9,89		
	Profesyonel m.	77	27,25	6,82		

Çizelge 4.7'e göre Türk annelerin mesleğine göre ABTÖ Demokratik Tutum ile Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyut puanları arasındaki fark anlamlıdır ($p < 0,05$). Çalışmayan ve memur annelerin ABTÖ Demokratik Tutum alt boyut puanı ($\bar{x}=61,78$, $\bar{x}=61,27$) işçi-serbest meslek sahibi annelerin puanından ($\bar{x}=65,68$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Çalışmayan annelerin ABTÖ Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyut puanları ($\bar{x}=39,46$) memur annelerin puanından ($\bar{x}=35,09$) ve profesyonel bir mesleğe sahip annelerin puanından ($\bar{x}=36,74$) anlamlı düzeyde yüksektir. Buna göre, ev hanımı ve memur Türk anneler serbest meslek-işçi annelere göre çocuklarına yönelik daha az demokratik tutuma; ev hanımı anneler memur ve profesyonel bir meslek grubundaki annelere göre daha baskıcı ve otoriter tutuma sahiptirler.

Çizelge 4.8. Uygur annelerin mesleğine göre U-ÇYTÖ puanları KWH testi sonuçları.

U-ÇYTÖ	Anne Meslek	n	\bar{x}	S	H	p
Demokratik	Çalışmıyor	106	43,00	4,16	13,706	0,003*
Tutum	Memur	14	41,42	5,68		Fark: 1-3,4
	Serbest-İşçi	70	44,28	4,72		ve 2-4
	Profesyonel m.	26	45,92	4,09		
Baskıcı ve	Çalışmıyor	106	9,25	2,74	6,670	0,083
Otoriter	Memur	14	11,14	2,71		
Tutum	Serbest-İşçi	70	9,14	2,50		
	Profesyonel m.	26	8,69	2,54		
Aşırı	Çalışmıyor	106	13,20	3,87	15,277	0,002*
Hoşgörülü	Memur	14	16,07	2,99		Fark: 2-
Tutum	Serbest-İşçi	70	12,67	3,11		1,3,4
	Profesyonel m.	26	12,23	3,45		

Çizelge 4.8'e göre Uygur annelerin mesleğine göre U-ÇYTÖ Demokratik Tutum ile Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyut puanları arasındaki fark anlamlıdır ($p < 0,05$). Çalışmayan annelerin U-ÇYTÖ Demokratik Tutum alt boyut puanı ($\bar{x}=43,00$) serbest meslekte/işçi olan annelerin puanından ($\bar{x}=44,28$) ve profesyonel meslek sahibi annelerin puanından ($\bar{x}=45,92$); memur annelerin puanı ($\bar{x}=41,42$) profesyonel meslek sahibi annelerin puanından ($\bar{x}=45,92$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Memur annelerin U-ÇYTÖ Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyut puanları ($\bar{x}=16,007$) çalışmayan, serbest meslekte/işçi veya profesyonel mesleğe sahip annelerin puanından ($\bar{x}=13,20$, $\bar{x}=12,67$, $\bar{x}=12,23$) anlamlı düzeyde yüksektir. Buna göre, ev hanımı Uygur anneler serbest meslek-işçi ve profesyonel meslek grubundaki annelere göre ve memur anneler profesyonel meslek grubundaki annelere göre çocuklarına yönelik daha az demokratik tutuma; memur anneler ev hanımı, serbest-işçi ve profesyonel meslek grubundaki annelere göre daha aşırı hoşgörülü otoriter tutuma sahiptirler.

Çizelge 4.9'da Türk annelerin ve Çizelge 4.10'da Uygur annelerin çocuk sayılarına göre ölçek puanları analiz sonuçları sunulmuştur.

Çizelge 4.9. Türk annelerin çocuk sayısına göre ABTÖ puanları KWH testi sonuçları.

ABTÖ	Çocuk Sayısı	n	\bar{x}	S	H	p
Demokratik Tutum	Tek çocuk	97	64,93	4,68	25,312	0,000*
	İki çocuk	75	61,69	6,88		
	Üç çocuk	37	61,78	6,82		
	Dört çocuk	14	56,92	6,61		
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Tek çocuk	97	37,04	6,60	8,855	0,031*
	İki çocuk	75	37,98	5,68		
	Üç çocuk	37	39,67	8,67		
	Dört çocuk	14	41,57	5,55		
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Tek çocuk	97	27,02	7,24	2,538	0,469
	İki çocuk	75	27,85	6,78		
	Üç çocuk	37	27,78	10,80		
	Dört çocuk	14	25,57	7,50		

*p<0,05

Çizelge 4.9'a göre Türk annelerin çocuk sayısına göre ABTÖ Demokratik Tutum ile Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyut puanları arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05). Tek çocuğa sahip annelerin ABTÖ Demokratik Tutum alt boyut puanı (\bar{x} =64,93) iki, üç ve dört çocuğu olan annelerin ortalama puanından (\bar{x} =61,69, \bar{x} =61,68, \bar{x} =56,92) anlamlı düzeyde daha yüksek iken dört çocuğa sahip annelerin puanı (\bar{x} =56,92) daha az çocuğa sahip annelerin puanından anlamlı düzeyde düşüktür. Tek çocuğa sahip Türk annelerin Demokratik Tutum puanı en yüksek iken dört çocuğa sahip annelerin puanı en düşük orandadır. Tek çocuğa sahip annelerin Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyut puanı (\bar{x} =37,04) ve iki çocuğa sahip annelerin puanı (\bar{x} =37,98) dört çocuğa sahip annelerin puanından (\bar{x} =41,57) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Çocuk sayısı arttıkça Türk annelerin Demokratik Tutum alt boyut puanı düşmüş, Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyut puanları artmıştır. Buna göre, tek çocuğa sahip Türk anneler iki ve üzeri çocuğa sahip annelere göre çocuklarına yönelik daha fazla demokratik tutuma sahipken dört çocuğa sahip anneler en az düzeyde demokratik tutuma, bir ve iki çocuğu olanlara göre daha baskıcı ve otoriter tutuma sahiptirler.

Çizelge 4.10. Uygur annelerin çocuk sayısına göre U-ÇYTÖ puanları KWH testi sonuçları.

U-ÇYTÖ	Çocuk Sayısı	n	\bar{x}	S	H	p
Demokratik Tutum	Tek çocuk	37	43,72	4,70	4,571	0,334
	İki çocuk	83	44,19	4,51		
	Üç çocuk	47	42,61	4,66		
	Dört çocuk	32	44,37	4,22		
	Beş ve üzeri	17	42,58	4,63		
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Tek çocuk	37	8,97	2,38	1,802	0,772
	İki çocuk	83	9,12	2,47		
	Üç çocuk	47	9,72	2,52		
	Dört çocuk	32	9,56	3,15		
	Beş ve üzeri	17	8,88	3,65		
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Tek çocuk	37	11,72	2,78	7,639	0,106
	İki çocuk	83	13,66	3,76		
	Üç çocuk	47	12,97	2,60		
	Dört çocuk	32	13,81	2,84		
	Beş ve üzeri	17	12,35	3,63		

Çizelge 4.10'a göre Uygur annelerin çocuk sayısına göre U-ÇYTÖ puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$). Buna göre, Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumları çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşmamıştır.

Çizelge 4.11'de Türk annelerin ve Çizelge 4.12'de Uygur annelerin aile gelir durumuna göre ölçek puanları analiz sonuçları sunulmuştur.

Çizelge 4.11. Türk annelerin aile gelir durumuna göre ABTÖ puanları KWH testi sonuçları.

ABTÖ	Gelir Durumu	n	\bar{x}	S	H	p
Demokratik Tutum	Düşük	18	64,00	4,86	0,364	0,834
	Orta	187	62,57	6,68		
	Yüksek	18	64,16	2,66		
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Düşük	18	43,50	9,27	6,763	0,034*
	Orta	187	37,58	6,22		
	Yüksek	18	37,77	6,99		
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Düşük	18	33,44	12,51	7,347	0,025*
	Orta	187	27,06	7,20		
	Yüksek	18	24,05	3,87		

*p<0,05

Çizelge 4.11'e göre Türk annelerin aile gelir durumuna göre ABTÖ Baskıcı ve Otoriter Tutum ile Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyut puanları arasındaki fark anlamlıdır ($p<0,05$). Gelir durumu düşük olan annelerin ABTÖ Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyut puanı ($\bar{x}=43,50$) gelir durumu orta düzeyde ($\bar{x}=37,58$) ve yüksek düzeyde olan annelerin puanından ($\bar{x}=37,77$) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Aynı şekilde gelir durumu düşük olan annelerin ABTÖ Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyut puanı ($\bar{x}=33,44$) gelir durumu orta düzeyde ($\bar{x}=27,06$) ve yüksek düzeyde olan annelerin puanından ($\bar{x}=24,05$) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Aile gelir düzeyi arttıkça Türk annelerin ABTÖ Baskıcı ve Otoriter Tutum ile Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyut puanlarının da arttığı görülmektedir. Buna göre, gelir durumunu düşük olarak belirten Türk anneler orta ve yüksek aile gelirine sahip annelere göre çocuklarına yönelik daha baskıcı ve otoriter ve daha aşırı hoşgörülü tutuma sahiptirler.

Çizelge 4.12. Uygur annelerin aile gelir durumuna göre U-ÇYTÖ puanları KWH testi sonuçları.

U-ÇYTÖ	Gelir Durumu	n	\bar{x}	S	H	p
Demokratik Tutum	Düşük	43	43,30	4,14	5,013	0,082
	Orta	161	43,57	4,66		
	Yüksek	12	46,33	4,00		
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Düşük	43	9,46	2,98	1,511	0,470
	Orta	161	9,28	2,55		
	Yüksek	12	8,41	3,23		
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Düşük	43	13,86	3,73	3,202	0,202
	Orta	161	12,96	3,52		
	Yüksek	12	12,16	4,32		

Çizelge 4.12'ye göre Uygur annelerin aile gelir durumuna göre U-ÇYTÖ puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$). Buna göre, Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumları aile gelir durumu değişkenine göre farklılaşmamıştır.

Çizelge 4.13'de Türk annelerin ve Çizelge 4.14'de Uygur annelerin aile yapısına göre ölçek puanları analiz sonuçları sunulmuştur.

Çizelge 4.13. Türk annelerin aile yapısına göre ABTÖ puanları KWH testi sonuçları.

ABTÖ (Türk)	Aile Yapısı	n	\bar{x}	S	H	p
Demokratik Tutum	Çekirdek aile	193	63,00	6,34	5,645	0,059
	Geniş aile	15	64,13	4,73		
	Tek ebeveynli aile	15	59,20	6,75		
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Çekirdek aile	193	37,88	6,66	1,050	0,591
	Geniş aile	15	39,93	9,29		
	Tek ebeveynli aile	15	38,80	4,22		
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Çekirdek aile	193	27,35	7,62	0,519	0,771
	Geniş aile	15	28,86	11,59		
	Tek ebeveynli aile	15	25,60	4,86		

Çizelge 4.13'e göre Türk annelerin aile yapısına göre ABTÖ puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$). Buna göre, Türk annelerin çocuklarına yönelik tutumları aile yapısı değişkenine göre farklılaşmamıştır.

Çizelge 4.14. Uygur annelerin aile yapısına göre U-ÇYTÖ puanları KWH testi sonuçları.

U-ÇYTÖ	Aile Yapısı	n	\bar{x}	S	H	p
Demokratik Tutum	Çekirdek aile	198	43,85	4,51	3,504	0,173
	Geniş aile	10	41,40	5,54		
	Tek ebeveynli aile	8	42,00	3,74		
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Çekirdek aile	198	9,18	2,64	3,559	0,169
	Geniş aile	10	9,70	1,88		
	Tek ebeveynli aile	8	11,00	3,81		
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Çekirdek aile	198	12,98	3,62	2,469	0,291
	Geniş aile	10	14,10	2,99		
	Tek ebeveynli aile	8	14,62	3,99		

Çizelge 4.14'e göre Uygur annelerin aile yapısına göre U-ÇYTÖ puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$). Buna göre, Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumları aile yapısı değişkenine göre farklılaşmamıştır.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA

Bu çalışmada, çocukları okul öncesi eğitime devam eden ve Türkiye’de yaşayan Uygur ve Türk annelerin çocuk yetiştirme tutumları incelenmiş ve bu tutumlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar araştırılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, literatürde yapılmış olan diğer çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Çalışmada Türk ve Uygur annelerin demokratik tutum ile baskıcı ve otoriter tutum alt boyut puanlarının ortanın üzerinde, aşırı hoşgörölü tutum alt boyut puanlarının ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Farklı költürlere sahip olan ve farklı coğrafi bölgelerde yaşayan ebeveynlerin, çocuk yetiştirme tutumlarının farklılaştığı görölmektedir (Albert vd., 2007; Dwairy ve Menshar, 2006; Nacak vd., 2011; Quah, 2003; Özyürek, 2004; Pinquart ve Kauser, 2018; Keshavarz ve Baharudin, 2009; Gang vd., 2005). Ancak Uygur ve Türk annelerin ebeveyn tutumlarının benzerlik göstermesi bir süredir Türkiye’de yaşamaları, geçmişten beridir var olan költürel benzerlik ve yakınlıkla açıklanabilir. Quah (2003), dini görüşün ebeveynlik tutumlarını etkilediğini ileri sürmektedir. Türklerin ve Uygurların İslam dinini benimsediği düşünölürse araştırma sonuçlarındaki tutum benzerliği, költürel yakınlık ve algılanan ebeveynlik kavramının benzerliği ve dinin etkisinden kaynaklandığı söylenebilir.

Çalışmada Türk annelerin Uygur annelere göre çocuklarına yönelik daha demokratik, daha baskıcı ve otoriter, daha aşırı hoşgörölü tutumlara sahip olduğu belirlenmiştir. Bu farklılıkların olması beklenen bir durumdur. Çünkü költürel farklılıklar, annelerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutum, bakım ve destek düzeyini etkileyebilmektedir (Gonen-Avital, 2018). Bu bağlamda Özyürek vd. (2016), Türk ebeveynlerin çocuklara yönelik daha koruyucu olduğunu, ancak farklı költürdeki ebeveynlerin ise daha fazla kuralcı ve otoriter tutuma sahip olduklarını tespit etmiştir. Türk ebeveynlerin Bulgar ebeveynlere kıyasla daha çok koruyucu oldukları, diğer taraftan

daha çok demokratik tutum sergiledikleri (Çelik vd., 2012), Türk ebeveynlerde demokratik tutum hakimken Kırgız ve Rus ebeveynlerde aşırı hoşgörölü tutumun tercih edildiği (Yılmaz, 2018), Mısır'da erkek ergenlere karşı otoriter tutum sergilendiği (Dwairy ve Menshar, 2006), Yunan-Avustralyalıların Angola-Avustralyalı ebeveynlere kıyasla daha katı tutum tercih ettiği (Zervides ve Knowles, 2007), Fransız çocukların, Rus ve Romen çocuklara kıyasla daha otoriter tutuma maruz kaldıklarını belirttiği (Gherasim vd., 2017), ABD'nin güneyinde daha otoriter tutumun hakim olduğu (McKinney vd., 2018), bunun yanında ABD'de yaşayan Meksikalı ve göçmen ailelerin otoriter tutumdansa yetkin tutumu tercih ettikleri (Varela vd., 2004), Çin toplumunda otoriter ebeveynliğin yanında yetkin ebeveynliğin daha hakim olduğu (Huang vd., 2017) bilinmektedir. Çocuklar, içine doğdukları kültürün birer parçası olarak yetişmekte ve kültürel uygulama farklılıklarının yanında ailesel uygulama farklılıklarına da maruz kalmaktadır (Kulaksızoğlu, 2014). Farklı kültür ve ırklardaki ebeveyn tutumlarına ilişkin uygulama benzerlik ve farklılıklarının, çocuğun ailedeki yeri ve önemine işaret ettiği söylenebilir. Ebeveynler sahip olduğu kültürel birikime paralel olarak çocuğuna verdiği değere göre tutum benimseyebilmektedir. Kültürel açıdan karakteristik özellikler bireyleri, aileleri ve toplumsal ilişkileri etkilemekte ve ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarında etkili olabilmektedir (Bredekamp, 2015; Yıldırım vd., 2016; Yağmurlu vd., 2009). Sonuç olarak çalışmadan da elde edilen sonuçlar ve literatürdeki çalışmalar dikkate alındığında, kültürel farklılıkların ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları üzerinde etkili olduğu ifade edilebilir.

Çalışmada yaşı 25 ve daha küçük Türk annelerin yaşı 36 ve daha üzeri annelere göre çocuklarına yönelik daha demokratik, yaşı 31 ve üzeri annelere göre daha aşırı hoşgörölü tutuma sahip oldukları; ancak Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumlarının ise yaş değişkenine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Literatüre bakıldığında araştırma bulgularından farklı olarak Aydoğdu ve Dilekmen (2016) ile Tezel-Şahin ve Özyürek (2008), Türk anneler ile yürütölen çalışmalarında annelerin yaşlarına göre tutumlarının farklılaşmadığını belirlemişlerdir. Uygur annelere yönelik elde edilen bulgulara benzer çalışmalara bakıldığında ise Gürsoy ve arkadaşları (2019) Türkiye'de yaşayan Ahıska Türkleri örnekleminde annelerin yaşına göre ebeveyn tutumlarında farklılaşma olmadığını saptamıştır. Erken yaşta

anne olan bireylerin daha otoriter tutum sergilediği (Gölcük, 2014), ebeveynlerin ilerleyen yaşla birlikte artan tecrübelerine vurgu yapılarak çocuklarına daha demokratik davrandığı da bilinmektedir (Şanlı ve Öztürk, 2012). 1977 yılında Çin’de hayata geçirilen “reform ve dışa açıklık” politikası neticesinde ülke, hızla büyüyerek dinamik bir ekonomik görünüm sergilemeye başlamıştır (Ermağan ve Üstüenal, 2014). Çalışmaya katılan 216 uygur annenin yaş özelliğine bakıldığında 210 anne 1980 sonrası doğmuştur. Bu dönemde Doğu Türkistan devlet politikalarındaki değişimin etkisi görülmektedir. Bu dönemde okullar açılmaya başlanmıştır. Eğitim sistemi yeniden inşa edildiği için bu dönem çocukları iyi eğitim koşullarına ilk ulaşan, kendi tarihi ve kültürüne bağlı olarak yetişen bir kuşaktır. Türkiye’ye göç eden Uygurların çoğunluğu, çocuğunu eğitmek amacıyla geldiği için tüm yaş grubundaki ebeveynler çocuklarının eğitimini ön planda tutmaktadır.

Çalışmada ilkokul mezunu Türk annelerin lise, lisans ve lisansüstü mezunu annelere göre çocuklarına yönelik daha az demokratik tutuma sahip oldukları; Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumlarının öğrenim durumuna göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Türk annelerden elde edilen bulgulara benzer olarak T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995) ebeveynlerin hassas, sıcak, açıklayıcı gibi pozitif ebeveyn davranışlarının, ebeveynlerin eğitim seviyesi ile paralel ilişki içinde olduğunu, Cantekin ve Akduman (2020) eğitim düzeyi yüksek olan annelerin demokratik tutum düzeylerinin eğitim düzeyi daha düşük olan annelere göre daha yüksek düzeyde olduğunu, Gürsoy vd. (2019) ise eğitim durumuna göre Ahıskalı annelerin baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörülü tutumlarının değişmediğini ancak demokratik tutumun eğitim düzeyi ile arttığını tespit etmiştir. Eğitim seviyesi düşük annelerin koruyucu ve katı disiplin uygulamalarının yüksek eğitim seviyesine sahip annelere kıyasla fazla olduğu bilinmektedir (Şanlı, 2007). Bu çalışmadan farklı olarak Sak vd. (2015), eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutumlarda farklılaşma olmadığını, ancak eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin daha fazla otoriter ve aşırı koruyucu tutumları sergilediklerini tespit etmiştir. Sonuç olarak annelerin eğitim düzeylerinin farklı kültürlerde olsa da çocuk yetiştirme tutumlarında etkili olduğu ifade edilebilir. Çünkü ebeveynlerin eğitim düzeyinin çocukların gelişimi üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (Tösten vd., 2017). Sahip olunan eğitim düzeyi sonucunda, ebeveynlerin tutum ve davranışlarında değişikliklerin meydana gelmesi

beklenen bir durumdur. Ancak Türkiyeye göç eden Uygurların arasında çocuğunu kendi dini ve kültürüne bağlı olarak yetiştirmek amacıyla gelenler çoğunluktadır. Üstelik Uygur annelerin Türkiye'deki eğitim sisteminden etkilenerak öğrenmeye ve kendini eğitmeye devam etmiş olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle eğitim durumuna göre çocuklarına yönelik tutumları farklılaşmamış olabilir.

Çalışmada hem Türk hem de Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumlarının meslek değişkenine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Ev hanımı ve memur Türk annelerin işçi annelere göre çocuklarına yönelik daha az demokratik, ev hanımı annelerin ise memur ve profesyonel bir meslek grubundaki annelere göre daha baskıcı ve otoriter tutuma sahip oldukları; ev hanımı Uygur annelerin serbest meslek-işçi ve profesyonel meslek grubundaki annelere göre ve memur annelerin profesyonel meslek grubundaki annelere göre çocuklarına yönelik daha az demokratik tutuma, memur annelerin ise ev hanımı, serbest-işçi ve profesyonel meslek grubundaki annelere göre daha aşırı hoşgörülü otoriter tutuma sahip oldukları görülmüştür. Literatür incelendiğinde bu çalışma ile benzer şekilde Özyürek ve Şahin (2005) tarafından, öğretmen, doktor, avukat gibi meslek gruplarında olan Türk annelerin çalışmayan annelere göre daha fazla demokratik tutum sergiledikleri ve daha az baskıcı – otoriter tutumu gösterdikleri belirlenmiştir. Cantekin ve Akduman (2020), çalışan annelerin demokratik tutum düzeylerinin çalışmayan annelere göre daha yüksek düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Yılmaz (2018) ise Türk, Kırgız ve Rus ebeveynleri kapsayan çalışmasında her üç kültürde de öğretmen ve ev hanımı olan annelerin demokratik ebeveynlik tutumlarının diğer mesleklere sahip annelere göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Çalışmada tek çocuğa sahip Türk annelerin iki ve üzeri çocuğa sahip annelere göre çocuklarına yönelik daha fazla demokratik tutuma, dört çocuğa sahip annelerin en az düzeyde demokratik tutuma ve bir ve iki çocuğu olanlara göre daha baskıcı ve otoriter tutuma sahip oldukları; Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumlarının çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Literatürde tek çocuklu ebeveynlerin daha yumuşak ve duyarlı davranışlar sergilerken üç ve daha fazla çocuğu olan ebeveynlerin kuralcı davranışlara sahip olduğu bilinen çalışmalara rastlanmaktadır (Özyürek ve Tezel-Şahin, 2005). Gürsoy vd. (2019), Türkiye'de

yaşayan Ahıskalı annelerin çocuk sayısına göre demokratik tutum ve aşırı hoşgörölü tutum düzeylerinin değişmediğini saptamıştır. Araştırma bulgularına benzer şekilde Karabulut-Demir (2007), tek çocuğu olan Türk annelerin, birden fazla çocuğu olan annelere göre daha demokratik tutum sergilediklerini tespit etmiştir. Araştırma bulgularından farklı olarak Alabay (2017) tarafından yapılan araştırmada çocuk sayısının ebeveyn tutumları açısından etkili olmadığı tespit edilmiştir. Yılmaz (2018) da Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocuk sayısına göre farklılaşmadığını tespit etmiştir. Ebeveyn tutumlarının çocuk sayısından etkilenmediği araştırmalarda, bu çalışmadan farklı sonuçlara ulaşılmasının nedeni, seçilen örneklemin farklılığı olabilir. Milletlerin benimsediği değerler ve kültürleri farklı olduğu gibi aile değerleri ve çocuk yetiştirme tutumları da farklılık gösterebilmektedir. 1970’lerde Çin’de yürütölen aile planlama politikası, 1980’lerden başlayıp Doğu Türkistan’da da katı bir şekilde uygulanmıştır. Ancak, islami inanç ve çocuğa yüksek önem veren bir kültöre sahip olan Uygurlar için bu büyük bir problem olarak tanımlansa da uygulamaya mecbur kalmışlardır. Türkiye ya da başka ölkelere göç eden Uygurlar çocuk sevgisi ve “Balalık ev bazar, balasız ev mazar.” (Çocuklu ev pazar, çocuksuz ev mezar.) temeline dayandırılmış aile düşüncesi ile çok çocuk sahibi olabilmekte ve bu çocukları iyi yetiştirmeyi kendi milleti için bir borç bilmektedir. Uygurların geleneksel aile yapısı ve aile düşünceleri geniş aile ve çok çocuk temeline dayanmaktadır. İslam dinini benimseyen bir millet olan Uygurlar, dini inancı gereği çok çocuk yapmayı ve bu yoldaki zorluklara sabırla katlanmayı hep olumlu karşılamış olabilir. Bu nedenle çocuklara yönelik tutumlarının çocuk sayısına göre farklılaşmadığı söylenebilir.

Çalışmada gelir durumunu düşük olarak belirten Türk annelerin orta ve yüksek aile gelirine sahip annelere göre çocuklarına yönelik daha baskıcı-otoriter tutuma sahip oldukları; buna karşın Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumlarının aile gelir durumu değişkenine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Gelir durumu açısından Türk annelerinin baskıcı – otoriter ve aşırı hoşgörölü tutum düzeylerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda gelir düzeyi düşük olan Türk annelerin baskıcı – otoriter ve aşırı hoşgörölü tutumlarının orta ve yüksek gelir düzeyine sahip annelere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak Uygur annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının gelir düzeylerine göre farklılaşmadığı gözlenmiştir. Literatürde,

çalışmada elde edilen Türk annelerin tutumlarında farklılaşma olduğu bulgusunu destekleyen; ailede gelir düzeyi arttıkça annelerin otoriter tutumlarının azaldığını gösteren çalışmalar mevcuttur (Gökçe, 2013; Gölcük, 2014; Korbek-Gökmen, 2019). Bunun sebebi duygusal ve ekonomik yeterliliğin ilişkisi olabilir (Brody vd., 1999). Ekonomik imkanları yeterli ebeveynlerin önceliklerinin, çocuklarına etkili ebeveynlik davranışları olurken yetersiz ekonomik durumun, ebeveynleri farklı öncelikler edinmeye iteceği düşünülmektedir. Bu durumda önceliğin çocuğa olumlu davranmak değil çocuğun beslenme, barınma sağlık gibi temel ihtiyaçlarını gidermek olacağı düşünülmektedir. Yılmaz'ın (2018) kültürlerarası örnekleme yapmış olduğu çalışmada, alt ve orta gelir durumuna sahip Türk ve Kırgız ebeveynlerin sıkı disiplin tutumunun, ekonomik durumu iyi olanlara göre daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Çalışmasında ekonomik durumu orta ve altı olan Rus ebeveynlerin ise sağlıklı tutumlarının ekonomik durumu yüksek düzeyde olanlara nazaran daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmadaki bulgulardan da yola çıkılarak Uygur aile yapısında çocuğu olmayan ailenin aileden sayılmaması ve çocuğun yetiştirilmesine verilen önem göz önüne alındığında (Ulusoy ve Celil, 2011), Uygurlu annelerde gelir durumuna göre ebeveyn tutumlarının farklılaşmamasının tutarlı olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada hem Türk hem de Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumlarının, aile yapısı değişkenine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Hem Türk hem de Uygur kültürüne ve aile yapısına bakıldığında; iki kültürün de ataerkil aile yapısına sahip ve geleneklerine bağlı olduğu (Ulusoy ve Celil, 2011; Qarluk, 2005), geçmişte geniş aile yapısı var olmuş olsa da modern dünya ile çekirdek aile yapısının benimsendiği, annenin çocuğun bakımı ve evin işlerinden babanın ise evin geçiminden sorumlu olduğu (Rahman ve Huştar, 1996; Zang, 2012) bilinmektedir. Çalışma sonucuna göre ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının aile yapısına göre farklılaşmaması, aile yapıları ve yaşam koşullarının değişmesi ile açıklanabilir. Geçmişte çocuğu cezalandırma, doğru ve yanlış ayırt etmesine yardımcı olmama, çocukla iletişim kurmama gibi davranışlar görülürken (Kağıtçıbaşı, 1996) günümüzde çocukla var olan durumun konuşulduğu, çözüme yönelik tartışmalar yapıldığı görülmektedir (Çopur vd. 2006). Ayrıca ebeveynlerin çocuklara bakış açıları, çocuğa yükledikleri anlam, çocuğun ailedeki yeri ve önemindeki değişimin de araştırma sonucunu

desteklediği söylenebilir. Hem Türk hem Uygur annelerin kendi ailesinde yani yetiştiği ailede gördüğü tutum, bugün de kendi çekirdek ailesine yansımış olabilir. Ayrıca hızlı kentleşme, sanayileşme ve kadınların da çalışması nedeniyle son 30 yılda Uygur ailelerinin tür ve yapılarında değişiklikler olduğu bilinmektedir. Ama çekirdek aileler kurulsa da, gençlerin büyüklere yakın çevreden ev kurması yine geniş ailelerin çocuk bakımına katılması ve üstlenmesi nedeniyle ailelerin yapısında karmaşıklık vardır. Yani çocuklar kendi çekirdek ailesinde yaşasa dahi, büyükanne ve büyükbaba ile de sürekli etkileşim halindedir. Bu durumda çocuğun ne çekirdek ailede ne de geniş ailede yaşadığı kesin olarak söylenememektedir. Bununla birlikte aile büyüklerinin kendi tecrübelerinden yola çıkarak genç ebeveynlerin çocuk yetiştirmesine karışması ve çatışmalarda gençlerin büyüklere saygı olarak onlara itaat etmesi de etkenlerden biri olabilir.

Türk ve Uygur olmak üzere iki farklı kültürden annelerin okul öncesi çocuklarına yönelik tutumlarının incelendiği bu çalışmada, Türk annelerin çocuklarına yönelik tutumları yaş, öğrenim durumu, meslek, çocuk sayısı ve aile gelir durumuna göre farklılıklar gösterirken Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumlarının yalnızca meslek değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Tüm bu bulguların Uygurluların ülkelerinden göç ederek Türkiye’de, yani farklı bir sosyo-kültürel ortamda yaşıyor olmalarından ve buna bağlı yaşadıkları güçlüklerden kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Göçün kadın üzerindeki etkileri olumlu ya da olumsuz yönde olabilmektedir. Düşük gelir düzeyine sahip bir ülkeden yüksek gelire sahip bir ülkeye göç edildiğinde kadının durumu iyileşirken o ülkenin dilinin bilinmesi ve iş sahibi olunması gibi koşullar bu sürecin pozitif etkisini güçlendirmektedir. Pek çok dünya ülkesinde kadının statüsü düşüktür. Düşük statüye sahip bir kadının savaş, terör ve şiddete bağlı olarak ülkesini terk etmek zorunda kalması ve bu duruma göçmen olma durumunun eklenmesi ise negatif bir durumdur. Nitekim göçün türüne bağlı olarak kadınlar hem kadın oldukları hem de göçmen oldukları için cinsel taciz, tecavüz ve şiddette maruz kalabilmekte (Adanu ve Johnson, 2009) fuhuşa zorlanmakta, bu duruma bağlı olarak istenmeyen gebelikler (Carbolla ve Nerukar, 2001), cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve HIV enfeksiyonu açısından da risk grubuna girmektedirler (Miller vd., 2007). Bu olumsuzluklar, kadının kendi ülkesinden uzakta olması, ekonomik, sosyal, psikolojik güçlüklerle

karşılaşması ile ilişkilendirilebilir. Etkiler bir birey için bile oldukça ağırken çocuklarına karşı görev ve sorumlulukları olan bir anne için daha ağır olacağı düşünülmektedir.

Kırdan kente olan göç durumunda yaşadığı kırsalda üretici konumunda bulunan kadın, üretimden kopmuş, yabancı olduğu bir ortamda evine kapanabilmektedir. Ailenin yabancı olduğu çevreye karşı geliştirdiği savunma mekanizması içinde, sığınılan kültürel ve geleneksel bağlarla daha da fazla baskı altına girebilmektedir. Genel olarak kendi iradesi dışında göç eden kadının, eşi ve çocukları ile de ilişkileri olumsuz etkilenebilir, fiziksel ve ruhsal sağlığında aksamalar olabilir. Sosyal bir hareket olan göç olgusu, kültürel yaşamdan ekonomik yaşama kadar, hayatın hemen hemen her yönünü etkileyen önemli bir değişimdir. Buldukları yere aidiyet geliştiremeyen aileler, sağlıklı yaşam koşullarıyla birlikte, iki kültür arasında sıkışarak toplumsal uyumsuzluk yaşamakta, bu uyumsuzluk da beraberinde başka sorunları getirmektedir. Dolayısıyla Uygur annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının da göçten etkilenebileceği söylenebilir.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmada ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

6.1. SONUÇLAR

Bu çalışmada, çocukları okul öncesi eğitime devam eden ve Türkiye’de yaşayan Uygur ve Türk annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına yönelik sonuçlar, çalışmanın alt problemleri doğrultusunda aşağıda sıralanmıştır.

- Türk ve Uygur annelerin Demokratik Tutum ile Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyut puanlarının ortanın üzerinde yüksek, Aşırı Hoşgörülü ve Otoriter Tutum alt boyut puanlarının ise orta düzeydedir.
- Türk anneler Uygur annelere göre çocuklarına yönelik daha demokratik, daha baskıcı ve otoriter, daha aşırı hoşgörülü tutumlara sahiptirler.
- Yaşı 25 ve daha küçük Türk annelerin çocuklarına yönelik tutumlarının yaşı 36 ve daha üzeri annelere göre daha demokratik, yaşı 31 ve üzeri annelere göre daha aşırı hoşgörülü olurken Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumları yaşlarına göre farklılaşmamıştır.
- İlkokul mezunu Türk anneler lise, lisans ve lisansüstü mezunu annelere göre çocuklarına yönelik daha az demokratik tutuma sahip iken; Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumları öğrenim durumlarına göre farklılaşmamıştır.

- Türk ve Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumları mesleğe göre farklılaşmıştır.
- Tek çocuğa sahip Türk anneler iki ve üzeri çocuğa sahip annelere göre çocuklarına yönelik daha fazla demokratik tutuma, dört çocuğa sahip anneler en az düzeyde demokratik tutuma, bir ve iki çocuğu olanlara göre daha baskıcı ve otoriter tutuma sahip iken Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumları çocuk sayısına göre farklılaşmamıştır.
- Gelir durumunu düşük olarak belirten Türk anneler orta ve yüksek aile gelirine sahip annelere göre çocuklarına yönelik daha baskıcı-otoriter ve daha aşırı hoşgörülü tutuma sahip iken Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumları aile gelir durumuna göre farklılaşmamıştır.
- Türk ve Uygur annelerin çocuklarına yönelik tutumları, aile yapısına göre farklılaşmamıştır.

6.2. ÖNERİLER

- Ebeveyn tutumlarının kültürler arası değiştiği dikkate alındığında farklı kültürler arasındaki etkileşimin, olumlu ebeveyn tutumlarının öğrenilmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda aynı ülkede yaşayan farklı etnik kökenlere sahip ailelerin bir araya getirilmesiyle birbirlerini tanımalarına aracılık edecek etkinlikler düzenlenebilir.
- Gelecek çalışmalarda, farklı kültürlere sahip ebeveynlerin, çocuk yetiştirme tutumlarının karşılaştırılmasının, bu konudaki literatüre kayda değer katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Özellikle göçmenlerin dezavantajlı durumları dikkate alındığında, Türk ebeveynlerle birlikte çocuk yetiştirme tutumlarına yönelik eğitimlere dahil edilmesinin gerekli ve önemli olduğu söylenebilir.

- Bu çalışmada okul öncesi dönem çocuğu olan annelerle çalışılmıştır. Gelecek araştırmalarda, farklı yaş grupları ve dönemlerde çocuğu olan anne ve babalarla çalışılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Adanu, R. M. ve Johnson, T. R. (2009). Migration and women's health. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 106(2), 179-181.

Akinsola, E. F. (2011). Relationships between parenting style, family type, personality disposition and academic achievement of young people in nigeria. *Ife Psychologia: An International Journal of Psychology in Africa*, 19(2), 246-267.

Aksoy, A. B., Kılıç, Ş. ve Kahraman, Ö. G. (2009). Asya kültürlerinde ebeveynlik stilleri ve uygulamaları. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 14-25.

Aktürk, M. F. (2015). Çocukları okul öncesi eğitime devam eden 5 yaş grubu ebeveynlerin anne-baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Alabay, E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 156-174.

Albert, I., Trommsdorff, G. ve Mishra, R. (2007). Parenting and adolescent attachment in India and Germany. In Z. Guanying (Ed.), *Perspectives and progress in contemporary cross-cultural psychology* (pp. 97–108). Beijing: China Light Industry Pr.

Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 97-107.

Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda kargı ve bunu etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 15-19.

Alizadeh, S., Talib, M. B., Abdullah, R. ve Mansor, M. (2011). Relationship between parenting style and children's behavior problems. *Asian Social Science ASS*, 7(12), 195-200.

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Washington, DC.

Atabey, D. (2017). Anasınıfına devam eden çocukların annelerinin anne tutumlarının incelenmesi (çorum ili örneği). *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 145-168.

Atalay-Yalçın, F. (2010). Genç yetişkinlerin çocuk yetiştirme tutumları ile algıladıkları ana-baba davranışları arasındaki ilişki. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.

Aydın, B. (2002). *Gelişim Psikolojisi*. İstanbul: SFN Baskı.

Aydoğdu, F. (2020). Aile ile ilgili temel kavramlar ve aile kuramları. R. Pekşen Akça ve F. Aydoğdu (Ed.) *Aile Eğitiminde Güncel Konular* içinde (s. 1-32). Ankara: Eğiten.

Aydoğdu, F. ve Dilekman, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 570-585.

Baldwin, A. L., Baldwin, C. ve Cole, R. E. (1990). Stress-resistant families and stress-resistant children. In J. Rolf, A. Masten, D. Chicchetti, K. Nuechterlein, & S. Weintraub (Eds.), *Risk and protective factors in the development of psychopathology* (pp. 257-280). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Barnhart, C. M., Raval, V. V., Jansari, A. ve Raval, P. H. (2013). Perceptions of parenting style among college students in India and the United States. *Journal of Child and Family Studies*, 22(5), 684-693.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting styles on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.

Baumrind, D. (1972). An exploratory study of socialization effects on black children: some black-white comparison. *Child Development*, 43, 261-267.

Baumrind, D. (1971). Types of adolescent life-styles. *Developmental Psychology Monographs*, 4(1), 99-102.

Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.

Baydar, N. (1995). Consequences for children of their birth planning status. *Family Planning Perspectives*, 27, 228-234.

Beaton, D., Bombardier, C., Guillemin, F. ve Ferraz, M. B. (2007). Recommendations for the Cross-Cultural Adaptation of the DASH and Quick DASH Outcome Measures. *Institute for Work and Health*, 1-45.

Black, S. E., Devereux, P. J. ve Salvanes, K. G. (2005). The more the merrier? The effect of family size and birth order on children's education. *Quarterly Journal of Economics*, 120, 669-700.

Bolat-Yılmaz, E. (2011). Anne baba eğitiminin beş-altı yaş çocuğa sahip anne babaların çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarına etkisinin incelenmesi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

- Bombi, A. S., Pastorelli, C., Bacchini, D., Di Giunta, L., Miranda, M. C. ve Zelli, A. (2011). Attributions and attitudes of mothers and fathers in Italy. *Parenting, 11*(2-3), 129-141.
- Bornstein, M. H., Putnick, D. L. ve Lansford, J. E. (2011). Parenting attributions and attitudes in cross-cultural perspective. *Parenting, 11*(2-3), 214-237.
- Bornstein, L. ve Bornstein, M. H. (2008). Parenting styles and child social development. In: R. E. Tremblay, R. G. Barr ve RDeV Peters, (Eds). *Encyclopedia on Early Childhood Development*. Montreal, Quebec: Centre of Excellence for Early Childhood Development.
- Bornstein, M. H. (1991). *Cultural approaches to parenting*. Hillsdale, NJ. Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Bredenkamp, S. (2015). *Erken Çocukluk Eğitiminde Etkili Uygulamalar*. (2. Basım). (Çev. Ed.: Hatice Zeynep İnan ve Taşkın İnan). Ankara: Nobel.
- Brody, G. H., Flor, D. L. ve Gibson, N. M. (1999). Linking maternal efficacy beliefs, developmental goals, parenting practices and child competence in rural single-parent African American families. *Child Development, 70*(5), 1197-1208.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bronstein, M. H., Zlotnik, D. (2008). Parenting styles and their effects. M. M. Haith ve J.B. Benson (Ed.). *Infant and Early Childhood Development*, 496-509.
- Buri, J. R., Louiselle, P. A., Misukanis, T. M. ve Mueller, R. A. (1988). Effects of parental authoritarianism and authoritarianism on self-esteem. *Personality and Social Psychology Bulletin, 14*(2), 271-282.
- Calafat, A., García, F., Juan, M., Becoña, E. ve Fernández-Hermida, J. R. (2014). Which parenting style is more protective against adolescent substance use? Evidence within the European context. *Drug and Alcohol Dependence, 138*, 185-192.
- Cantekin, D. ve Akduman, G. G. (2020). Annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarının duygularını yönetme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 21*(1), 87-92.
- Carlson, L. ve Grossbart, S. (1988). Parental style and consumer socialization of children. *Journal of Consumer Research, 15*(1), 77-94.
- Carr, A. (2006). *The Handbook of Child and Adolescent Clinical Psychology: A contextual Approach*. (2nd Edition) (pp. 21- 25). London: Routledge.
- Chang, M. (2007). Cultural Differences In Parenting Styles and Their Effects on Teens' Self-Esteem, Perceived Parental Relationship Satisfaction, and Self-Satisfaction. Mellon University Dietrich College Dietrich College of Humanities and Social Sciences, Honors Theses, Carnegie.

Chao, R. K. (1994). Beyond parental control and authoritarian parenting style: Understanding Chinese parenting through the cultural notion of training. *Child Development*, 65, 1111-1119.

Chao, R. K. ve Sue, S. (1996). Chinese parental influence and their children's school success: A paradox in literature on parenting styles. In S. Lau (Ed.), *Growing up the Chinese way* (pp. 93-120). Hong Kong: Chinese University Press.

Checa, P. ve Abundis-Gutierrez, A. (2017). Parenting and temperament influence on school success in 9-13 year olds. *Frontiers in Psychology*, 8, 543.

Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M. ve Bornstein, M. H. (2000). Contemporary Research on Parenting. *American Psychologist*, 55(2), 218-232.

Çağdaş A (2012). *Anne-baba-çocuk iletişimi*, (1. Baskı). Ankara: Eğiten.

Çağdaş, A. ve Seçer, Ş. (2011). *Anne baba eğitimi*, (1.Baskı). Ankara: Eğiten.

Çakmak, Ç. ve Kaplan, N. (2015). *Çocuk yetiştirme tarzları anne- baba tutumları*. Aydın İl Emniyet Müdürlüğü, Aydın.

Çapık, C., Gözüm, S. ve Aksayan, S. (2018). Kültürlerarası ölçek uyarlama aşamaları, dil ve kültür uyarlaması: güncellenmiş rehber. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 26(3), 199-210.

Çelik, İ., Halmatov, M. ve Sariçam, H. (2012). Attitudes of parents toward child-rearing: A case study. *Bulgarian Journal of Science and Education Policy (BJSEP)*, 6(2) 370-385.

Çevik-Özdemir, H. N. (2018). Aile sağlığı. R. Küçükali (Ed.) *Çocuk ve aile içinde*. (S. 31). Ankara: Anı.

Çetinkaya, B. (2017). *Sevdiğinizize Bağlı Mısınız, Bağımlı Mısınız? Bağlanma Kuramı*. (3. Basım.) Ankara: Pegem.

Çopur, Z., Erkal, S. ve Şafak, Ş. (2006, Mart). *Annelerin 12 yaş üzeri çocuklarıyla ilişkilerinde yaşadıkları çatışmaların incelenmesi*. I. Uluslararası Ev Ekonomisi Kongresi, Ankara.

Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487- 496.

Dearing, E., McCartney, K. ve Taylor, B. A. (2006). Within-child associations between family income and externalizing and internalizing problems. *Developmental Psychology*, 42(2), 237-252.

Derman, M. T. ve Başal, H. A. (2013). Okul öncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.

- Dinn, A. A. ve Sunar, D. (2017). Çocuk yetiştirme tutumları ve bağıntılarının kültür içi ve kültürlerarası karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 95-110.
- Dor, A. ve Cohen-Fridel, S. (2010). Preferred parenting styles: Do jewish and arab-israeli emerging adults differ? *Journal of Adult Development*, 17(3), 146-155.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim Sağlıklı İnsan Sağlıklı Aile*. İstanbul: Sistem.
- Dursun, A. (2010). Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Dwairy, M. (1997). *Personality, culture, and Arab society*. Jerusalem, Israel: Al-Noor Press.
- Dwairy, M. (2004a). Parenting styles and psychological adjustment of Arab adolescents. *Transcultural Psychiatry*, 41(2), 233-252.
- Dwairy, M. (2004b). Parenting styles and psychological adjustment of Arab gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 48(4), 275-286.
- Dwairy, M. ve Menshar, K. E. (2006). Parenting style, individuation, and mental health of Egyptian adolescents. *Journal of Adolescence*, 29(1), 103-117.
- Erdoğan, M. Y. (2006). Ana baba tutumları ile öğretmen davranışlarının çocuklarda öğrenilmiş çaresizlik düzeyi ile ilişkileri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13(3), 98-105.
- Erkman, F. ve Ekmekci, A. Y. (2011). Congruence of Parent and Child Perceptions of Parental Acceptance-Rejection”, Elias Kourkoutas and Fatos Erkman (Ed.) *Interpersonal Acceptance and Rejection: Social, Emotional, and Educational Contexts*, (S. 23-35) Boca Raton: Brown Walker Press.
- Ermağan, İ. ve Üstünel, E. (2014). Çin'in ortadoğu politikaları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(37), 19-39.
- Ersoy, Ö. ve Şahin, F. (1999). 0-6 yaş döneminde anne-baba eğitiminin önemi. *Mesleki Eğitim Dergisi*, 1(1), 58-62.
- Ertürk-Kara, H. G. (2021). Aile kuramları. T. Güler-Yıldız (Ed.) *Aile eğitimi ve katılımı* içinde (s.21-29). Ankara: Pegem.
- Filiz, Z. (2011). Determining the parenting styles of university students through discriminant analysis and evaluating its relationship with self-esteem. *Journal of Theory and Practice in Education*, 7, 124-141.
- Frost, R. O., Martin, P., Lahart, C. ve Rosenblate, R. (1990) . The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14, 449-468.
- Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (1993). *Çocuk ve ergen gelişimi*. İmge kitabevi.

García, F. ve Gracia, E. (2009). Is always authoritative the optimum parenting style? Evidence from spanish families. *Adolescence Roslyn Heights*, 173(44), 101-131.

Garg, R., Levin, E., Urajnik, D. ve Kauppi, C. (2005). Parenting style and academic achievement for east indian and canadian adolescents. *Journal of Comparative Family Studies*, 36, 653-661.

Garip, S. (2010). 5-6 yaş döneminde, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuğu olan eşlerin çocuk yetiştirme stilleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Gonen-Avital, S. (2018). Cultural differences in parental attitudes and ways of coping towards learning disabilities of their children—an outline of a research study. *Studia Edukacyjne*, 48, 401-409.

Gökçe, F. (2013). 5-6 yaş çocukların sosyal- duygusal uyumları ile annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Gölcük, M. (2014). Prediction of parenting styles from child and maternal temperamental characteristics. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Grusec, J. E. ve Davidov, M. (2007). Socialization In The Family. The Roles Of Parents. In J. E. Grusec And P.D Hasting (Ed.) *Handbook Of Socialization: Theory And Research* (pp. 284-309). New York The Guilford Press.

Günalp, A. (2007). Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi (Aksaray ili örneği). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Gürsoy, F., Aral, N., Aydoğdu, F. ve Aysu, B. (2019, Mayıs). Ahıska türk annelerin çocuk yetiştirme tutumları üzerine türk kültürünün etkilerinin incelenmesi. Uluslararası Türkiye-Litvanya İlişkileri Sempozyumu, Vilnius, Litvanya.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis*. (7. Edition). Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey.

Haktanır, G., Baran, G. ve Alisinanoğlu, F. (1998). Çalışan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 22(109), 27-31.

Hale, R. (2008). Baumrind Parenting Styles and Their Relationship to the Parent Developmental Theory. Pace University, Doctoral Dissertation, USA.

Haslberger, A. (2005). Facets and dimensions of cross-cultural adaptation: Refining the tools. *Personnel Review*, 34(1), 85-109.

Hebibullah, A. (2000). *Uygur Etnografyası*. (2. Baskı). Xinjiang Halk Neşiriyatı, Ürümqi.

- Herz, L. ve Gullone, E. (1999). The relationship between self-esteem and parenting style: A cross-cultural comparison of australian and vietnamese australian adolescents. *Journal of cross-cultural psychology*, 30(6), 742-761.
- Hill, N. E. (1995). The relationship between family environment and parenting style: A preliminary study of African American families. *Journal of Black Psychology*, 21(4), 408-423.
- Hoskins, D. H. (2014). Consequences of parenting on adolescent outcomes. *Societies*, 4(3), 506-531.
- Huang, C. Y., Cheah, C. S., Lamb, M. E. ve Zhou, N. (2017). Associations between parenting styles and perceived child effortful control within chinese families in the united states, the united kingdom, and taiwan. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 48(6), 795-812.
- Johnson, L. E. ve Kelley, H. M. (2011). Permissive parenting style. In Goldstein.S, & Nagliere. A. J. (Eds). *Encyclopedia of Child Behavior and Development* (pp. 1080-1090). New York: Springer.
- Kağıtçıbaşı, C. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 1-20.
- Kağıtçıbaşı, Ç., (1996). *İnsan Aile Kültür*, Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun değeri. Türkiye’de değerler ve doğurganlık*. İstanbul: Gözlem.
- Kağıtçıbaşı, C. (1970). Social norms and authoritarianism: A Turkish-American comparison. *Journal of Personality and Social Psychology*, 16, 444-451.
- Karabulut-Demir, E. (2007). Ebeveyn tutum ölçeği (etö). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Karabulut-Demir, E. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (Etö). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel.
- Kaya, A. (2010). İlköğretim öğrencilerinin anne- babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının kişilik özelliklerine göre değişkenliğinin incelenmesi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Keshavarz, S. ve Baharudin, R. (2009). Parenting style in a collectivist culture of Malaysia. *European Journal of Social Sciences*, 10(1), 66-73.

Kitapçioğlu, G. ve Yanikkerem, E. (2008). Manisa Doğumevinde doğum yapan kadınların doğurganlık öyküleri, aile planlaması davranışı ve doğum sonrası aile planlaması danışmanlığı. *Ege Tıp Dergisi*, 47, 87-92.

Korbek-Gökmen, E. (2019). Okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveyn tutumları ile sosyal yetkinlik ve davranış durumları arasındaki ilişki. İstanbul Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Körük, S., Öztürk, A. ve Kara, A. (2016). The predictive strength of perceived parenting and parental attachment styles on psychological symptoms among turkish university students. *International Journal of Instruction*, 9(2), 215-230.

Kremers, S. P., Brug, J., De Vries, H. ve Engels, R. C. (2003). Parenting style and adolescent fruit consumption. *Appetite*, 41(1), 43-50.

Kulaksızoğlu, A. (2014). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Lamborn, S. D., Mants, N. S., Steinberg, L. ve Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62, 1049-1106.

Larzelere, R. E., Morris, A. S. E. ve Harrist, A. W. (2013). *Authoritative parenting: Synthesizing nurturance and discipline for optimal child development*. American Psychological Association.

Luster, T., Rhoades, K. ve Haas, B. (1989). The relation between parental values and parenting behavior: A test of the Kohn hypothesis. *Journal of Marriage and the Family*, 139-147.

Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P. H. Mussen (Ed.), *Handbook of child psychology* (Vol. 4, pp. 1-101). New York: Wiley.

McKinney, C., Stearns, M. ve Rogers, M. M. (2018). Perceptions of differential parenting between Southern United States mothers and fathers. *Journal of Child and Family Studies*, 27(11), 3742-3752.

Nacak, M., Yağmurlu, B., Durgel, E. ve Vijyer, F. (2011). Metropol Ve Anadolu'da Ebeveynlik: Biliş Davranışlarda Şehrin Ve Eğitim Düzeyinin Rolü. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 26, 85-100.

Navaro, L. (1987). Çağdaş Anne/Baba Eğitimi Neleri Kapsayabilir? *Ya-Pa 5. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*. Antalya.

Navaro, L. (2003). *Gerçekten Beni Duyuyor Musun?* (7. Baskı) İstanbul: Remzi.

Newman, K., Harrison, L., Dashiff, C. ve Davies, S. (2008). Relationships between Parenting Styles and Risk Behaviours in Adolescent Health: An Integrative Literature Review. *Rev Latino-am Enfermagem janeiro-fevereiro*, 16(1), 142- 150.

Nijhof, K. S. ve Engels, M. E. (2007). Parenting styles, coping strategies and the expression of homesickness. *Journal of Adolescence*, 30(5), 709-720.

Oyserman, D., Coon, H. M. ve Kimmelmeier, M. (2002). Rethinking individualism and collectivism: Evaluations of theoretical assumptions and meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 128(1), 3-72.

Öz, İ. (2005). *Anne- Baba Olma Sanatı*. İstanbul: Alfa.

Özgüven, İ. E. (2010). *Ailede iletişim ve yaşam*, Ankara: PDREM.

Özgün, Ö. (2020). Ebeveynlikle ilgili kuramlar ve araştırmalar. Z. F. Temel (Ed.) *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları* içinde. (s. 70-81) Ankara: Anı.

Özsoy, E. (2013). A tipi ve b tipi kişilik ile iş tatmini arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

Özyürek, A. (2021). Aile ve ebeveynlik. A. Özyürek ve A. Çetin (Ed.) *Farklı Kültürlerde Aile ve Çocuk* içinde. (s. 6-11) Ankara: Vize.

Özyürek, A., Özkan, İ., Yavuz, N. F. ve Begde, Z. (2019). Çocuğu ilkokula devam eden ebeveynlerin çocuk yetiştirme görüş ve tutumları arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(1), 323-340.

Özyürek, A. (2017). Okul öncesi çocuğa sahip anne – babalara yönelik “Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Anne – Baba Görüşleri” ve “Anne – Baba Tutum Ölçeği” geliştirme çalışması. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 26-38.

Özyürek, A., Çetin, A., Yıldırım, R., Evirgen, N. ve Ergun, S. (2016). Farklı kültürlerde aile çocuk etkileşimlerinin öğretmen bakış açısına göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalara Dergisi*, 9(43), 1477-1484.

Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.

Özyürek, A. (2004). Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip annebabaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Parker, J. S. ve Benson, M. J. (2004). Parent-adolescent relations and adolescent functioning: self-esteem, substance abuse, and delinquency. *Adolescence*, 39(155), 519-530.

Patock-Peckham, J. A. ve Morgan-Lopez, A. A. (2006). College drinking behaviors: Mediation links between parenting styles, impulse control, and alcohol-related outcomes. *Psychology of Addictive Behaviors*, 20(2), 117-125.

- Pellerin, L. A. (2005). Applying baumrind's parenting typology to high schools: toward a middle-range theory of authoritative socialization. *Social Science Research*, 34(2), 283-303.
- Phares, V. (2003). *Understanding Abnormal Child Psychology*. USA: John Wiley & Sons. Inc.
- Piko, B. F. ve Balázs, M. Á. (2012). Authoritative parenting style and adolescent smoking and drinking. *Addictive Behaviors*, 37(3), 353-356.
- Pinquart, M. ve Kauser, R. (2018). Do the associations of parenting styles with behavior problems and academic achievement vary by culture? Results from a meta-analysis. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 24(1), 75-100.
- Pridham, K., Denney, N., Pascoe, J., Yiu-Ming, C. ve Diane, C. (1995). Mothers' solutions to childrearing problems: conditions and processes. *Journal of Marriage & Family*, 57(3), 785-799.
- Qarluq, A. C. (2005). Günümüz uygur aile yapısındaki gelişmeler. *Bilig*, (34), 33-44.
- Quah, S. R. (2003). Ethnicity and parenting styles among singapore families. *Marriage & Family Review*, 35(3/4), 63-83.
- Racz, S. J. ve McMahon, R. J. (2011). The relationship between parental knowledge and monitoring and child and adolescent conduct problems: A 10-year update. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 14(4), 377-398.
- Rahman, A. ve Huştar, Ş. R. H. (1996). *Uygur Örp-Adetleri*. (1. Baskı). Xinjiang Yaş-Ösmürler Neşiryatı, Ürümçi.
- Reitman, D., Rhode, P. C., Hupp, S. D. A. ve Altobello, C. (2002). Development and validation of the parental authority questionnaire-revised. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 24(2), 119-127.
- Rose, G. M. (1999). Consumer socialization, parental style, and developmental timetables in the United States and Japan. *Journal of Marketing*, 63(3), 105-119.
- Rubin, K. H. ve Burgess, K. (2002). Parents of aggressive and withdrawn children (2nd ed.). In: M. Bornstein (Ed.). *Handbook of Parenting* (Vol. 1) (pp. 383-418). Hillsdale, NJ: Sage.
- Russell, A., Aloa, V., Feder, T., Glover, A., Miller, H. ve Palmer, G. (1998). Sex-based differences in parenting styles in a sample with preschool children. *Australian Journal of Psychology*, 50(2), 89-99.
- Sadi, G. (2018). "5-8 yaş çocukların uyum becerilerinin yordayıcısı olarak anne baba tutumları. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- Sahithya, B. R., Manohari, S. M. ve Vijaya, R. (2019). Parenting styles and its impact on children—a cross cultural review with a focus on India. *Mental Health, Religion & Culture*, 22(4), 357-383.
- Sak, R., Sak-Şahin, İ. T., Atlı, S. ve Şahin, B. K. (2015). Okul öncesi dönem anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972-991.
- Saluk, R. G. (2014). Uygur türkleri: tarih, destan ve gelenek. *Bilimsel Eksen*, 4(13), 75-86.
- Sarioğlu-Uğur, S. (2018). Örgütsel sessizlikle kişilik tipleri arasındaki ilişki. (1. Basım.) Ankara: Pegem.
- Sarwar, S. (2016). Influence of parenting style on children's behaviour. *Journal of Education and Educational Development*, 3(2), 222-249.
- Sayan K, Bağlan, M (2011). *Koruyucu psikoloji*. İstanbul: Timaş.
- Sayıl, M. ve Yağmurlu, B. (Ed.). (2012). *Ana Babalık: Kuram ve Araştırma*. (1.Baskı). İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Schaffer, C. E. ve Digeronimo, T. F. (2009). *Anne ve babalar için çocuk psikolojisi* (Çev. M. M. Açıkan). İstanbul: Yakamoz.
- Sevi, E. S. (2009). Psikobiyolojik kişilik modeli ve beş faktör kişilik kuramı: mizaç ve karakter envanteri ile (tcı) beş faktör kişilik envanterinin (5fke) karşılaştırılması. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Sorbring, E. ve Gurdal, S. (2011). Attributions and attitudes of mothers and fathers in Sweden. *Parenting*, 11(2-3), 177-189.
- Steinberg, L., Dornbusch, S. ve Brown, B. B. (1992). Ethnic differences in adolescent achievement: An ecological perspective. *American Psychologist*, 47(6), 723-729.
- Steinberg, L., Mounts, N., Lamborn, S. ve Dornbusch, S. (1991). Authoritative parenting and adolescent adjustment across varied ecological niches. *Journal of Research on Adolescence*, 1, 19-36.
- Sümer, N., Gündoğdu-Aktürk, E. ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Şahin, E. S. (2020). Ayırıcı özellik kuramı; G. Allport, R. Cattell, P. T. Costa ve R. R. McCrae. D. Gençtanırım-Kurt ve E. Çetinkaya-Yıldız (Ed.) *Kişilik Kuramları Gerçek Yaşamdan Kişilik Analizi Örnekleriyle* içinde (s. 532). Ankara: Pegem.
- Şalıcı, O., Sağlam, C. ve Derici, S. (2018). Türkiye’de yapılan anne-baba çocuk yetiştirme tutumlarına yönelik lisansüstü çalışmaların incelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 78-87.

Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2012). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 31-48.

Şanlı, D. (2007). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Şendil, G. ve Kaya-Balkan, İ. (2005). *Anne baba olmak*. (1. Baskı). İstanbul, Morpa.

Şendil, G. (2008). *Çocuk, Ergen ve Anne Baba*. İstanbul: Çantay.

Tapanya, S. (2011). Attributions and attitudes of mothers and fathers in Thailand. *Parenting*, 11(2-3), 190-198.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995). *Ailede çocuk eğitimi*. Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.

Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.

Tezel Şahin, F. ve Cevher, F. N. (2007, Eylül). *Türk toplumunda aile-çocuk ilişkilerine genel bir bakış*. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 38. ICANAS, Ankara, Türkiye.

Tezel Şahin, F. ve Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına niçin gereksinim duyulmuştur? aile eğitim programları neden önemlidir? *Aile Ve Toplum Dergisi*, 3(12), 7-12.

Tösten, R., Han, B. ve Anık, S. (2017). The impact of parental attitudes on problem solving skills in high school students. *Universal Journal of Educational Research*, 5(1), 170-174.

Tunç, A. ve Tezer, E. (2006). The relationship between parenting style and self-esteem. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 3(25), 37-44.

Tuzcuoğlu, N. (2004). *Bir Aile Olmak, Anne-Baba Olmanın Altın Kuralları*. İstanbul: Morpa.

Tuzcuoğlu, N. ve Tuzcuoğlu, S. (2007). *Çocuğun cinsel eğitimi. Anne ben nasıl doğdum*. (4.Baskı). İstanbul: Morpa.

Tuzgöl, M. (1998). Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Türkel, Y. D. ve Tezer, E. (2008). Parenting styles and learned resourcefulness of Turkish adolescents. *Adolescence*, 43(169), 143-152.

Ulusoy, D ve Celil, A. (2005). Uygurlarda aile. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 32, 1-29.

Uykan, E. (2019). Ebeveyn tutumları ile çocukların öz düzenlemeleri arasındaki ilişki incelenmesi. Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Van der Veen, I. ve Meijnen, G. W. (2002). The parents of successful secondary school students of Turkish and Moroccan background in the Netherlands: Parenting practices and relationships with parents. *Social Behavior and Personality*, 30, 303-316.

Varela, R. E., Vernberg, E. M., Sanchez-Sosa, J. J., Riveros, A., Mitchell, M. ve Mashunkashey, J. (2004). Parenting style of mexican, mexican american, and caucasian-non-hispanic families: social context and cultural influences. *Journal of Family Psychology*, 18(4), 651-657.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Weilburger, L. (2008). *Çocuk ve Disiplin*. İstanbul, Ekinoks.

Wenar, C. (1994). *Developmental psychopathology: From infancy through adolescence*. New York: McGraw-Hill.

Wissink, A. B., Dekovic, M. ve Meijer, A. M. (2006). Parenting behavior, quality of the parent-adolescent relationship, and adolescent functioning in four ethnic groups. *Journal of Early Adolescence*, 26(2), 133-159.

Wu, F. ve Qi, S. (2005, April). Parenting within cultural context: comparisons between african-american and asian-american parents. *The annual conference of American Educational Research Association*, in Montreal, Canada.

Yağmurlu, B., Çıtlak, B., Dost, A. ve Leyendecker, B. (2009). Türk annelerin çocuk sosyalleştirme hedeflerinde eğitime bağlı olarak gözlemlenen farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 1-15.

Yahav, R. (2007). The relationship between children's and adolescents' perceptions of parenting style and internal and external symptoms. *Child: Care, Health and Development*, 33(4), 460-471.

Yalçın, F. ve Türmüklü, A. (2011). Algılanan anne-baba davranışları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki. *E-Journal Of New World Sciences Academy*, 6(1), 717-735.

Yalçın, V. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum süreci ile ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Yavuzer, H. (2018). *Ana-baba ve çocuk*. (28. Baskı). İstanbul, Remzi.

Yavuzer, (2016). *Çocuğumuzun İlk 6 Yılı*, İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (2013). *Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları* (4.Baskı). İstanbul: Timaş.

Yavuzer H (2012). *Ana baba okulu SS*. İstanbul, Remzi.

Yavuzer, H. (2008). *Çocuk psikolojisi*, İstanbul, Remzi.

Yavuzer, H. (2005). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi.

Yıldız, S. A. (2004). Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6(3-4), 131-150.

Yılmaz, H. (2018). Türk, kırgız ve rus ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları: kültürler arası karşılaştırma. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 613-635.

Zang, X. (2012). Gender roles and ethnic income inequality in ürümchi. *Ethnic and racial Studies*, 35(2), 238-258.

Zervides, S. ve Knowles, A. (2007). Generational changes in parenting styles and the effect of culture. *E-journal of Applied Psychology*, 3(1), pp-65.

EK AÇIKLAMALAR A.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU (Türkçe ve Uygurca)

(Okul Öncesi Çocuğa Sahip Anne-Babalar için)

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma, annelerin çocuklarıyla ilişkilerini belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Sizden beklenen, verilen ifadelerden size en uygun olanı (x) işareti koyarak işaretlemenizdir. *Lütfen tüm ifadelere cevap veriniz, boş madde bırakmayınız.* Katılımınızdan dolayı teşekkür ederiz.

1) Yaşınız:

- 1- 25 yaş ve altı () 2- 26-30 yaş () 3- 31- 35 yaş ()
4- 36-40 yaş () 5- 41-45 () 6- 46 yaş ve üzeri ()

2) Öğrenim durumunuz:

- 1- İlkokul () 2- Ortaokul () 3- Lise () 4- Ön lisans ()
5- Lisans (4-6 yıllık fakülte) () 6- Lisansüstü (YL-doktora) ()

3) Mesleğiniz:

- 1- Çalışmıyor () 2- Serbest (Esnaf vb) () 3- İşçi ()
4- Memur () 5- Öğretmen, doktor vb. profesyonel meslek ()

4) Çocuk sayınız:

- 1- Tek çocuk () 2- İki çocuk () 3- Üç çocuk ()
4- Dört çocuk () 5- Beş çocuk ve daha fazla ()

5) Aile yapınız:

- 1- Anne baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile ()
2- Anne baba çocuklar ve aile büyüklerinden oluşan geniş aile ()
3- Anne çocuk veya baba çocuktan oluşan tek ebeveynli aile ()

6) Size göre gelir düzeyiniz:

- 1- Düşük () 2- Orta () 3 - Yüksek ()

ئاچەدۋەل

(بەسلىدە بالىسى بارلار ئۈچۈن)

ھۆرمەتلىك قاتناشقۇچى:

بۇ جەدۋەل ئانىلارنىڭ بالىلىرى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى ئېنىقلاش ئۈچۈن تۈزۈلدى. تۆۋەندىكىلەردىن سىزگە ئەڭ ئۇيغۇن كېلىدىغانلىرىغا (✓) بەلگىسى قويىشىڭىزنى، ھەممىسىگە بەلگە قويۇشىڭىزنى، قۇرۇق قويماسلىقىڭىزنى سورايمىز. قاتناشقانلىقىڭىزغا رەھمەت.

يېشىڭىز	25 تىن كىچىكلەر						30~26	35~31	40~36	45~41	46 دىن يۇقىرىلار
مەدەنىيەت سەۋىيەسى	باشلانغۇچ	تولۇقسىز	تولۇق ئوتتۇرا	تېخنىكوم	تولۇق كۇرس	ماگىستىر ، دوكتور					
كەسپىڭىز	ئىشسىز	ئەركىن كەسپ	ئىشچى	مەمۇر	ئوقۇتقۇچى ، دوختۇر ۋە باشقا كەسپى خىزمەت						
بالا سانى	بىر	ئىككى	ئۈچ	تۆت	بەش						
ئائىلە قۇرۇلمىسى	ئانا — ئانا ۋە بالىلاردىن تەركىپ تاپقان كىچىك ئائىلە ئۈچ ئەۋلاد بىر ئۆيدە ياشايدىغان چوڭ ئائىلە ئانا ۋە بالا ياكى دادا ۋە بالىدىنلا تەركىپ تاپقان ئائىلە										
كىرىپىڭىز	تۆۋەن		ئوتتۇراھال		يۇقىرى						

EK AÇIKLAMALAR B.

ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ – A FORMU (Türkçe ve Uygurca)

Sayın Anne Baba,

Aşağıda anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin ifadeler yer almaktadır. Sizden bu ifadelere katılma düzeyinizi “Tamamen katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kısmen katılıyorum”, “Katılmıyorum” ve “Hiç katılmıyorum” şıklarından birini işaretleyerek (X) belirtmeniz beklenmektedir. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Maddeler	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1. Çocuğumu, her durumda duygu ve düşüncesini ifade etmesi için desteklerim.					
2. Çocuğum için koyduğum bir kuralı asla değiştirmem.					
3. Çocuğumu, istediği gibi davranmakta özgür bırakırım.					
4. Çocuğuma odasını toplama gibi yapabileceği bazı sorumluluklar veririm.					
5. Çocuğumun, rahatsız edici ve yanlış davranışlarını görmezden gelirim.					
6. Çocuğumla ilgili konularda kontrolü her zaman elimde tutarım.					
7. Çocuğumu, toplumun istediği ideal insan olarak yetiştiririm.					
8. Çocuğuma, onu cezalandırılacağı söylesem de bu cezaları uygulamam.					
9. Çocuğumla ilgili kararları ben alırım.					
10. Çocuğuma duyduğum güveni ona belirtirim.					
11. Çocuğum için kurallar koysam da kurallara uymasını beklemem.					
12. Çocuğumu şımartırım.					
Maddeler	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
13. Çocuğuma kuralların nedenleri ile ilgili açıklamalar yaparım.					
14. Çocuğumu, yeni şeyler denemesi konusunda cesaretlendiririm.					
15. Çocuğumu yaptığı bir şeyden dolayı cezalandırdığımda,					

ondan özür dilerim.					
16. Çocuğum, yapmasını istediğim bir işi yapmadığında hoşgörü ile karşılarım.					
17. Çocuğum için, her zaman uyması gereken kurallar koymam.					
18. Çocuğumun söz dinlemesi için, daha resmi davranırım.					
19. Çocuğuma hiçbir konuda “hayır” demem.					
20. Çocuğumu disipline etmeye çalışmam.					
21. Çocuğumun bireysel özelliklerin ve mizacının farkında olarak ona saygı duyarım.					
22. Çocuğumdan, koyduğum kurallara sorgulamadan uymasını beklerim.					
23. Çocuğum üzerinden kontrolü eksik etmem.					
24. Çocuğum olumlu davranışlar sergilediğinde, onu överim.					
25. Çocuğumdan, taleplerimi yerine getirmesini beklerim.					
26. Çocuğumun sağlam ve güçlü bir karaktere sahip olması için yaptıklarını beğendiğimi hissettirmem.					
27. Farklı bir ortamda, çocuğumun kurallara uymamasını önemsemem.					
28. Çocuğumu ilgilendiren konularda, onun fikrini de alırım.					
29. Çocuğuma karşı duygularımı güzel sözlerle, sarılarak ve öperek gösteririm.					
30. Çocuğumun her an nerede ve ne yaptığını takip ederim.					
31. Çocuğumun, yanlış davranışlarını cezalandırırım.					
32. Çocuğum ile zaman geçirmek için özel planlamalar yaparım.					
33. Çocuğum ile göz teması kurar ve sözünü kesmeden dinlerim.					
34. Çocuğumun girişkenliğini ve yeteneklerini desteklerim.					
35. Hiçbir zaman çocuğumu yalnız bırakmam.					
36. Çocuğumun sorularını önemserim ve sabırla cevaplarım.					
37. Çocuğuma hiçbir zaman şiddet uygulamam.					
38. Çocuğum hata yaptığında, onu ayıplamam.					

سۆيۈملۈك ئانىلار:

نۆۋەتدە بېرىلگەن ئانا- ئانىلارنىڭ پەرزەنت تەربىيەلەشتىكى پوزىتسىيەسىگە ئالاقىدار سوئاللارغا پۈتۈنلەي قوشۇلمىدى ، قوشۇلمىدى ، قىسمەن قوشۇلمىدى ، قوشۇلمايدىمەن ۋە ياكى قەتئىي قوشۇلمايدىمەن جاۋابلىرىنىڭ بىرىگە بەلگە قويىشىڭىز بولىدۇ. قاتناشقنىڭىزغا رەھمەت

ماددىلار	پۈتۈنلەي قوشۇلمىدىمەن	قوشۇلمايدىمەن	قىسمەن قوشۇلمىدىمەن	قوشۇلمايدىمەن	قەتئىي قوشۇلمايدىمەن
1. بالانىڭ ھەر ۋاقىت تۇيغۇسى ۋە ئويلىغانلىرىنى ئىپادىلىشىگە ياردەم بېرىمەن					
2. بالامغا بېكىتكەن قائىدىنى ھەرگىز ئۆزگەرتەيمەن					
3. بالام نېمىلاش قىلسا ئىختىيارغا قويۇپتەيمەن					
4. بالامغا ھۇجرىسىنى يىغىشتۇرۇشتەك قىلالايدىغان ۋەزىپىلەرنى بېرىمەن					
5. بالانىڭ كىشىنى بىئارام قىلىدىغان خاتا ئىشلىرىنى كۆرمەسكە سالمايمەن					
6. بالانىڭ ھەممە ئىشىنى ھەر ۋاقىت تەكشۈرۈپ ، نازارەت قىلىپ تۇرىمەن					
7. بالانى جەمئىيەتنىڭ كۈتكىنىدەك بىر ئادەم قىلىپ يېتىشتۈرىمەن					
8. بالامغا ئۆزى جازالايدىغانلىقىمنى دېسەممۇ ، ئۆزى ئىجرا قىلمايمەن					
9. بالامغا مۇناسىۋەتلىك قارارلارنى پەقەت مەنلا چىقىرىمەن					
10. بالامغا ئۆزىگە ئىشىنىدىغانلىقىمنى بىلدۈرىمەن					

ماددىلار	پۈتۈنلەي قوشۇلمىدىن	قوشۇلمىدىن	قىسمىدىن قوشۇلمىدىن	قوشۇلمايدىن	قىتئىي قوشۇلمايدىن
11. بالامغا قانئىدە بېكىتسەممۇ ، چوقۇم ئەمەل قىل دەپ چىڭ تۇرۇۋالمايدىن					
12. بالامغا بەك ۋاي دەيدىن ، نېمە دېسە ئاشۇرۇپ قىلىپ بېرىمەن					
13. بالامغا قانئىدە بېكىتشتىكى سەۋەبلىرىمنى چۈشەندۈرىمەن					
14. بالامنى يېڭى نەرسىلەرنى سىناپ بېقىشقا رىغبەتلەندۈرىمەن					
15. بالام بىر ئىشنى خاتا قىلسا ، جازالاپ بولۇپ ، ئۇنىڭدىن كەچۈرۈم سورايمەن					
16. بالام مەن بۇيرىغان بىر ئىشنى قىلمىسا ، مەيلى دەيدىن					
17. بالامغا ھەر ۋاقىت ئەمەل قىلىشى كېرەك بولغان قانئىدلەرنى بېكىتمەيمەن					
18. بالامغا گەپ ئاڭلاتقۇزۇش ئۈچۈن كەسكىن مۇئامىلە قىلىمەن					
19. بالامنىڭ ھېچ بىر ئىشىغا باقى دەيمەيمەن					
20. بالامنى ئىنتىزامچان بول دەپ تۇرۇۋالمايمەن					
21. بالامنىڭ خۇي پەيلى ۋە مەجەزىنى بىلىمەن ھەم ئۇنىڭغا ھۆرمەت قىلىمەن					
22. بالامنىڭ بېكىتكەن قانئىدلىرىگە نېپىشقىلىغىنى سورىماي ئەمەل قىلىشنى تەلەپ قىلىمەن					
23. بالامنىڭ ھەممە ئىشىنى تەكشۈرىمەن ۋە باشقۇرىمەن					
24. بالام بىرەر ياخشى ئىش قىلسا ، ئۇنى ماختايمەن					
25. بالامنى دېگەنلىرىمنى چوقۇم قىلىمەن دەيدىن					
26. بالامنىڭ ساغلام ۋە كۈچلۈك خاراكتېرىگە ئىگە بولۇشى ئۈچۈن قىلغانلىرىنى ياقىغىنىمنى چاندۇرمايمەن					
27. ئۇيدىن باشقا يەردە بالامنىڭ قانئىدلەرگە ئەمەل قىلىش - قىلماسلىقىغا پەرۋا قىلىپ كەتمەيمەن					
28. بالامغا مۇناسىۋەتلىك ئىشلاردا ئۇنىڭ پىكرىنى ئالىمەن					
29. بالامغا بولغان تۇيغۇلىرىمنى گۈزەل سۆز بىلەن ، قۇچاقلاپ ۋە سۆيۈپ ئىپادىلەيمەن					
30. ھەرۋاقىت بالامنىڭ نەدە نېمە قىلغانلىقىنى سۇرۇشتۇرۇپ تۇرىمەن					
31. بالام خاتالىق ئۆتكۈزسە جازالمايمەن					
32. بالامغا ھەمراھ بولۇش ئۈچۈن مەخسۇس پىلان تۈزۈمەن					
33. بالام گەپ قىلغاندا ، ئۇنىڭ كۆزىگە قاراپ تۇرۇپ ، گېپىنى يۆلمەي ئاڭلايمەن					
34. بالامنىڭ ئاكتىپچانلىقى ۋە قابىلىيىتىنى قوللايمەن					
35. بالامدىن بىر قەدەممۇ ئايرىلمايمەن ، ھەر ۋاقىت كۈزىتىپ تۇرىمەن					
36. بالامنىڭ سوئاللىرىنى دىققەت بىلەن ئاڭلايمەن ۋە سەۋرچانلىق بىلەن جاۋاب بېرىمەن					
37. بالامغا زوراۋانلىق قىلمايمەن (ئىللىمايمەن ، ئۇرمايمەن ، خورلىمايمەن)					
38. بالام بىر ئىشنى خاتا قىلىپ قالسا ئۇنى ئەيىبلەيمەن					

ÖZGEÇMİŞ

Duolıkun AYINUER (Aynur DOLKUN) Doğu Türkistan'ın Kaşgar ilk ve orta öğrenimini tamamladı. 2006 yılında Kaşgar Üniversitesi Matematik ve Fizik Öğretmenliği Bölümü'nde ön lisansı, aynı yıl Xinjiang Üniversitesi Dil ve Edebiyat bölümünde lisansı tamamladı (açık eğitim). 2007 yılında Kaşgar Saybağ Ortaokulu'nda göreve başladı. 2007 yılında Kaşgar İli Eğitim Başkanlığı'nda araştırmacı olarak göreve başladı. 2008 Eylül'de Xinjiang Üniversitesi Dil ve Edebiyat Fakültesinde yüksek lisans eğitimine başladı, 2011 yılında mezun oldu. Aynı yıl Xinjiang Gazetesi'nde editör ve muhabir olarak göreve başladı. 5 sene çalıştıktan sonra istifa etti ve kendini geliştirmek amacıyla 2016 Şubat ayında Türkiye'ye geldi. 2018-2019 eğitim-öğretim yılı sonbahar ve ilkbahar döneminde Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitü Çocuk Gelişimi Bölümü'nde özel öğrenci olarak eğitime başladı. 2019 yılında Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.

2011 yılında İstemi adında web sitesini açıp Çince ve İngilizce kaynaklardaki aile eğitimi ve çocuk gelişimi ile ilgili bilgileri Uygurcaya çevirip ve makaleleri yayımlayıp Uygur anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarını aktif yönde etkilemiştir. 2015 Haziran'da Aynur Dolkun editörlüğünde ailede oyunla çocuk eğitime yolları adıyla 3 tane kitap yayınlamıştır.